

133
Agatha Christie

IZABRAHA DJELA

PET MALIH
PRAŠČIČA

Pet malih prašćića

(Five little pigs)

Agatha Christie

1. Carla Lemarchant

Hercule Poirot s pažnjom je i zanimanjem promatrao mladu ženu koja je ušla u sobu.

U pismu koje je napisala nije bilo ništa određeno. Bila je to jednostavna molba za sastankom, bez ijedne riječi po kojoj bi se naslutilo o čemu se radi. Bilo je kratko i službeno. Samo je odrješitost rukopisa govorila kako je Carla Lemarchant mlada žena.

A sada je bila ovdje, glavom i bradom - visoka, vitka mlada žena u ranim dvadesetima. Mlada žena za kojom su se muškarci definitivno okretali. Odjeća joj je bila dobra, skup kaput, suknja i otmjeno krzno. Glavu je držala uspravno, imala je tanke obrve, sićušan nos i odlučne usne. Izgledala je puna života. Ta njezina životnost dominirala je nad njezinom ljepotom.

Prije njezinog dolaska Hercule Poirot osjećao se staro - sada se osjećao pun života - čilo - veselo!

Kad joj je prišao kako bi je pozdravio, postao je svjestan njezinih tamnosivih očiju koje ga napeto promatraju. Bila je vrlo iskrena što se toga ticalo.

Sjela je i uzela cigaretu koju joj je ponudio. Nakon što ju je zapalila, sjedila je minutu ili dvije, pušila i promatrala ga tim iskrenim, zamišljenim pogledom.

Poirot je nježno rekao:

"Da, treba odlučiti, zar ne?"

Iznenadila se. "Molim?"

Glas joj je bio privlačan, uz tračak prihvatljive promuklosti.

"Pitate se, zar ne, jesam lija samo lajavac ili čovjek kakvog trebate?"

Nasmiješila se. Rekla je:

"Pa, da - nešto slično. Vidite, gospodine Poirot, vi -vi baš i ne izgledate onako kako sam vas zamišljala."

"I star sam, zar ne? Stariji no što ste mislili?"

"Da, to također." Oklijevala je. "Iskrena sam, shvaćate. Želim - moram dobiti - najbolje."

"Uvjeravam vas", rekao je Hercule Poirot. "Ja jesam najbolji!"

Carla je rekla: "Niste skromni... A istovremeno, osjećam kako vam mogu vjerovati."

Poirot je mirno rekao:

"Znate, čovjek ne koristi samo mišiće. Ne moram se saginjati i mjeriti otiske stopala, tražiti opuške i slomljenu vlati trave. Meni je dovoljno sjesti u svoj stolac i razmišljati. To je ovo -" prstom je pokazao svoju jajoliku glavu -"ovo što funkcionira!"

"Znam", rekla je Carla Lemarchant. "Zato sam došla vama. Znate, želim da učinite nešto fantastično!"

"To", rekao je Hercule Poirot, "zvuči obećavajuće!"

Pogledao ju je s ohrabrenjem.

Carla Lemarchant duboko je udahnula.

"Moje ime", rekla je, "nije Carla. Zovem se Caroline. Poput majke. Dobila sam ime po njoj." Zastala je. "I nisam uvijek nosila prezime Lemarchant - pravo prezime mi je Gale."

Čelo Herculea Poirota naboralo se u trenutnoj zbunjenosti. Promrmljao je: "Crale - čini mi se kako se sjećam..."

Rekla je:

"Moj je otac bio slikar- prilično poznat slikar. Neki ljudi kažu kako je bio veliki slikar. Ja mislim da jest."

Hercule Poirot je pitao: "Amyas Crale?"

"Da." Zastala je, a onda nastavila: "A moja majka, Caroline Crale, bila je osuđena za njegovo umorstvo!"

"Aha", rekao je Hercule Poirot. "Sada se sjećam- ali u magli. U to sam vrijeme bio u inozemstvu. Bilo je to davno."

"Prije šesnaest godina", rekla je djevojka.

Lice joj je sada bilo izuzetno blijedo, a oči dva blistava svjetla.

Rekla je:

"Shvaćate? Bila je optužena i osuđena... Nije obješena jer su smatrali kako postoje olakotne okolnosti- tako da je kazna preinačena u doživotni zatvor. Ali umrla je samo godinu dana nakon suđenja. Shvaćate? Sve je gotovo - završeno — okončano —"

Poirot je tiho pitao: "I?"

Djevojka po imenu Carla Lemarchant čvrsto je sklopila ruke. Govorila je polagano, uz pauze, ali s nekom neobičnom odrješitošću.

Rekla je:

"Morate shvatiti - u potpunosti - otkuda potječem. Imala sam pet godina u vrijeme kad se to - dogodilo. Bila sam premlada kako bih išta shvatila. Sjećam se majke i oca, naravno, sjećam se kako sam naglo napustila dom- odvedena sam na selo. Sjećam se prašćića i

prijazne farmerove supruge - svi su bili prijazni - i sjećam se, jako dobro, kako su me gledali na neobičan način - svi- onako kradomice. Znala sam, naravno, djeca uvijek znaju, kad nešto nije u redu - ali nisam znala što."

"A onda sam putovala brodom - bilo je uzbudljivo - trajalo je danima, a onda sam stigla u Kanadu, dočeka me ujak Simon, živjela sam u Montrealu s njim i ujom Luise, a kad sam pitala za mamu i tatu, rekli bi kako će uskoro doći. A onda - mislim kako sam onda zaboravila - samo što sam na neki način znala kako su mrtvi iako mi to nitko nije rekao. Jer u to vrijeme, znate, više nisam razmišljala o njima. Bila sam jako sretna, znate. Ujak Simon i ujna Luise bili su jako dobri prema meni, išla sam u školu i imala puno prijatelja, i skoro sam zaboravila kako sam imala drugo prezime uz Lemarchant. Ujna Luise, znate, rekla mi je kako je to moje prezime u Kanadi, i to mi je tada imalo prilično smisla - to je bilo moje kanadsko prezime - ali kao što sam rekla na kraju sam zaboravila da sam imala još jedno."

Podigla je pogled. Rekla je:

"Pogledajte me. Rekli bi - zar ne? da ste me upoznali: 'Eto djevojke koja nema razloga za brigu!' Imućna sam, zdrava, dobro izgledam, mogu uživati u životu. Imam dvadeset godina i ne postoji djevojka s kojom bih se mijenjala."

"Ali već sam, znate, počela postavljati pitanja. O majci i ocu. Tko su bili i što su radili? Bila sam osuđena da na kraju saznam -""i rekli su mi istinu. Kad sam navršila dvadeset i jednu godinu. Tada su morali, jer sam, između ostalog, došla do svog novca. A onda je, znate, tu bilo i pismo. Pismo koje mi je majka ostavila kad je umrla."

Lice joj se promijenilo, smrknulo. Oči joj više nisu gorjele, bile su dva mračna, mutna bazena. Rekla je:

"Tada sam saznala istinu. Daje moja majka osuđena za ubojstvo. Bilo je to — prilično stravično."

Zastala je.

"Moram vam reći još nešto. Zaručena sam. Rekli su kako moramo čekati - kako se ne možemo vjenčati sve dok ne navršim dvadeset i jednu. Kad sam saznala, shvatila sam zašto."

Poirot se promeškoltio i po prvi puta progovorio. Rekao je:

"I kakve su bile reakcije vašeg zaručnika?"

"Johnove? John nije mario. Rekao je kako to nije bitno - njemu. On i ja smo John i Carla - a prošlost nije bitna."

Nagnula se naprijed.

"Još smo uvijek zaručeni. Ali istovremeno, znate, to jest bitno. Bitno je meni. I Johnu je također bitno... Prošlost nam nije bitna - nego budućnost." Stisnula je šake. "Znate, želimo djecu. Oboje želimo djecu. A ne želimo gledati kako nam djeca odrastaju u strahu."

Poirot je rekao:

"Zar ne shvaćate kako je među precima svake osobe bila nasilja i zla?"

"Ne razumijete. To je točno, naravno. Ali ipak, čovjek za to ne zna. Mi znamo. To nam je vrlo blisko. A ponekad - vidjela sam Johna kako me gleda. Onaj potajni pogled - djelić sekunde. Pretpostavimo da smo vjenčani i da se posvađamo - vidjela sam kako me gleda i pita se'V

Hercule Poirot je rekao: "Kako je vaš otac ubijen?"

Carlin je glas bio odrješit i razgovjetan.

"Otrovan je."

Hercule Poirot je rekao: "Shvaćam."

Nastupila je tišina.

Onda je djevojka mirnim, beščutnim glasom rekla:

"Bogu hvala što ste razumni. Shvaćate kako je to bitno - i što podrazumijeva. Ne pokušavate popraviti stvar utješnim frazama."

"Jako dobro shvaćam", rekao je Poirot. "Ali ne shvaćam što želite od mene?"

Carla Lemarchant jednostavno je rekla:

"Želim se udati za Johna! I namjeravam se udati za Johna! I želim imati najmanje dvije kćeri i dva sina. A vi ćete to omogućiti!"

"Hoćete reći - želite da razgovaram s vašim zaručnikom? Ah ne, pričam idiotarije! Vi predlažete nešto drugo. Recite mi što vam je na umu."

"Slušajte, gospodine Poirot. Slušajte - i to dobro. Želim vas angažirati da istražite slučaj ubojstva."

"Hoćete reći -?"

"Da, hoću. Slučaj ubojstva je slučaj ubojstva, bez obzira dogodilo se ono jučer ili prije šesnaest godina."

"Ali draga moja mlada damo -"

"Čekajte, gospodine Poirot. Niste još sve čuli. Postoji jedna važna stvar."

"Da?"

"Moja je majka bila nevina", rekla je Carla Lemarohant.

Hrculc Poirot protrljao je nos. Promrmljao je:

"Pa, naravno - to mi je jasno -"

"To nije sentimentalnost. Imam njezino pismo. Ostavila mi ga je prije smrti. Trebala sam ga dobiti kad napunim dvadeset i jednu godinu. Ostavila ga je samo iz jednog razloga - kako bih bila u potpunosti sigurna. To je pisalo u njemu. Da ona to nije učinila - da je nevinna - kako bih ja uvijek bila sigurna u to."

Hercule Poirot zamišljeno je pogledao mlado vitalno lice koje ga je tako molećivo gledalo. Polagano je rekao:

"Tout de metne — "

Carla se nasmiješila.

"Ne, majka nije bila takva! Mislite kako bi to mogla biti laž - sentimentalna laž?" Molećivo se nagnula naprijed. "Slušajte, gospodine Poirot, ima stvari koje djeca jako dobro znaju. Sjećam se majke - u magli, naravno, ali prilično se dobro sjećam kakva je vrsta osobe bila. Nije govorila laži - uljudne laži. Ako vas je nešto trebalo povrijediti, ona vam je to uvijek rekla. Zubari, ili trn u prstu - takve stvari. Istina je za nju bila- prirodan impuls. Mislim kako je nisam osobito voljela- ali vjerovala sam joj. Još uvijek joj vjerujem! Ako kaže kako nije ubila mog oca, onda ga nije ubila! Nije bila osoba koja bi svjesno napisala laž kad je saznala da umire."

Polagano, gotovo nevoljko, Poirot se naklonio.

Carla je nastavila.

"Zato je za mene u redu što se udajem za Johna. Ja znam kako je to u redu. Ali on ne zna. Osjeća kako je prirodno što smatram majku nevinom. To treba razriješiti, gospodine Poirot. I vi ćete to učiniti!"

Hercule Poirot polagano je odvratio:

"Recimo kako ste govorili istinu, mademoiselle, prošlo je šesnaest godina!"

Carla Lemarchant je uzviknula: "Oh! Naravno da će biti teško! Nitko osim vas ne bi to mogao učiniti!"

Oči Herculea Poirota lagano su zablistale.

"Vaše mi riječi gode ."

Carla je rekla:

"Čula sam za vas. Za vaše slučajeve. Za način na koji ste ih rješavali. Vas zanima psihologija, zar ne? Pa, to se ne mijenja s vremenom. Opipljive su stvari nestale- opušci cigareta, otisci stopala, ugažena trava. To više ne možete tražiti. Ali možete proučiti činjenice slučaja i možda razgovarati s ljudima koji su u to vrijeme bili tamo - svi su još uvijek živi - a onda - a onda, kao što ste maloprije rekli, možete se izvaliti u vaš naslonjač i razmišljati. I otkrit ćete što se u stvari dogodilo..."

Hercule Poirot je ustao. Jednom je rukom pogladio brkove.

"Mademoiselle, počašćen sam! Opravdat ću vaše povjerenje u mene. Istražit ću vaš slučaj ubojstva. Istražit ću događaje od prije šesnaest godina i otkriti istinu."

Carla je ustala. Oči su joj blistale. Ali samo je rekla:

"Izvršno."

Hercule Poirot mahnuo je kažiprstom.

"Samo trenutak. Rekao sam kako ću otkriti istinu. Znae, ja nemam predrasuda. Ne prihvaćam vašu sigurnost u nevinost vaše majke. Ako je bila kriva - eh hien, što onda?"

Carlina ponosnaglava lagano se spustila. Odgovorila je:

"Ja sam njezina kći. Želim istinu.

Hercule Poirot je rekao:

Avant, onda. Iako to nije bilo ono što sam trebao reći. U stvari trebao sam reći en arriere..."

2. Branitelj

"Sjećam li se slučaja Crale?" pitao je sir Montague Depleach.
"Naravno. Jako dobro ga se sjećam. Vrlo privlačna žena. Ali neuravnotežena, naravno. Bez samokontrole."

Bacio je pogled na Poirotu.

"Zašto me to pitate?"

"Zanima me."

"Niste baš taktični, dragi moj", rekao je Depleach i pokazao zube u svom iznenadnom čuvenom "vučjem osmjehu", koji je imao reputaciju prestravljanja svjedoka. "Znate, to nije jedan od mojih uspjeha. Nisam je oslobodio."

"Znam."

Sir Montague slegnuo je ramenima. Rekao je:

"Naravno, tada nisam imao toliko iskustva kao sada. Ipak, smatram kako sam poduzeo sve što je bilo u mojoj moći. Čovjek ne može postići puno bez suradnje. Ali uspjeli smo preinačiti smrtnu kaznu u zatvorsku. Provokacija, znate. Puno je respektabilnih supruga i majki potpisalo peticiju. Bilo je puno sućuti za nju."

Nagnuo se natrag i ispružio svoje duge noge. Lice mu je poprimilo procjenjivački, oprezan izraz.

"Da ga je ustrijelila, znate, ili izbola nožem -definitivno bih se složio s ubojstvom. Ali otrov - ne, s time ne možete izvoditi trikove. Škakljivo je - jako škakljivo."

"Koja je bila obrana?" pitao je Hercule Poirot.

Znao je jer je već pročitao novinsku arhivu, ali nije vidio štetu ako će sir Montague glumiti totalnog neznalicu.

"Oh, samoubojstvo. Jedina stvar koju sam mogao smisliti. Ali nije prošlo dobro. Crale jednostavno nije bio takav čovjek! Pretpostavljam kako ga nikad niste upoznali? Ne? Pa, bio je veliki veseljak, živahan čovjek. Veliki ženskar, cugao je pivo - i sve ostalo. Uživao je u slastima poroka. Ne možete uvjeriti porotu kako će takav čovjek sjesti i u tišini se ubiti. Jednostavno ne odgovara. Ne, u početku sam se bojao kako sam krivo odabrao. A ona je odbijala suradnju! Znao sam da sam izgubio čim je sjela na klupu za svjedoke. Uopće se nije željela boriti. Ali to je to - ako ne pozovete klijenta da svjedoči, porota izvlači vlastite zaključke."

Poirot je rekao;

"Na to ste mislili kad ste rekli kako čovjek ne može puno postići bez suradnje?"

"Apsolutno, dragi moj. Znae, mi nismo čarobnjaci. Polovica bitke je dojam koj i optuženi ostavlja na porotu. Nebrojeno sam puta vidio porote koje su donosile presude u potpunoj suprotnosti sa sučevom završnom riječi. 'On je to učinio, definitivno' - to je stajalište. Ili 'On to nikad ne bi učinio - nema teorije!' Caroline Crale nije se čak ni pokušala boriti."

"Zašto?"

Sir Montague slegnuo je ramenima.

"Nemojte mene pitati. Naravno, voljela ga je. Slomila se kad je došla k sebi i shvatila što je učinila. Ne vjerujem da se ikada oporavila od šoka."

"Znači, po vašem je mišljenju bila kriva?"

Depleach je izgledao prilično zapanjeno. Rekao je:

„Pa naravno“

"Uh - pa, mislim kako smo to uzeli zdravo za gotovo."

"Je li vam ikad priznala kako je kriva?"

Depleach je izgledao šokirano.

"Naravno da nije - naravno da nije. Mi imamo kod, znate. Nevinost je uvijek - uh - pretpostavljena. Ako vas toliko zanima, šteta što ne možete porazgovarati sa starim Mayhewom. Mayhewovi su bili odvjetnici koji su me izvijestili. Stari Mayhew bi vam mogao reći više od mene. Ali eto - pridružio se velikoj većini. Naravno, tu je mladi George Mayhew, ali on je u to vrijeme bio dječak. Znate, prošlo je dosta dugo."

"Da, znam. Sreća moja što se sjećate tolikih stvari. Imate izvanredno pamćenje."

Depleach je izgledao zadovoljno. Promrmljao je:

"Oh, čovjek se sjeća glavnih stvari, znate. Osobito kad se radi o smrtnoj kazni. I naravno, slučaj Cralc dobio je dosta publiciteta u tisku. Puno seksa i slično. Djevojka u slučaju bila je vrlo privlačna. Čvrsta žena, pomislio sam."

"Ispričavam se što sam toliko ustrajan", rekao je Poirot, "ali opet ponavljam, niste imali sumnje u krivnju Caroline Crale?"

Depleach je slegnuo ramenima. Rekao je:

"Iskreno - kao muškarac muškarcu - mislim kako u to nije bilo nimalo sumnje. Oh da, definitivno ga je ubila."

"Koji su bili dokazi protiv nje?"

"Uistinu vrlo optužujući. Prije svega motiv. Ona i Crale godinama su vodili život mačke i psa — neprestane svađe. On se uvijek petljao s

drugim ženama. Nije si mogao pomoći. Bio je takav čovjek. Ona je to u cjelini dobro podnosila. Popuštala mu je na temelju temperamenta - a čovjek je uistinu bio prvoklasan slikar, znate. Cijena njegovih djela izuzetno je porasla - izuzetno. Ja osobno ne marim za taj stil slikanja -ružne, nasilne stvari, ali dobre- u to nema sumnje."

"Pa, kao što sam rekao, s vremena na vrijeme bilo je problema zbog žena. Gospoda Crake bila je krotki tip koji trpi u tišini. Bilo je svađa, definitivno. Ali on joj se na kraju uvijek vraćao. Te njegove aferice su kratko trajale. Ali ova posljednja bila je drugačija. Radilo se o djevojci, znate - prilično mladoj djevojci. Imala je samo dvadeset godina."

"Elsa Greer, tako se zvala. Bila je jedina kći nekog vorkširskog trgovca. Imala je novca i odlučnosti, i znala je što želi. A željela je Amyasa Crake. Angažirala ga je da je slika - nije slikao uobičajene društvene portrete, 'gospođica Lijepa Krasna u satenu i perju', ali je slikao figure. Ne znam bi li puno žena željelo da ih slika - nije ih štedito! Ali naslikao je Greericu, i u potpunosti pao na njezin šarm. Približavao se četrdesetoj, znate, bio je dugo oženjen. Bio je zreo da ispadne budala zbog neke vrckave djevojke. Elsa Greer bila je ta djevojka. Bio je lud za njom, i namjeravao se rastati od supruge i oženiti Elsom."

"Caroline Crake to nije željela dopustiti. Zaprijetila mu je. Dvije su je osobe čule kako je rekla da će ga ubiti ako ne ostavi djevojku. I nije se šalila! Dan prije ubojstva pili su čaj sa susjedom. On se bavio travama i lijekovima iz kućne radinosti. Među njegovim napi tcima bio je i koniin - pjegava kukuta. Bilo je razgovora o njoj i njezinim smrtonosnim osobinama."

"Idućeg je dana primijetio kako nedostaje pola bočice. Podigao je buru zbog toga. Pronašli su gotovo praznu bočicu u sobi gospođe Crake, skrivenu u dnu ladice."

Hercule Poirot s nelagodom se promeškoltio. Rekao je:

"Netko drugi mogao ju je tamo staviti."

"Oh! Priznala je policiji kako ju je uzela. Vrlo glupo, naravno, ali u tom trenutku nije imala odvjetnika koji bi je savjetovao. Kad su je pitali, prilično je otvoreno priznala kako ju je uzela."

"Iz kojeg razloga?"

"Rekla je kako ju je uzela s namjerom da se ubije. Nije mogla objasniti činjenicu što je bočica prazna - ili kako su na njoj samo njezini otisci prstiju. Taj je dio bio prilično otegotan. Izjavila je, znate, kako je Amyas Crale počinio samoubojstvo. Ali ako je on uzeo koniin iz bočice koju je sakrila u svojoj sobi, njegovi bi otisci prstiju, kao i njezini, također bili na njoj."

"Dala mu je pivu, zar ne?"

"Da. Izvadila je bocu iz hladnjaka i sama je odnijela do vrta u kojem je slikao. Napunila mu je čašu i gledala ga kako pije. Svi su otišli na ručak i ostavili ga - on često nije dolazio na obroke. Nakon toga ona i guvernanta su ga pronašle mrtvog. Njezina je priča bila kako je pivo koje mu je ona dala bilo u redu. Naša je teorija bila kako se odjednom počeo osjećati zabrinuto i potišteno, pa je sam upotrijebio otrov. Čiste budalaštine - on nije bio takav čovjek! A otisci prstiju najviše su otežali stvar."

"Pronašli su njezine otiske prstiju na bočici?"

"Ne, nisu - pronašli su samo njegove - i to lažne. Bila je sama s tijelom, shvaćate, dok je guvernanta otišla nazvati liječnika. Sigurno je obrisala bočicu i staklo i pritisnula njegove prste na njih. Željela je stvoriti privid, shvaćate, kao da je nikada nije dirala. Pa, to nije uspjelo. Stari Rudolph, koji je bio tužitelj, dobro se zabavio s time - u sudnici je poprilično zorno prikazao kako čovjek nije mogao držati bočicu s prstima u tom položaju! Naravno, mi smo dali sve od sebe kako bismo dokazali da je mogao - da bi mu se ruke zgrčile u trenutku umiranja - ali, iskreno rečeno, nije bilo osobito uvjerljivo."

Hercule Poirot je rekao:

"Kukuta je u bocu sigurno stavljena prije no što ju je odnijela u vrt."

"U boci uopće nije bilo koniina. Samo u čaši."

Zastao je - njegovo veliko privlačno lice iznenada se promijenilo - oštro je okrenuo glavu. "Pa", rekao je. "A sada, gospodine Poirot, na što ciljate'?"

Poirot je odvratio:

"Ako je Caroline Crale nevina, kako je taj komin dospio u pivo? Obrana je tada rekla kako ga je Amyas Crale sam stavio u pivo. Ali vi mi kažete kako je to prilično nevjerovatno - i tu se slažem s vama. On nije bio takav čovjek. Znači, ako Caroline Crale nije to učinila, netko drugi jest.""

Depleach je gotovo režeći dodao:

"Oh, dovraga i bestraga, čovječe, ne možete bičevati mrtvog konja. To je sve davno završilo. Naravno da je ona to učinila. I sami biste tako zaključili da ste je mogli vidjeti. Pisalo joj je na licu! Mislim kako joj je presuda čak i donijela olakšanje. Nije bila prestravljena. Bila je poput kamena. Samo je željela kraj suđenja. U stvari vrlo hrabra žena..."

"A ipak", nastavio je Poirot, "kad je umrla, ostavila je pismo za kćer u kojem se zaklela kako je nevina."

"Naravno da jest", rekao je sir Montague Depleach. "Vi ili ja na njezinom bismo mjestu učinili isto."

"Njezina kći kaže kako nije bila takva žena."

"Kći kaže - pih! Što ona zna o tome? Dragi moj Poirot, u vrijeme suđenja kći je bila dijete. Koliko je imala - četiri - pet godina?"

Promijenili su joj ime i poslali je iz Engleske nekoj rodbini. Što ona može znati ili se sjećati?"

"Djeca ponekad jako dobro poznaju ljude."

"Možda. Ali to nema veze s ovim slučajem. Prirodno je što djevojka želi vjerovati kako joj je majka nevina. Neka vjeruje. Neće joj naškoditi."

"Ali, na nesreću, ona zahtijeva dokaz."

"Dokaz da Caroline Crale nije ubila supruga?"

"Da."

"Pa", rekao je Depleach. "Neće ga dobiti."

"Mislite da neće?"

Čuveni kraljevski odvjetnik zamišljeno je pogledao svog sugovornika.

"Oduvijek sam vas smatrao poštenim čovjekom, Poirot. Što radite? Pokušavate zaraditi novac igrom na urođenu privrženost djevojke?"

"Ne poznajete djevojku. Ona je neobična. Djevojka vrlo snažnog karaktera."

"Da, i mislio sam kako bi kći Amyasa i Caroline Crale mogla biti takva. Što želi?"

"Ona želi istinu."

"Hm - bojim se kako će otkriti da je istina užasna. Iskreno, mislim kako u to nema nimalo sumnje. Ona ga je ubila."

"Oprostite mi, prijatelju, ali moram zadovoljiti svoju znatiželju."

"Pa, ne znam što još možete učiniti. Možete pročitati novinske članke o suđenju. Humphrev Rudolph predstavljao je Krunu. Umro je - samo malo, tko je bio njegov zamjenik? Mladi Fogg, mislim. Da, Fogg. Možete popričati s njim. A onda su tu još i ljudi koji su tada bili tamo. Pretpostavljam kako im se neće svidjeti vaše njuškanje i ponovno podsjećanje na događaj, ali usuđujem se reći kako ćete od njih dobiti ono što želite. Vi ste uvjerljiv vražićak."

"Ah da, umiješani ljudi. To je vrlo važno. Možda se sjećate njihovih imena?"

Depleach je razmislio.

"Da vidimo - bilo je davno. Bilo je petoro umiješanih ljudi, kako bi se reklo - ne brojim poslugu - nekoliko odanih starih, prestravljenih stvorenja - oni nisu znali ništa ni o čemu. Nitko ih nije mogao osumnjčiti."

"Bilo je petoro ljudi, kažete. Recite mi."

"Pa, tamo je bio Phillip Blakc. On je bio Craleov najbolji prijatelj — poznao ga je cijelog života. U to je vrijeme bio kod njih. On je živ. Tu i tamo ga vidim na golfu. Živi u St. George's Hillu. Broker. Igra se na burzi dionicama i ide mu. Uspješan čovjek, pomalo đebeljuškast."

"Dobro. Tko je sljedeći?"

"Onda je tu bio Blakeov stariji brat. Zemljoposjednik - tip koji ostaje kod kuće."

U Poirotovoj je glavi odjeknula zvonjava. Potisnuo ju je. Ne smije uvijek misliti na dječje pjesmice. U posljednje mu se vrijeme to činilo poput opsesije. A ipak, zvonjava nije posustajala.

"Ovaj je prašćić otišao na tržnicu, ovaj je prašćić ostao koci kuće... "

Promrmljao je:

"On je ostao kod kuće — točno?"

"On je tip o kojem sam ti pričao — prtljao je s lijekovima - i travama - amater kemičar. Njegov hobi. Kako se ono zvao? Nekakvo literarno ime - sjetio sam se. Mercdith. Meredith Blakc. Ne znam je li živ ili nije."

"Tko je sljedeći?"

"Sljedeći? Pa, tu je uzrok svih problema. Djevojka. Elsa Greer."

"Ovaj je prašćić jeo pečenje", promrmljao je Poirot.

Deplcach je zurio u njega.

"Hranili su ju mesom, definitivno", rekao je. "Riskirala je. Od tada je imala tri braka. Česta gošća brakorazvodnih parnica. I kad god obavi zamjenu, to je uvijek na bolje. Lady Dittisham — sada se tako zove. Otvori Tattler i sigurno ćeš ju pronaći."

"A ostalo dvoje?"

"Guvernanta. Ne sjećam se njezinog imena. Dobra, sposobna žena. Thompson - Jones - nešto slično. I dijete. Polusestra Caroline Crale. Sigurno je imala nekih petnaest. Postala je prilično čuvena. Iskopava stvari i planinari u bespućima. Angcla VVarrcn. Sada je to prilično alarmantna mlada žena. Sreo sam ju prije neki dan."

"Znači ona onda nije prašćić koji je vikao jiihim, jihini, juhuu..."

Sir Montague Depleach prilično ga je zbunjeno pogledao. Suho je rekao:

"Imala je nešto u životu zbog čega je trebala vikati juhu-jijhu! Unakažena je, znaš. Ima ožiljak na jednoj strani lica. Ona — On, dobro, usuđujem se reći kako ćeš čuti sve o tome."

Poirot je ustao. Rekao je:

"Hvala vam. Bili ste vrlo ljubazni. Ako gospođa Crale nije ubila supruga -"

Depleach ga je prekinuo:

"Ali jest, stari prijatelju, jest. Vjeruj mi na riječ."

Poirot je nastavio ne primijetivši prekidanje.

"Onda je logično pretpostaviti kako netko od petoro navedenih jest."

"Pretpostavljam kako je netko to mogao učiniti", rekao je sumnjičavo Depleach. "Ali ne vidim razloga zašto bi. Ama baš nikakvog razloga! U stvari, prilično sam siguran kako nitko od njih nije to učinio. Okani se toga, stari prijatelju!"

Ali Hercule Poirot samo se nasmiješio i zatresao glavom.

3. Tužitelj

"Kriva k'o vrag", rekao je kratko gospodin Fogg.

Hercule Poirot zamišljeno je pogledao odvjetnikovo mršavo lice.

Quentin Fogg, kraljevski tužitelj, bio je u potpunosti drugačiji tip od Montaguea Depleacha. Depleach je imao snagu, magnetizam, dominantnu i pomalo nasilnu osobnost. Dobivao je učinke brzim i dramatičnim promjenama ponašanja. Privlačan, urban, šarmantan jednog trenutka - a onda gotovo magična preobrazba, otvorena usta, iskeženi zubi - u lovu na vašu krv.

Quentin Fogg bio je mršav, bljedunjav, nedostajalo mu je ono što se naziva osobnost. Njegova su pitanja bila tiha i bešćutna- ali uvijek uporna. Ako je Depleach bio poput rapira, Fogg je bio poput svrdla. Konstantno je bušio. Nikad nije došao do spektakularne slave, ali bio je poznat kao prvoklasan čovjek od zakona. Obično je dobivao svoje slučajeve.

Hercule Poirot zamišljeno ga je pogledao.

"Znači, tako je", rekao je, "djelovala na vas?"

Fogg je kimnuo. Rekao je:

"Trebali ste je vidjeti dok je svjedočila. Stari Humpie Rudolph (on je bio glavni, znate) jednostavno ju je sameo. Samleo!"

Zastao je, a onda neočekivano dodao:

"Znate, u cjelini, bila je to predobra stvar."

"Nisam siguran", počeo je Hercule Poirot, "kako vas u potpunosti razumijem."

Fogg je spojio svoje delikatne obrve. Njegova osjetljiva ruka dodirnula je gornju usnu. Rekao je:

"Kako da se izrazim? To je vrlo englesko stajalište. 'Pucanje u nepokretnu metu' najbolji je opis. Je li vam to razumljivo?"

"To je, kao što ste rekli, vrlo englesko stajalište, ali mislim da vas razumijem. Na Državnom sudu, kao i na igralištima Eatona, i u lovu, Englezi vole da žrtva ima sportsku šansu."

"Tako je, točno. Pa, u ovom slučaju, optužena nije imala šanse. Humpie Rudolphje s njom radio što je htio. Počelo je njezinim ispitivanjem od strane Depleacha. Stajala je tamo, znate - pokorno poput djevojčice na zabavi, odgovarala na Deplcachva pitanja rečenicama koje je naučila na pamet. Prilično pokorna, savršenog izgovora - i apsolutno neuvjerljiva! Rečeno joj je što da kaže i ona je to rekla. Depleach nije pogriješio. Taj stari lav svoj je dio odigrao savršeno - ali svaka scena treba dva glumca, jedan ju sam ne može izgurati. Ona mu nije pomogla. To je imalo najgori mogući učinak na porotu. A onda je ustao stari Humpie. Vjerujem kako ste ga vidjeli na djelu? To je velik gubitak. Popravio je halju, ljuljao se na petama - a onda- ravno u sridu!"

"Kao što sam vam rekao, samljeo ju je! Vodio ju je na sve strane - a ona je svaki put pala u klopku. Natjerao ju je da prizna apsurdnosti vlastitih izjava, natjerao da si proturječi, tonula je sve dublje i dublje. A onda je uslijedio njegov uobičajeni završetak. Vrlo dojmljiv -vrlo uvjerljiv: 'Tvrdim, gospođo Crale, kako je ova vaša priča o krađi koniina kako biste izvršili samoubojstvo laž. Tvrdim kako ste ga uzeli da bi ga dali suprugu koji vas je namjeravao napustiti zbog druge žene, i da ste mu ga namjerno dali.' Pogledala ga je - tako lijepo stvorenje - graciozno, delikatno - i rekla: 'Oh, ne - ne, nisam.' Bila je to najbeščutnija stvar koju sam ikada čuo- najneuvjerljivija. Vidio sam kako se stari DepJcach promeškoltio. Znao je kako su gotovi."

Fogg je na trenutak zastao — a onda nastavio:

"A ipak - ne znam. Na neki je način to bila najpametnija stvar koju je mogla učiniti! Djelovala je na viteštvo - ono čudno viteštvo usko povezano s krvavim sportovima zbog kojih nas većina stranaca smatra neotesancima! Porota je osjetila - cijeli je sud osjetio - kako nema šanse. Nije se mogla boriti za sebe. Definitivno nije mogla izvesti nikakvu predstavu protiv velikog pametnog grubijana poput starog Humpieja. Onaj tihi, neuvjerljivi: 'Oh, ne - ne, nisam', bio je patetičan -jednostavno patetičan. Bila je gotova!"

"Da, na neki je način to bila najbolja stvar koju je mogla učiniti. Porota je vijećala samo pola sata. Presuda je bila: Kriva s preporukom milostivosti."

"U stvari, znate, bila je savršen kontrast drugoj ženi u slučaju. Djevojci. Njoj porota nije bila sklona od samog početka. Nikad nije oklijevala. Jako privlačna, čvrsta, moderna. Za žene u sudnici predstavljala je tip- tip rušiteljice domova. Domovi nisu bili sigurni dok su takve djevojke lutale uokolo. Djevojke vraški pune seksipila i prezirne prema pravima supruga i majki. Nije se štedjela, rekao bih. Bila je iskrena. Zadivljujuće iskrena. Zaljubila se u Amyasa Craiea i on u nju, i nije imala grižnje savjesti što će ga odvesti od supruge i djece."

"Na neki sam joj se način divio. Imala je hrabrosti. Dcpleach je iznio neke gadne stvari u ispitivanju, a ona ih je dobro podnijela. Ali sud je bio beščutan. Ni sucu se nije sviđala. Bio je to stari Avis, I sam je pomalo šarao u mladosti - ali jako drži do morala kad je u odori. Bio je izuzetno blag prema Caroline Crale. Nije mogao zanemariti činjenice, ali prilično je očito spomenuo provokaciju i slično."

Hercule Poirot je pitao:

"Nije podržavao teoriju obrane o samoubojstvu?"

Fogg je odmahnuo glavom.

'To ni u jednom trenutku nije imalo čvrste temelje. Ne zaboravite, Depleach je dao sve od sebe. Bio je izvanredan. Naslikao je izuzetno dirljivu sliku veselog, zabavnog, temperamentnog čovjeka, iznenada ponesenog požudom za ljupkom, mladom djevojkom, proganjanog savješću, ali nesposobnog za otpor. A onda promjena, odvratnost prema samome sebi, žaljenje zbog načina na koji se ponaša prema supruzi i djetetu i iznenadna odluka da sa svime završi! Častan izlaz. Moram vam reći, bila je to jako dirljiva izvedba; Depleachev vam je glas izmamio suze na oči. Vidjeli stesirotog čovjeka rastrganog između požude i časti. Učinak je bio stravičan. Samo - kad je sve završilo — čarolija je razbijena i jednostavno niste mogli izjednačiti taj mitski lik s Amyasom Craleom. Svi su znali previše o Craleu. Uopće nije bio takav čovjek. A Depleach nije uspio doći do dokaza koji bi pokazali suprotno. Usudujem se reći kako je Crale, koliko je to ljudski moguće, bio čovjek bez trunke savjesti. Bio je okrutan, sebičan, šaljivi, veseli egoist. Svugdje koju je posjedovao primjenjivao je u slikanju. Ne bi, siguran sam, naslikao lošu, šlampavu sliku - bez obzira na motiv. Ali u ostalom, bio je čovjek od krvi i mesa i volio je život - uživao je u njemu. Samoubojstvo? On nikako!"

"To možda nije bio najbolji izbor za obranu?"

Fogg je slegnuo svojim mršavim ramenima. Rekao je:

"Što su još imali? Nisu mogli samo sjediti i tvrditi kako ne postoji slučaj za porotu - kako tužiteljstvo mora dokazati slučaj. Bilo je previše dokaza. Rukovala je otrovom - u stvari priznala je kako ga je uzela. Postojalo je sredstvo, motiv, prigoda - sve."

"Netko je mogao pokušati prikazati sve to kao namještaljku?"

Fogg je poput topa ispalio:

"Priznala je većinu. I, u svakom slučaju, to je previše nategnuto. Hoćete reći, pretpostavljam, kako ga je netko drugi ubio i namjestio da izgleda kao da je to ona učinila."

"To smatrate jako nevjerojatnim?"

Fogg je polagano rekao:

"Bojim se da je tako. Izmišljate tajanstvenu osobu X. Gdje da je tražimo?"

Poirot je rekao:

"Očito u uskom krugu. Bilo je petoro ljudi, zar ne, koji su mogli biti uključeni?"

"Pet? Da vidimo. Tamo je bio stari golfer koji je prtljao sa svojim napitcima. Opasan hobi - ali prijazno stvorenje. Rastresena osoba. Ne vidim ga kao X-a. Zatim djevojka - mogla je srediti Caroline, ali Amyasa definitivno ne. Onda broker - Craleov najbolji prijatelj. To je popularno u kriminalističkim romanima, ali ne vjerujem u to u stvarnom životu. Nije više bilo nikoga - oh, da, mlađa sestra, ali nitko o njoj nije ozbiljno razmišljao. To su četiri."

Hercule Poirot je rekao:

"Zaboravili ste guvernantu."

"Da, istina. Guvernante su bijedna stvorenja, čovjek ih nikada ne zapamti. Ipak, sjećam je se u magli. Srednjih godina, obična, sposobna. Pretpostavljam kako bi psiholog rekao kako je bila bolesno opsjednuta Craleom i zbog toga ga je ubila. Povučena usidjelica! Neće ići -jednostavno ne vjerujem. Koliko me moje maglovito sjećanje služi, nije bila neurotična."

"Bilo je to davno."

"Pretpostavljam prije petnaest ili šesnaest godina. Da, tako je. Ne možete očekivati da moja sjećanja na slučaj budu jako precizna."

Hercule Poirot je rekao:

"Ali ipak, vi ga se jako dobro sjećate. Zadivljen sam. Shvaćate, zar ne? Kad pričate, prizor vam se pojavljuje pred očima."

Fogg je polagano rekao:

"Da, u pravu ste - vidim - prilično jasno."

Poirot je rekao:

"Zanima me, prijatelju, jako, možete li mi reći zašto?"

"Zašto?" Fogg je razmislio o pitanju. Njegovo usko intelektualno lice bilo je napeto - koncentrirano. "Da, zašto?"

Poirot je pitao:

"Šio to tako jasno vidite? Svjedoke? Savjet? Suca? Optuženu kako svjedoči?"

Fogg je tiho rekao:

"To je razlog, naravno! Pogodili ste. Uvijek vidim nju... Smiješna stvar, romanca. Imala je neku auru oko sebe. Ne znam je li uistinu bila lijepa... Nije bila premlada - izgledala je umorno - kolutovi oko očiju. Ali sve je bilo usredotočeno oko nje. Zanimanje - drama. A ipak, polovicu vremena, nije bila tamo.

Otišla bi nekamo, jako daleko - samo je tijelo ostalo, nepokretno, sanjivo, s malim uljudnim osmijehom na usnama. Sva je bila u polutonovima, znate, svjetlost i sjene. A ipak, sa svime je time bila življa od one druge - one djevojke sa savršenim tijelom, prelijepa lica i neobuzdane mladenačke snage. Divio sam se Elsi Greer jer je imala hrabrosti, jer se mogla boriti, jer se suprotstavila svojim mučiteljima i nikad nije posustala! Ali divio sam se Caroline Crale jer se nije borila, jer se povukla u svoj svijet prigušene svjetlosti i sjena. Nikad nije poražena jer se nije suprotstavila."

Zastao je:

"Siguran sam samo u jedno. Voljela je čovjeka kojeg je ubila. Voljela ga je toliko da je polovica nje umrla zajedno s njim..."

Gospodin Fogg, kraljevski tužitelj, je zastao i obrisao naočale.

"Bože moj", rekao je. "Čini mi se kako pričam prilično neobične stvari! U to sam vrijeme bio prilično mlad, znate. Samo ambiciozan mladić. Te stvari ostave traga. Ali istovremeno sam siguran kako je Caroline Crale bila izuzetna žena. Nikad je neću zaboraviti. Ne-nikad je neću zaboraviti..."

4. Mladi odvjetnik

George Mayhew je bio oprezan i nerazgovorljiv.

Sjećao se slučaja, naravno, ali ne osobito dobro. Njegov je otac bio glavni - on je u to vrijeme imao devetnaest godina.

Ipak, slučaj je podigao veliku prašinu. Jer je Crale bio jako poznat. Njegove su slike bile jako dobre -stvarno jako dobre. Dvije su se nalazile u Tateu. Nije da je to nešto značilo.

Neka gospodin Poirot prihvati njegove isprike, ali nije mu bilo jasno koji je interes gospodina Poirota za slučaj. Oh, kćil Stvarno? Nije valjda? Kanada? Uvijek je mislio kako je na Novom Zelandu.

George Mayhew je postao malo mekaniji. Opustio se.

Šokantna stvar u djevojčinom životu. Jako je suosjećao s njom. Uistinu, bilo bi bolje da nikad nije saznala istinu. Ipak, sada nije bilo koristi to govoriti.

Željela je znati? Da, ali što se tu treba znati? Na suđenju je bilo novinara, naravno. On sam nije znao puno.

Ne, bojavao se kako nije bilo previše sumnje u krivnju gospođe Crale. Postojale su određene olakotne okolnosti. Ti umjetnici - problematični su za živjeti s njima. S Craleom je, koliko je njemu bilo poznato, oduvijek bila neka žena.

A ona je najvjerojatnije bila posesivna. Nesposobna prihvatiti činjenice. Danas bi se jednostavno razvela od njega i preboljela ga. Oprezno je dodao:

"Da vidimo - ah - lady Dittisham je, vjerujem, djevojka o kojoj se radi."

Poirot je rekao kako i on misli tako.

"Novine je spominju s vremena na vrijeme", rekao je Mayhew.
"Često je bila u brakorazvodnim parnicama. Ona je vrlo bogata žena, vjerujem kako to znate. Prije Dittishama bila je udana za onog istraživača. Oduvijek je više ili manje bila na meti javnosti. Žena koja voli ozloglašnost, pretpostavljam."

"Ili možda obožavateljica junaka", predložio je Poirot.

Prijedlog je Gerogeu Mayhewu djelovao uznemirujuće. Prihvatio ga je sa sumnjom.

"Pa, možda - da, pretpostavljam kako je moguće."

Činilo se kao da odvaguje ideju u mislima.

Poirot je rekao:

"Je li vaša tvrtka radila za gospođu Crale?"

George Mayhew odmahnuo je glavom.

"Ne. Jonathan i Jonathan bili su odvjetnici Cralcovih. Ipak, pod navedenim okolnostima, gospodin Jonathan je osjećao kako ne može zastupati gospodu Crale, i dogovorio je s nama - s mojim ocem - da preuzmemo njezin slučaj. Mislim kako bi vam koristilo, gospodine Poirot, da dogovorite sastanak sa starim gospodinom Jonathanom. On je u mirovini - ima više od sedamdeset - ali intimno je poznavao Craleove, i moći će vam reći puno više od mene. U stvari, ja vam ne mogu reći ništa. U to sam vrijeme bio mladić. Mislim da čak nisam ni bio na sudu."

Poirot je ustao, George Mayhew također je ustao i dodao:

"Možda biste željeli popričati s Edmundsom, našim pisarom. On je tada bio u tvrtki i slučaj ga je jako zanimao."

Edmunds je bio čovjek sporog govora. Oči su mu blistale odvjedničkim sjajem. Dugo je procjenjivao Poirota prije nego što je počeo govoriti. Rekao je:

"Ah, sjećam se slučaja Crale."

Prijekorno je dodao: "To je bio nečastan posao."

Njegove prodorne oči procjenjivale su Herculea Poirota.

Rekao je:

"Prošlo je puno za ponovno podizanje prašine."

"Sudska presuda nije uvijek kraj."

Edmunds je lagano kimnuo svojom kockastom glavom.

"Ne bih rekao kako ste tu u pravu."

Hercule Poirot je nastavio. "Gospođa Crale imala je kćer."

"Aha, sjećam se djeteta. Poslana je rodbini u inozemstvo, zar ne?"

Poirot je nastavio.

"Ta kći čvrsto vjeruje u majčinu nevinost."

Bujne obrve gospodina Edmundsa su se podigle.

"A tako znači?"

Poirot je pitao:

"Možete li mi reći nešto što će potvrditi to vjerovanje?"

Edmunds se zamislio. Onda je polagano odmahnuo glavom.

"Ne mogu to svjesno potvrditi. Divio sam se gospođi Crale. Što god bila, bila je dama! Ne poput one druge. Drska - ni manje, ni više. Odvažna. Nemoralna - to je ona bila - i pokazivala to! Gospođa Crale bila je kvaliteta."

"Ali bez obzira na to i ubojica?"

Edmunds se namrštio. Rekao je, spontanije no što se to na njemu vidjelo:

"To sam se i ja pitao, dan za danom. Sjedila je smireno i otmjeno. 'Neću vjerovati u to', govorio sam samome sebi. Ali ako shvaćate što želim reći, gospodine Poirot, nije bilo ništa drugo za vjerovati. Ta kuku ta nije se slučajno našla u pivu gospodina Cralea. Stavljena je tamo. A ako je gospođa Crale nije stavila, tko jest?"

"To je pitanje", rekao je Poirot. "Tko jest?"

One prodorne oči opet su pogledale njegovo lice.

"Znači to je vaša ideja?" upitao je gospodin Edmunds.

"Što vi mislite?"

Nastupila je pauza prije pisarovog odgovora. Onda je rekao:

"Ništa nije vodilo u tom smjeru - baš ništa."

Poirot je rekao:

"Bili ste na sudu tijekom saslušanja?"

"Svakoga dana."

"Čuli ste izjave svjedoka?"

"Jesam."

"Jeste li zapazili nešto u vezi njih - neku abnormalnost, neiskrenost?"

Edmunds je kao iz topa ispalio:

"Mislite, je li netko od njih lagao? Je li netko imao razloga za smrt gospodina Cralea? Ispričavam se, gospodine Poirot, ali to je vrlo melodramatična ideja."

"Barem razmislite o njoj", ustrajao je Poirot.

Promatrao je mudro lice, poluzatvorene, prodorne oči. Polagano, sažaljivo, Edmunds je odmahnuo glavom.

"Ta gospođica Greer", rekao je, "bila je jako ogorčena, / osvetoljubiva! Rekao bih kako je u većini onog što je rekla pretjerala, ali ona je željela živog gospodina Cralea. Nije joj koristio mrtav. Definitivno je željela gospođu Crale na vješalima - ali razlog tome je bio taj što joj je smrt oduzela njezinog muškarca. Bila je poput razjarene tigrice! Ali, kao što sam rekao, ona je željela živog gospodina Cralea. Gospodin Phillip Blake, on je također bio protiv gospođe Crale. Pun predrasuda. Napadao ju je kad je god mogao. Ali rekao bih kako je bio iskren. Bio je veliki prijatelj gospodina Cralea. Njegov brat, gospodin Meredith Blake - on je bio loš svjedok — nejasan, nervozan - nikad nije bio siguran u svoje odgovore. Vidio sam puno takvih svjedoka. Izgledaju kao da lažu, dok u stvari cijelo vrijeme govore istinu. Gospodin Meredith Blake nije govorio više no što je morao ni da je htio. Tužitelj je zbog toga izvukao još više. On je jedan od one tihe gospode koja se lako zbuni. Guvernanta, ona im se dobro suprotstavila. Nije trošila riječi, odgovarala je kratko i jasno. Slušajući je, niste mogli reći na čijoj je strani. Bila je mudra, definitivno. Odrješita." Zastao je. "Ne bih se čudio kako je znala puno više od onoga što je rekla."

"Ja se također ne bih čudio", rekao je Hercule Poirot.

Oštro je pogledao izborano, mudro lice gospodina Alfreda Edmondsa. Bilo je poprilično prazno i bešćutno. Ali Hercule Poirot

zapitao se nije li mu netko nešto došapnuo.

5. Stari odvjetnik

Gospodin Caleb Jonathan živio je u Essexu. Nakon uljudne razmjene pisama Poirot je primio poziv, gotovo kraljevski po karakteru, na večeru i noćenje. Stari je gospodin definitivno bio karakter. Nakon suhoparnosti mladog Georgea Mayhewa gospodin Jonathan bio je poput čaše dobrog vina.

Imao je vlastite metode započinjanja teme, i gospodin Jonathan se tek negdje oko ponoći, pijuckajući čašicu ukusnog starog konjaka, uistinu smekšao. Na orijentalan je način cijenio uljudnost Hercula Poirota što ga nije ni na koji način požurivao. A sada, u odgovarajuće vrijeme, bio je spreman za objašnjenje o obitelji Crale.

"Naša je tvrtka, naravno, poznavala brojne generacije Craleovih. Ja sam znao Amyasa Cralea i njegovog oca, Richarda Cralea, a mogu se sjetiti i Enocha Cralea - djeda. Vlastelini, svi do jednog, iako su se više bavili konjima nego ljudima. Jahali su uspravno, voljeli žene i nisu imali posla s idejama. Nisu vjerovali idejama. Ali supruga Richarda Cralea bila je izvor ideja - više ideja nego zdravog razuma. Bila je poetična i muzikalna - svirala je harfu, znate. Imala je slabo zdravlje i izgledala je vrlo živopisno na svom trosjedu. Obožavala je Kingslevja. Zato je sina nazvala Amyas. Njegov je otac prezirao ime - ali je popustio."

"Amyas Crale profitirao je od svog mješovitog nasljeđa. Od svoje slabašne majke naslijedio je umjetničke tendencije, a od oca pokretačku snagu i okrutni egoizam. Svi Craleovi bili su egoisti. Nikad ni u kojem slučaju nisu vidjeli neko drugo stajalište osim vlastitog."

Starac je jednim prstom kucnuo po naslonu fotelje i prodorno pogledao Poirota.

"Ispravite me ako griješim, gospodine Poirot, ali mislim kako vas zanima - karakter, recimo?"

Poirot je odgovorio.

"To je, za mene, od najvećeg značaja u mojim slučajevima."

"Mogu zamisliti. Uvući se pod kožu, kako bi se reklo, vašeg kriminalca. Jako zanimljivo. Jako intrigantno. Naša se tvrtka, naravno, nikad nije bavila kaznenim pravom. Ne bismo bili sposobni djelovati u slučaju gospode Crale, čak i da je to ukus dopuštao. Ipak, Mayhewovi su bili prilično sposobna tvrtka. Izvijestili su Depleacha - tu možda nisu iskazali previše mašte -ipak, bio je jako skup i, naravno, izuzetno dramatičan! Ipak, nisu imali pameti shvatiti kako Caroline nikad neće plesati onako kako je on svirao. Ona nije bila sklona dramatiziranju."

"Kakva je bila?" pitao je Poirot. "To najviše želim znati."

"Da, da - naravno. Zašto je učinila to što je učinila? To je uistinu ključno pitanje. Poznao sam je, znate, prije no što se udala. Caroline Spalding, tako se zvala. Turbulentno nesretno stvorenje. Vrlo živo. Njezina je majka rano postala udovica i Caroline je bila odana majci. Onda se njezina majka ponovno udala- došlo je još jedno dijete. Da-da, jako tužno, jako bolno. Te mladenačke, žestoke, adolescentske ljubomore."

"Bila je ljubomorna?"

"Strasno. Došlo je do tužnog incidenta. Siroto dijete, nakon toga žestoko se krivila. Ali znate, gospodine Poirot, takve se stvari događaju. Manjak samokontrole. To dolazi - to dolazi sa zrelošću."

Poirot je rekao:

"Što se dogodilo?"

"Udarila je dijete - bebu - bacila uteg za papir na nju. Dijete je izgubilo vid na jedno oko i dobilo doživotni ožiljak."

Gospodin Jonathan je uzdahnuo. Rekao je:

"Možete zamisliti kakav je učinak jednostavno pitanje o toj temi imalo na suđenju."

Zatresao je glavom:

"Dalo je utisak kako je Caroline Crale žena žestokog temperamenta. To nije bila istina. Ne. to nije bila istina."

Zastao je, a onda nastavio:

"Caroline Spalding često je dolazila i odsjedala na Alderburvu. Dobro je jahala, bila je mudra. Richard Crale ju je volio. Pomagala je gospodi Crale, bila je uljudna i nježna - gospođa Crale također ju je voljela. Djevojka nije bila sretna kod kuće. Bila je sretna na Alderburvu. Diana Crale, Amyasova sestra, i ona bile su prijateljice. Philip i Meredith Blake, dječaci sa susjednog posjeda, često su bili na Alderburvu. Philip je uvijek bio gadan, škrt grubijan. Moram priznati kako ga nikad nisam volio. Ali čuo sam kako je dobar pripovjedač i posjeduje reputaciju odanog prijatelja. Meredith je bio ono što moji suvremenici nazivaju slatki dječčić. Volio je botaniku i leptire, promatrao ptice i životinje. To u današnje vrijeme nazivaju prirodoslovstvom. Ah, Bože - svi su mladi bili razočarani za roditelje. Nitko od njih nije postupao prema pravilima - lov, pucanje, pecanje. Meredith je više volio promatrati ptice i životinje nego pucati u njih ili ih loviti, Philip je definitivno više volio grad nego seto i počeo se baviti mešetarenjem. Diana se udala za tipa koji nije bio gospodin - jedan od časnika u ratu. A Amyas, snažni, privlačni, životni Amyas, postao je slikar, od svih stvari na svijetu. Po mom mišljenju Richard Crale umro je od šoka."

"I nakon nekog vremena Amyas se oženio Caroline Spalding. Oduvijek su se svađali i bockali, ali to je definitivno bila ljubav. Oboje

su bili ljudi jedno za drugim. I nastavili su tako. Ali Amyas je bio poput Craleovih, okrutni egoist. Volio je Caroline, ali nikad na ni jedan način nije mario za nju. Činio je što mu je bila volja. Po mom mišljenju, volio ju je onoliko koliko je nekoga mogao voljeti — ali ona je bila daleko, daleko iza njegove umjetnosti. To je bilo prvo. I mogu ustvrditi kako njegova umjetnost nikad nije došla na red iza neke žene. Imao je afere sa ženama - one su ga stimulirale - ali ostavljao ih je iscijeđene i jadne kad je završio s njima. Nije bio sentimentalni čovjek, ni romantičan. A također nije bio ni senzualan. Jedina žena za koju je donekle mario bila je njegova supruga. I zbog toga što je to znala dostaje toga podnosila. Znači, bio je jako dobar slikar. Shvatila je i poštivala to. Odlazio bi u svojim ljubavnim potragama i uvijek se vraćao - obično sa slikom."

"Tako bi se možda i nastavilo da nije bilo Else Greer. Elsa Greer -"

Gospodin Jonathan zatrcsao je glavom.

Poirot je rekao: "Što s Elsom Greer?"

Gospodin Jonathan neočekivano je rekao:

"Siroto dijete. Siroto dijete."

Poirot je rekao: "Znači, to su vaši osjećaji prema njoj?"

Jonathan je rekao:

"Možda zato što sam starac, ali otkrio sam, gospodine Poirot, kako u nejakosti mladosti postoji nešto što mi natjera suze na oči. Mladost je toliko ranjiva. Okrutna je — samouvjerena. Toliko velikodušna i toliko zahtjevna."

Ustao je i otišao do police s knjigama. Izvukao je jednu, otvorio je, okrenuo stranice i onda pročitao:

"If that thy bent of love be honourable,

The purpose marriage, send me word tomorrow

By one that 'll procure to come to thee,

Where and what time thou wilt perform the rite,

And all my fortunes at thy foot I do lay,

And follow thee my lord throughout the world."

"Tu govori ljubav u savezu s mladošću, u riječima Julije.

Nema suzdržavanja, nema okolišanja, nema takozvane djevičanske skromnosti.

To je hrabrost, upornost, okrutna snaga mladosti.

Shakespeare je poznavao mladost. Julija odabire Romea. Desdemona uzima Othella. Oni nemaju sumnji, mladi, nemaju straha, nemaju ponosa."

Poirot je zamišljeno rekao:

"Dakle, po vama je Elsa Greer govorila poput Julije?"

"Da. Bila je razmaženo bogato derište - mlada, ljupka, bogata. Pronašla je svog muškarca i uzela - ne mladog Romea, nego oženjenog, sredovječnog slikara.

Elsa Greer nije imala kod koji bi je ograničavao, imala je kod modernog vremena. "Uzmi što želiš — živi, se samo jednom!"

Uzdahnuo je, naslonio se i opet lagano kucnuo po naslonu stolca.

"Grabežljiva Julija. Mlada, nemilosrdna, ali stravično ranjiva! Sve je riskirala u jednom smjelom potezu. I naizgled je dobila... a onda - u posljednjem trenutku — nastupa smrt- i živahna, vatrena, vesela Elsa također je umrla. Ostala je samo osvetoljubiva, hladna, opaka

žena koja je cijelim svojim bićem mrzila čija je ruka počinila to nedjelo."

Glas mu se promijenio:

"Bože, Bože. Molim vas, prihvatite moju ispriku zbog ove melodramatičnosti. Sirova mlada žena -sirovog pogleda na život. Ne osobito, mislim, zanimljiv karakter. Mladost bijela poput ruže, požudna, blijeda i tako dalje. Oduzmite to i što ostaje? Samo pomalo osrednja žena koja traži novog junaka većeg od života koga bi postavila na prijestolje."

Poirot je rekao:

"Da Amyas Crale nije bio čuveni slikar -"

Gospodin Jonathan brzo se složio. Rekao je:

"Tako je - tako je. Savršeno ste shvatili. Else ovog svijeta obožavaju junake. Čovjek je morao nešto učiniti, mora biti netko... Caroline Crale mogla bi prepoznati kvalitetu u bankovnom službeniku ili agentu osiguranja! Caroline je voljela Amyasa Cralea, muškarca, ne Amyasa Cralea, slikara. Caroline Crale nije bila sirova - Elsa Greer jest."

Dodao je:

"Ali bila je mlada i lijepa, i, po mom mišljenju, beskrajno patetična."

Hercule Poirot zamišljen je otišao na spavanje. Bio je fasciniran problemom osobnosti.

Edmundsu, pisaru, Hlsa Greer bila je droljica, ni manje ni više.

Starom gospodinu Jonathanu bila je vječna Julija.

A Carolinc Crale?

Svaka ju je osoba drugačije doživljavala. Montague Depleach prezirao ju je jer je bila bezvoljna - jer se predala bez borbe. Mladom Foggu predstavljala je Romancu. Edmunds ju je jednostavno vidio kao 'damu'. Gospodin Jonathan nazvaouje promjenjivom, turbulentnom osobom.

Kako će je on, Hercule Poirot, vidjeti?

O odgovora na to pitanje, osjetio je, ovisio je uspjeh njegove potrage.

Do sada, nitko od ljudi koje je posjetio nije sumnjao da što god još bila, Caroline Crale također je bila ubojica.

6. Viši inspektor

Bivši viši inspektor Hale zamišljeno je povukao dim lule.

Rekao je:

"Ovo je prilično čudno, gospodine Poirot."

"Da, možda je malo neuobičajeno", oprezno se složio Poirot.

"Znate", rekao je Hale, "bilo je to jako davno."

Hercule Poirot je predvidio kako će mu ta fraza postati pomalo zamorna. Blago je rekao:

"To dodaje na težini, naravno."

"Čeprkanje po prošlosti", mrmljao je drugi. "Kad bi u tome postojao objekt, pa..."

"Objekt postoji."

"Koji?"

"Čovjek zbog samoga sebe može uživati u otkrivanju istine. Ja uživam. A ne smijete zaboraviti mladu damu."

Hale je kimnuo.

"Da, jasno mi je njezino stajalište. Ali - ispričavam se, gospodine Poirot - vi ste maštovit čovjek. Mogli biste izmisliti priču."

Poirot je odgovorio:

"Ne poznajete mladu damu."

"Oh, dajte - čovjek vašeg iskustva!"

Poirot se uspravio.

"Mogu biti, mori cher, vješt i sposoban lažljivac - po vašem mišljenju. Ali to nije moje poimanje etičnog ponašanja. Imam svoje standarde."

"Oprostite, gospodine Poirot. Nisam namjeravao povrijediti vaše osjećaje. Ali bilo bi to u pravednu svrhu, kako bi se reklo."

"Oh, pitam se bi li doista bilo tako?"

Hale je polagano rekao:

"Nesreća je kad sretna nevina djevojka koja će se upravo udati otkrije kako joj je majka ubojica. Da sam na vašem mjestu, otišao bih kod nje i rekao kako je, nakon svega, ipak bilo samoubojstvo. Recite da je Depleach pogriješio u vođenju slučaja. Recite kako vi nimalo ne sumnjate kako se Crale otrovao!"

"Alija itekako sumnjam! Nijednog trenutka nisam povjerovao da se Crale otrovao. Smatrate li vi to imalo vjerojatnim?"

Hale je polagano odmahnuo glavom.

"Shvaćate? Ne, moram otkriti istinu - ne uvjerljivu - ne i jako uvjerljivu - laž."

Hale se okrenuo i pogledao Poirota. Njegovo četvrtasto crveno lice postalo je još crvenije, i čini se još četvrtastije. Rekao je:

"Govorite o istini. Volio bih vam objasniti kako mi mislimo da smo otkrili istinu u slučaju Crale."

Poirot je brzo rekao:

"Ta vaša izjava puno znači. Znam što ste, pošten i sposoban čovjek. A sada mi recite ovo, jeste li ikada posumnjali u krivnju gospođe Crale?"

Inspektorov je odgovor bio brz.

"Nimalo sumnje, gospodine Poirot. Okolnosti su odmah ukazale na nju, i svaka činjenica koju smo otkrili to je potvrđivala."

"Možete li mi navesti dokaze protiv nje?"

"Mogu. Kad sam dobio vaše pismo, pogledao sam dosje." Uzeo je mali notes. "Ovdje sam zapisao sve bitne činjenice."

"Hvala vam, prijatelju. Pretvorio sam se u uho."

Hale je pročistio grlo. U glasu mu se osjećala pomalo službena intonacija.

Rekao je:

"U četrnaest četrdeset pet, osamnaestog rujna, inspektora Conwaya nazvao je dr. Andrew Faussett. Dr. Faussett je izjavio kako je gospodin Amyas Crale od Alderburyja iznenada umro i kao posljedicu okolnosti te smrti i izjave gospodina Blakea, gosta u kući, zaključio kako je to slučaj za policiju."

"Inspektor Conway, u pratnji policijskog narednika i mrtvozornika, odmah je krenuo na Alderbury. Dr. Faussett bio je tamo i odveo ga je do mjesta na kojem se nalazilo tijelo gospodina Cralea."

"Gospodin Crale slikao je u malom ograđenom vrtu, poznatom kao Battery vrt, zbog činjenice što je gledao prema moru i na ogradu je bio postavljen minijaturni top. Nalazio se neke četiri minute hoda od kuće. Gospodin Crale nije došao u kuću na ručak jer je želio neke posebne svjetlosne efekte na kamenu - a sunce bi kasnije bilo u nepovoljnom položaju. Zbog toga je ostao sam slikati u vrtu. Rečeno je kako ovo nije bilo neuobičajeno događanje. Gospodin Crale nije obraćao previše pažnje na obroke. Ponekad bi mu poslali sendvič, ali češće je želio da ga se ne smeta.

Posljednji ljudi koji su ga vidjeli živog bili su gospođica Elsa Greer (odsjela je u kući) i gospodin Meredith Blake (susjed). Ovo dvoje zajedno su se vratili do kuće i ručali s ostatkom kućanstva. Nakon ručka na terasi je poslužena kava. Gospođa Crale popila je kavu i rekla kako će 'otići dolje i vidjeti kako Amyas napreduje'. Gospođica Cecilia Williams, guvernanta, ustala je i pridružila joj se. Tražila je vestu koja je pripadala njezinoj učenici, gospođici Angeli Warren, sestri gospođice Crale, koju je ova posljednja zametnula i mislila kako je moguće da ju je ostavila dolje na plaži."

"Njih su dvije krenule zajedno. Put je vodio dolje, kroz šumu, sve dok nije došao do vrata koja su vodila u Batterv vrt. Mogli ste ili ući u Batterv vrt ili nastaviti istim putem koji je vodio na plažu."

"Gospođica Williams nastavila je dalje, a gospođa Crale ušla je u Batterv vrt. Ipak, gospođa Crale gotovo je odmah vrisnula i gospođica Williams se vratila. Gospodin Crale sjedio je u stolcu, mrtav."

"Gospođa Crale žurno je poslala gospođicu Williams iz Battery vrta u kuću kako bi nazvala liječnika. Na putu je, ipak, susrela gospodina Mereditha Blakea i njemu povjerila zadatak, i vratila se do gospođe Crale, jer je smatrala kako će joj netko biti potreban. Dr Faussett stigao je na poprište četvrt sata kasnije. Odmah je vidio kako je gospodin Crale mrtav već neko vrijeme - procijenio je kako je vjerojatno vrijeme smrti između trinaest i četrnaest sati. Nije bilo ničega što bi ukazalo na uzrok smrti. Nije bilo traga nikakvoj rani i poza gospodina Cralea bila je u potpunosti prirodna. Ipak, Dr Faussett, koji je vrlo dobro poznao zdravstveno stanje gospodina Cralea, i pouzdano je znao kako nije postojala nikakva bolest ili slabost, pomnije je razmotrio situaciju. U tom je trenutku gospodin Philip Blake dr. Faussettu nešto izjavio."

Viši inspektor Hale je zastao, duboko udahnuo i nastavio, kao da se radi o drugom poglavlju.

"Gospodin Blakc ponovio je tu izjavu inspektoru Conwayu. Zbog sljedećeg. Tog je jutra primio poziv svog brata, gospodina Mereditha Blakea (koji je živio u Handcross Manoru udaljenom tri kilometra). Gospodin Meredith Blake amaterski se bavio kemijom - ili bi travar bio bolji opis. Kad je tog jutra ušao u laboratorij gospodin Mcredith Blake zapanjio se kad je primijetio kako bočica koja je sadržavala preparat kukute, koja je dan prije bila puna, sada gotovo prazna. Zabrinut i zbunjen ovom činjenicom nazvao je brata u potrazi za savjetom. Gospodin Philip Blake rekao je bratu neka smjesta dođe na Alderburv gdje će porazgovarati o tome. Sam je otišao dio puta u susret bratu i zajedno su se vratili do kuće. Nisu donijeli nikakvu odluku i ostavili su stvar za poslije ručka."

"Daljnjim ispitivanjima inspektor Conway saznao je sljedeće činjenice. Prethodnog poslijepodneva petoro je ljudi s Alderburvja otpješačilo do Handcross Manora na čaj. To su bili gospodin i gospođa Crale, gospođica Angela Warren, gospođica Elsa Greer i gospodin Philip Blake. Tijekom vremena provedenog tamo gospodin Meredith Blake prilično je detaljno opisao svoj hobi, odveo društvo u laboratorij u 'razgledavanje'. Tijekom razgledavanja spomenuo je određene napitke - od kojih je jedan bio koniin, alkaloid pjegave kukute. Objasnio je svojstva, naglasio činjenicu kako sada više nije na spisku lijekova i pohvalio se saznanjem kako su male doze učinkovite u liječenju kašlja i astme. Kasnije je spomenuo njegova smrtonosna svojstva i gostima pročitao neki članak grčkog autora u kojem se opisuju njegovi učinci."

Viši inspektor Hale je zastao, napunio lulu i prešao na treće poglavlje.

"Bojnik Frere, načelnik, zadužio me za slučaj, Rezultat obdukcije nije ostavljao nikakvu sumnju. Koliko znam koniin ne ostavlja tragove nakon smrti, ali liječnici su znali što traže i pronađena je stanovita količina otrova. Liječnik je smatrao kako je uzeta dva ili tri sata prije smrti. Ispred gospodina Cralea, na stolu, nalazila se prazna čaša i prazna boca piva. Oboje je analizirano. U boci nije bilo koniina, ali u

čaši jest. Raspitao sam se i saznao kako je tog jutra, iako su u maloj sjenici u Batterv vrtu držani sanduk piva i čaše u slučaju da gospodin Crale ožedni dok slika, gospođa Crale iz kuće donijela bocu hladnog piva. Gospodin Crale bio je zaposlen slikanjem kad je došla, a gospođica Greer mu je pozirala najednom od zidova."

"Gospođa Crale otvorila je pivo, nalila ga i stavila čašu u suprugovu ruku dok je on stajao pred platnom. Ispraznio ju je na eks - njegova navika, saznao sam. Onda je složio facu, spustio čašu na stol i rekao: 'Sve mi danas ima šugav okus!' Gospođica Greer na to se nasmijala i rekla. 'Jetra!' Gospodin Crale je rekao: 'Pa, u svakom je slučaju bilo hladno.'"

Hale je zastao. Poirot je rekao:

"U koje se vrijeme ovo dogodilo?"

"Oko jedanaest i petnaest. Gospodin Crale nastavio je slikati. Prema riječima gospođice Greer kasnije se požalio na ukočenost udova i promrmljao kako je sigurno zaradio reumu. Ali bio je čovjek koji je mrzio priznati bolest bilo koje vrste, i nesumnjivo je pokušavao ne priznati kako se ne osjeća dobro. Njegov bijesni zahtjev da ga se ostavi samog, dok su ostali otišli na ručak bio je prilično karakterističan za njega, rekao bih."

Poirot je kimnuo.

Hale je nastavio.

"Crale je ostavljen u Battery vrtu. Nema sumnje kako je sjeo i opustio se čira je ostavljen sam. Mišićna paraliza bi nastupila negdje u to vrijeme. Nigdje nije bilo pomoći, i nastupila je smrt."

Poirot je opet kimnuo.

Hale je rekao:

"Pa, nastavio sam rutinski. Nije bilo teško doći do činjenica. Dan prije došlo je do sukoba između gospođe Crale i gospođice Greer. Ona druga drsko je opisivala neku promjenu u rasporedu namještaja 'kad ću ja živjeti ovdje'. Gospođa Crale je pitala. 'Kako to misliš? Kad ćeš ti živjeti ovdje.' Gospođica Greer odgovorila je: 'Nemoj se pretvarati kako ne znaš o čemu govorim, Caroline. Ti si samo noj koji zakopava glavu u pijesak. Savršeno dobro znaš kako se Amyas i ja volimo i vjenčat ćemo se.' Gospođa Crale je rekla: 'Ne znam ništa o tome.' Gospođica Greer onda je rekla: 'Pa, sada znaš.' Tada se, čini se, gospođa Crale okrenula prema suprugu koji je upravo ušao u sobu i rekla: 'Amyase, je li istina da ćeš se oženiti Elsom?'

Poirot je sa zanimanjem rekao:

"Što je gospodin Crale rekao na to?"

"Navodno se okrenuo prema gospođici Greer i povikao na nju: 'Kog si se vruga izlajala? Nemaš dovoljno mozga da držiš jezik za zubima?'"

"Gospođica Greer je rekla: 'Mislila sam kako bi Caroline trebala znati istinu.'"

"Gospođa Crale rekla je suprugu: 'Je li to istina Amyase?'"

"Čini se kako ju nije želio pogledati, okrenuo se na drugu stranu i promrmljao nešto."

"Ona je rekla. 'Govori. Želim znati.' Nakon čega je on rekao:"

"Oh, istina je - ali sada ne želim razgovarati o tome.'"

"Onda je izjurio iz sobe, a gospođica Greer je rekla: 'Vidiš!' i nastavila - govorila je nešto kako za gospođu Crale nije dobro što se ponaša poput bijesnog psa. Svi se moraju ponašati racionalno. Ona se nadala kako će Caroline i Amyas uvijek ostati prijatelji."

"A što je gospođa Crale rekla na to?" znatiželjno je pitao Poirot.

"Prema riječima svjedoka nasmijala se. Rekla je. 'Preko mene mrtve, Elsa.' Otišla je do vrata, a gospođica Greer povikala je za njom: 'Kako to misliš?' Gospođa Crale se okrenula i rekla. 'Prije ću ubiti Amyasa nego ga prepustiti/?)'."

Hale je zastao.

"Prilično optužujuće - ha?"

"Da." Poirot je bio zamišljen. "Tko je čuo ovo?"

"Gospođica Williams bila je u sobi, i gospodin Philip Blake. Vrlo neugodno za njih."

"Njihove izjave o prizoru se slažu?"

"Poprilično - dva se svjedoka nikad neće na isti način sjetiti stvari. Vi to znate isto tako dobro kao i ja, gospodine Poirot."

Poirot je kininuo. Zamišljeno je rekao:

"Da, bit će zanimljivo vidjeti -" zastao je ne dovršivši rečenicu.

Hale je nastavio: "Pretražili smo kuću. U spavaćoj sobi gospođe Crale pronašli smo, u donjoj ladici, ispod zimskih čarapa, malu bočicu s etiketom parfema od jasmína. Bila je prazna. Skinuli smo otiske prstiju. Jedini otisci na njoj pripadali su gospođi Crale. Analiza je otkrila kako sadrži blage tragove jasminovog parfema i jaku koncentraciju komin hidrobromida."

"Rekao sam gospođi Crale i pokazao joj bočicu. Smještaje odgovorila. Bila je, rekla je, vrlo nesretna. Nakon što je čula opis otrova gospodina Mereditha Blakea ušuljala se u laboratorij, ispraznila bočicu jasminovog parfema koju je imala u torbici i napunila bočicu otopinom komin. Pitao sam ju zašto je to učinila, a

ona je rekla: 'Ne želim govoriti o određenim stvarima više no što moram, ali doživjela sam stravičan šok. Moj me suprug namjerava ostaviti zbog druge žene. Ako je tako, ne želim živjeti. Zato sam ga uzela.'"

Hale je zastao.

Poirot je rekao: "Nakon svega - to je dovoljno vjerojatno."

"Možda, gospodine Poirot. Ali to se ne slaže s onim što je rekla. A onda je tu opet bio razgovor idućeg jutra. Gospodin Meredith Blake čuo je njegov dio. Gospođica Greer čula je drugi dio. Vodio se u knjižnici, između gospodina i gospođe Crale. Gospodin Blake bio je u hodniku i načuo je rečenicu ili dvije. Gospođica Greer sjedila je vani, pored otvorenog prozora knjižnice i čula puno više."

"A što su čuli?"

"Gospodin Blake je čuo kako je gospođa Crale rekla: 'Ti i tvoje žene. Dođe mi da te ubijem. Jednog ću te dana ubiti.'"

"Nije spominjala samoubojstvo?"

"Nije. Ni jednom riječju. Nije bilo riječi poput. 'Ako učiniš to, ubit ću se'. Gospođica Greer ispričala je gotovo isto. Prema njezinim riječima gospodin Crale je rekao: 'Pokušaj biti razborita, Caroline. Volim te i uvijek ću ti željeti dobro - tebi i djetetu. Ali oženit ću se Elsom. Oduvijek smo se slagali ostaviti ono drugo slobodnim.' Gospođa Crale na to je odgovorila: 'Dobro, nemoj reći kako te nisam upozorila.' Rekao je. 'Što želiš reći?' A ona je rekla: 'Želim reći kako te volim i neću te izgubiti. Radije ću te ubiti nego prepustiti toj djevojci.'"

Poirot je lagano mahnuo rukom.

"Čini mi se", promrmljao je, "kako je bilo prilično glupo od gospođice Greer što je spomenula tu stvar? Gospođa Crale vrlo je lako mogla

odbiti suprugov zahtjev za razvodom."

"Imamo neke dokaze u vezi toga", rekao je Hale. "Gospođa Crale se, čini se, djelomično povjeravala gospodinu Meredithu Blakeu. On je bio stari dobri prijatelj. Bio je vrlo rastresen i uspio je porazgovarati s gospodinom Craleom o tome. To je bilo, usuđujem se reći, poslijepodne prije. Gospodin Blake diskretno je porazgovarao s gospodinom Craleom, rekao kako bi bio pogođen tako katastrofalnim raspadom braka gospodina i gospođe Crale. Također je istaknuo činjenicu kako je gospođica Greer vrlo mlada djevojka, i kako je vrlo ozbiljna stvar provlačiti mladu djevojku kroz brakorazvodnu parnicu. Gospodin Crale na to je odgovorio, uz cerekanje (sigurno je bio beščutni primitivac): 'To uopće nije Elsinina ideja. Ona se neće pojaviti. Sredit ćemo to na uobičajeni način.'"

Poirot je rekao. "Zbog toga je za gospođicu Greer bilo još više neprikladno što se onako izlanula."

Viši inspektor Hale je rekao:

"Oh, znate kakve su žene! Moraju jedna drugoj skočiti za vrat. To je ionako sigurno bila delikatna situacija. Ne shvaćam kako je gospodin Crale mogao dopustiti da dođe do nje. Prema riječima gospodina Mereditha Blakea želio je dovršiti sliku. Ima li vam to smisla?"

"Da, prijatelju moj. Mislim da ima."

"Meni nema. Čovjek je tražio nevolju!"

"Najvjerojatnije je bio jako živčan zbog toga što se ta mlada žena tako izlanula."

"Oh, da. Meredith Blake je to potvrdio. Ako je morao dovršiti sliku zašto nije snimio nekoliko fotografija i radio po njima. Znam tipa - vodenim bojama slika krajolike - on radi tako."

Poirot je odmahnuo glavom.

"Ne - mogu shvatiti Cralea umjetnika. Sigurno shvaćate, prijatelju moj, kako je u tom trenutku, najvjerojatnije, ta slika bila jedina bitna stvar za Cralea. Koliko god se želio oženiti djevojkom, slika je bila na prvom mjestu. Zato se nadao kako će njezina posjeta proći bez iznošenja te činjenice na vidjelo. Djevojka, naravno, nije imala takvo mišljenje. Kod žena ljubav je uvijek na prvom mjestu."

"Kao da to ne znam?" rekao je viši inspektor Hale osjećajno.

"Muškarci", rekao je Poirot, "osobito umjetnici - su drugačiji."

"Umjetnost!" rekao je mrko viši inspektor Hale. "Sve te priče o Umjetnostil Nikad ju nisam shvaćao i nikad ni neću! Trebali ste vidjeti sliku na kojoj je Crale radio. Izobličena. Naslikao je djevojku kao da ima zubobolju, a zidovi su bili iskrivljeni. Cijela je stvar neugodno izgledala. Dugo ju vremena nisam mogao izbaciti iz glave. Čak sam ju i sanjao. A što je bilo još gore - počeo sam viđati zidove, ograde i stvari iz slike. Da, i žene također!"

Poirot se nasmiješio. Rekao je:

"Iako to ne znate, odajete počast umjetnosti Amyasa Cralea."

"Glupost. Zašto slikar ne može naslikati nešto lijepo i oku ugodno? Zašto traži ružnoću?"

"Neki od nas, inon cher, vide ljepotu na neobičnim mjestima."

"Djevojka je dobro izgledala, definitivno", rekao je Hale. "Puno šminke i gotovo ništa od odjeće. Nije pristojno kako se te djevojke odijevaju. A to je bilo prije šesnaest godina, ne zaboravite. Danas nitko ne bi obratio pažnju na to. Ali tada - pa, šokiralo me. Hlače i jedna od onih pamučnih košulja, otvorena na vratu - i ništa više, rekao bih!"

"Čini mi se kako se jako dobro sjećate tih stvari", lukavo je promrmljao Poirot.

Viši inspektor Hale se zacrvenio. "Samo prenosim svoje impresije", rekao je kruto.

"Tako je-takoje", dodao je Poirot utješno. Nastavio je:

"Čini mi se kako su glavni svjedoci protiv gospođe Crale bili Philip Blake i Elsa Greer?"

"Da. Bili su otrovni, oboje. Ali tužba je također pozvala guvernantu, i ono što je ona rekla imalo je više težine nego izjave ono dvoje. Zna, ona je u potpunosti bila na strani gospođe Crale. U potpunosti. Ali bila je poštena žena i dala je svoj iskaz iskreno bez ikakvog pokušaja ublažavanja činjenica."

"A Meredith Blake?"

"Siroti gospodin, on je bio jako potresen cijelom stvari. Kako i ne bi bio! Krivio se zbog proizvodnje otrova - a mrtvozornik ga je također krivio. Koniin i alkaloidne soli spadaju pod članak 1 Propisa o otrovima. Dobro su ga oprali. Bio je prijatelj oboma i stvarno ga je potreslo - bio je gospodin koji izbjegava ozloglašenost i javnost."

"Nije li mlađa sestra gospođe Crale također dala izjavu?"

"Ne. Nije bilo potrebno. Nije bila tamo kad je gospođa Crale prijetila suprugu, i nije bilo ničega što nam je mogla reći, što nismo jednako dobro mogli saznati od nekog drugog. Vidjela je kako gospođa Crale ide do hladnjaka, uzima pivo, naravno, obrana ju je mogla pozvati kako bi potvrdila da ju je gospođa Crale smjesta odnijela bez ikakvog prtljanja po njoj. Ali to nije bilo važno jer nikad nismo tvrdili kako je koniin pronađen u boci piva."

"Kako ga je uspjela staviti u čašu dok je ono dvoje gledalo?"

"Pa, kao prvo, nisu gledali. To jest, gospodin Crale je slikao - gledao je platno i model. Gospođica Greer je pozirala, sjedila je gotovo u

cijelosti okrenuta leđima gospođi Crale i gledala preko ramena gospodina Cralea."

Poirot je kimnuo.

"Kao što sam rekao, ni jedno nije gledalo gospođu Crale. Imala je otrov u jednog od onih pipeta - koriste se za punjenje nalivpera. Pronašli smo ju smrskanu na putu prema kući."

Poirot je promrmljao:

"Imate odgovor na sve."

"Pa, dajte, gospodine Poirot! Bez predrasuda. Ona mu je prijetila da će ga ubiti. Ona je uzela otrov iz laboratorija. Prazna je bočica pronađena u njezinoj sobi i nitko ju osim nje nije dirao. Odnijela mu je hladno pivo s predumišljajem - neobična stvar, u stvari, kad znate da nisu razgovarali -"

"Jako neobična. Već sam to zabilježio u glavi."

"Da. Pomalo izdajnička. Zašto je odjednom postala tako ljubazna? On se požalio na okus - a komin ima užasan okus. Pobrinula se da se tijelo nađe i poslala drugu ženu na telefon. Zašto? Kako bi mogla obrisati bocu i čaši, i onda pritisnuti njegove prste na njih. Nakon toga mogla je zaplakati i reći kako je to žaljenje i da je počinio samoubojstvo. Vjerojatna priča."

"Ali definitivno nije bila tako dobro smišljena."

"Ne. Ako se mene pita uopće nije razmišljala. Bila je izjedena mržnjom i ljubomorom. Mogla je samo misliti kako ga srediti. A onda, kad bude gotovo, kad ga ugleda mrtvog - pa, onda, rekao bih, odjednom je došla sebi i shvatila kako je počinila ubojstvo - a za ubojstvo vam slijedi vješanje. I očajnički je posegnula za jedinom stvari koju je mogla smisliti - a to je samoubojstvo."

Poirot je rekao:

"Govorite vrlo razumno — da. Njen je um mogao tako djelovati."

"Na neki način, bio je zločin s predumišljajem, a na neki način nije", rekao je Hale. "Ne vjerujem kako je uistinu razmišljala o tome, znate. Samo ga je slijepo izvela."

Poirot je promrmljao:

"Pitam se..."

Hale ga je znatiželjno pogledao. Rekao je:

"Jesam li vas uvjerio, gospodine Poirot, kako je to jasan slučaj?"

"Gotovo. Ne u cijelosti. Postoje jedna ili dvije neobične stvari...!"

"Možete li vi predložiti alternativno rješenje - koje bi držalo vodu?"

Poirot je rekao.

"Kakvo su tog jutra bila kretanja ostalih ljudi?"

"Ispitali smo, uvjeravam vas. Svakoga smo provjerili. Nitko nije imao ono što biste nazvali alibi - ne možete imati kad se radi o trovanju. Pa, ne postoji ništa što bi spriječilo budućeg ubojicu da žrtvi da tabletu dan ranije i kaže mu kako je to specijalan lijek za probavu i mora ga popiti prije ručka - a onda otiđe na drugi kraj Engleske."

"Ali vi mislite kako se to u ovom slučaju nije dogodilo?"

"Gospodin Crale nije imao probleme s probavom. I u svakom slučaju ne mogu zamisliti da se to dogodilo. Istina je kako je gospodin Meredith Blake preporučivao vlastite lijekove, ali ne mislim kako je gospodin Crale ikad probao kojega. Da jest najvjerojatnije bi pričao o tome i šalio se. Pored toga, zašto bi gospodin Meredith Blake želio ubiti gospodina Cralea? Sve pokazuje kako su bili u vrlo dobrim

odnosima. Svi su bili u jako dobrim odnosima. Gospodin Philip Blake bio je njegov najbolji prijatelj. Gospođica Greer bila je zaljubljena u njega. Gospođica Williams nije ga voljela, pretpostavljam, i to poprilično - ali moralna osuda ne vodi trovanju. Mala gospođica Warren s njim je provodila dosta vremena, bila je neumorna - tek je krenula u školu, mislim, ali on ju je jako volio i ona njega. U toj su se kući prema njoj ponašali, znate, s osobitom nježnošću i brigom. Možda ste čuli zašto. Bila je gadno ozlijeđena u djetinjstvu- ozlijedila ju je gospođa Crale u manijakalnom napadu bijesa. To prilično pokazuje, zar ne, kako je bila prilično nekontrolirana osoba? Napasti dijete - gotovo ga ubiti!"

"To možda pokazuje", rekao je Poirot zamišljeno, "kako je Angela Warren imala dobar razlog za mržnju prema Caroline Crale."

"Možda - ali ne prema Amyasu Craleu. I u svakom slučaju gospoda Crale bila je odana mlađoj sestri -pružila joj je dom kad su joj roditelji umrli, i, kao što sam rekao, odnosila se prema njoj s osobitom pažnjom -jako ju je razmazila, kažu. Djevojčica je očito voljela gospođu Crale. Držali su ju podalje od suđenja i štitili od svega koliko su god bili u stanju - gospođa Crale bila je vrlo ustrajna u tome, vjerujem. Ali djevojčica je bila strašno potresena i čeznula je posjetiti sestru u zatvoru. Caroline Crale nije se složila. Rekla je kako bi takva stvar mogla na cijeli život uništiti djetetovu psihu. Dogovorila je školovanje u inozemstvu."

Dodao je:

"Gospođa Warren postala je vrlo čuvena žena. Putovala je na čudna mjesta. Predaje na Kraljevskom zemljopisnom - sve takve stvari."

"I nitko se ne sjeća suđenja?"

"Pa, prva stvar, prezime je drugo. Nisu imale čak ni isto djevojačko prezime. Imale su istu majku, ali različite očeve. Prezime gospođe Crale bilo je Spalding."

"Ona gospođica Williams, ona je bila djetetova guvernanta, ili Angele Warren?"

"Angelina. Dijete je imalo medicinski sestru - ali ona je znala provesti neko vrijeme s gospođicom Williams, mislim."

"Gdje je u to vrijeme bilo dijete?"

"Otišla je s medicinskom sestrom u posjet njezinoj baki. Lady Tressillian. Udovica koja je izgubila dvije kćeri i bila vrlo privržena ovom djetetu."

Poirot je kimnuo. "Shvaćam."

Hale je nastavio:

"Što se tiče kretanja ostalih ljudi na dan umorstva mogu vam ih dati."

"Gospođica Greer nakon doručka sjedilaje na terasi pored prozora knjižnice. Tamo je, kao što sam rekao, načula svađu između Cralea i njegove supruge. Nakon toga pridružila se Craleu u Battervju i pozirala mu sve do ručka uz nekoliko pauza kako bi se razgibala."

"Philip Blake je nakon doručka ostao u kući i čuo dio svađe. Nakon što su Crale i gospođica Greer otišli, čitao je novine sve dok ga brat nije nazvao. Onda je otišao do plaže kako bi se sastao s bratom. Zajedno su se vratili putom pored vrta Batterv. Gospođica Greer otišla je do kuće kako bi uzela vestu jer joj je bilo hladno, a gospođa Crale bila je sa suprugom i razgovarala o Angelinom odlasku u školu."

"Ah, srdačan razgovor."

"Pa, ne, ne srdačan. Crale je uglavnom vikao na nju, koliko znam. Živciralo ga je što ga zamara s takvim detaljima. Pretpostavljam kako je željela srediti stvari ako dođe do razvoda."

Poirot je kimnuo.

Hale je nastavio:

"Dva brata izmijenila su nekoliko riječi s Amyasom Craleom. Onda se vratila gospođica Greer i zauzela pozu, Crale je opet uzeo kist, jer ih se očito želio riješiti. Shvatili su i vratili se u kuću. Inače, tada kad su bili u Battervju, Amyas Crale se požalio kako je svo pivo toplo i rekao kako mu je supruga obećala poslati hladno."

"Aha!"

"Točno -Aha! Bila je slatka poput šećera. Vratili su se u kuću i sjeli na terasu. Gospođa Crale i Angela Warren donijele su im pivo."

"Kasnije, Angela Warren je otišla na kupanje, Philip Blake s njom."

"Meredith Blake otišao je do čistine iznad Batterv vrta. Mogao je vidjeti gospođicu Greer kako pozira na zidinama, i njezin i Craleov glas dok su razgovarali. Sjedio je i razmišljao o koniinu. Još je uvijek bio zabrinut zbog njega i nije znao što učiniti. Elsa Greer ga je vidjela i mahnula mu. Kad se oglasilo zvono za ručak sišao je do Battervja i on i Elsa Greer su se zajedno vratili do kuće. Tada je primijetio kako je Crale izgledao, citiram ga, vrlo čudno, ali tada nije tome poklonio neku osobitu pažnju. Crale je bio čovjek koji nikad nije bio bolestan - pa čovjek nije ni mislio na to. S druge strane, imao je napade bijesa i očajanja, ovisno o tome je li slika išla onako kako je htio. U tim trenucima ostavljali ste ga na miru i govorili s njim što je manje moguće. To su i njih dvoje u ovom slučaju učinili."

"Što se tiče ostalih, sluge su bile zaposlene kućanskim poslovima i pripremom ručka. Gospođica Williams dio jutra provela je u učionici ispravljajući testove. Nakon toga počistila je terasu. Angela Warren provela je veći dio jutra lutajući vrtom, penjući se na drveće i jedenjem - znate kakve su petnaestogodišnje djevojčice! Šljive, kisele jabuke, tvrde kruške, i tako dalje. Nakon povratka u kuću otišla je, kao što sam rekao, na plažu s Philipom Blakeom."

Viši inspektor Hale je zastao:

"A sada", rekao je dobroćudno, "jeste li otkrili nešto čudno u ovome?"

Poirot je rekao. "Baš ništa."

"Pa, onda!"

Dvije su riječi govorile puno više.

"Ali nema veze", rekao je Hercule Poirot. "Zadovoljit ću samoga sebe. Ja -"

"Što ćete učiniti?"

"Posjetit ću to petoro ljudi - i od svakoga ću dobiti njegovu priču."

Viši inspektor Hale sjetno je uzdahnuo.

Rekao je:

"Čovječe, vi ste ljudi! Njihove se priče neće slagati! Zar vam ta elementarna činjenica nije jasna? Ne postoje dva čovjeka koji se iste stvari sjećaju na isti način. Nakon toliko vremena! Pa, čut ćete pet priča o pet različitih ubojstava!"

"Na to", rekao je Poirot, "i računam. Bit će vrlo poučno."

7. Ovaj je prašćić otišao na tržnicu...

Philip Blake odgovarao je Montague Depleachevom opisu. Uspješan, lukav, veseo čovjek - pomalo bucmast.

Hercule Poirot dogovorio je sastanak za subotu, u sedamnaest i trideset. Philip Blake upravo je dovršio svojih osamnaest rupa i bio je dobar- zaradio je petaka od svog protivnika. Bio je raspoložen i otvoren.

Hercule Poirot se predstavio i objasnio svoj posao. U ovom slučaju barem nije pokazivao nepotrebnu težnju za neokaljanom istinom. Bilo je to pitanje, shvatio je Blake, serije knjiga koje se bave čuvenim zločinima.

Philip Blake se namrštio. Rekao je:

"Dobri Bože, zašto rade takve stvari?"

Hercule Poirot slegnuo je ramenima. Danas je bio u svom najboljem elementu stranca. Bio je spreman za prezir, ali i ljubaznost.

Promrmljao je:

"Javnost. Proždire takve stvari - da, proždire."

"Luđaci", rekao je Philip Blake.

Ali je rekao je to dobronamjerno - ne otrovno ili s gađenjem koje bi osjećajni čovjek mogao pokazati.

Hercule Poirot je slegnuo ramenima i rekao:

"To je ljudska priroda. Vi i ja, gospodine Blake, poznajemo svijet, nemam iluzija o ljudskom rodu. Većina nije loša, ali definitivno ih ne treba idealizirati."

Blake je žustro rekao:

"Ja sam već odavno odustao od svojih iluzija."

"Umjesto toga dobar ste pripovjedač, rečeno mi je."

"Ah!" Blakeove su oči zablistale. "Jeste li čuli ovo?"

Poirotov je osmijeh došao u pravi trenutak. Nije to bila poučna priča, nego smiješna.

Philip Blake se udobno zavalio u stolac, opustio se, oči su mu blistale veseljem.

Hercule Poirot iznenada je pomislio kako je prilično sličio zadovoljnoj svinji.

Svinja. Ovaj je prašćić otišao na tržnicu...

Kakav je ovaj čovjek, ovaj Philip Blake? Čovjek, čini se, bez briga. Uspješan, zadovoljan. Nema žaljenja, nema neželjenih bljeskova savjesti iz prošlosti, nema neugodnih sjećanja. Ne, dobro uhranjena svinja koja je otišla na tržnicu - i dobila punu cijenu...

Ali jednom, možda, bilo je više u vezi Philipa Blakea. Sigurno je bio, u mladosti, privlačan muškarac. Oči uvijek pomalo premale, pomalo preblizu, možda - ali inače lijepe, ljubazne za mladića. Koliko je sada imao godina? Otprilike između pedeset i šezdeset. Znači u vrijeme Craleove smrti gotovo četrdeset. Manje podrugljiv, tada, manje opsjednut uživanju u trenutku. Tražio je više od života, možda, a dobivao manje...

Poirot je promrmljao više kao frazu za nastavak razgovora:

"Shvaćate moj položaj."

"Ne baš, znate, objesite me ako shvaćam." Broker se opet uspravio, pogled mu je opet bio prodoran. "Zašto vi? Vi niste pisac?"

"Ne baš - ne. U stvari ja sam detektiv."

Skromnost ove primjedbe u Poirotovom razgovoru najvjerojatnije nikad do sada nije bila dosegnuta.

"Naravno da jeste. Svi to znamo. Čuveni Hercule Poirot!"

Ali njegovje glas krio promijenunotupodrugljivosti. Philip Blake bio je istinski englez koji strance nije shvaćao ozbiljno.

Svojim kompićima rekao bi:

"Čudan mali šarlatan. Oh dobro, pretpostavljam kako će njegove stvari dobro prolaziti kod žena."

Iako je to podrugljivo poluprezirno ponašanje bilo upravo ono što je Hercule Poirot nadao izmamiti, ipak ga je živciralo.

Ovaj čovjek, ovaj uspješni čovjek, nije bio impresioniran Herculeom Poirotom! To je bio skandal.

"Čast mi je", lagao je Poirot, "što sam vam tako dobro poznat. Moji uspjesi, znate, temelje se na psihologiji -vječno zašto? ljudskog ponašanja. To, gospodine Blake, danas zanima svijet što se tiče zločina. Nekad je to bila romanca. Čuveni su zločini bili prepričavani na samo jedan način - preko ljubavne priče povezane s njima. Danas je drugačije. Ljudi sa zanimanjem čitaju kako je Dr Crippen ubio suprugu jer je bila krupna, debela žena, a on mali i beznačajan, i zbog toga se osjećao inferiorno. Čitaju o nekoj čuvenoj ženi kriminalcu koju je ubila jer ju je otac silovao kad je imala tri godine. To je, kao što sam rekao, zašlo zločina koji danas zanima ljude."

Philip Blake lagano je zijevnuo i rekao:

"Razlog većine zločina dovoljno je očit, rekao bih. Obično je to novac."

Poirot je uzdahnuo:

"Ah, dragi moj gospodine, zašto nikad ne smije biti očito. U tome je stvar!"

"I tu vi nastupate?"

"A tu, kao što ste rekli, nastupam ja! Potrebno je ponovno napisati priče o stanovitim zločinima iz prošlosti - s psihološkog aspekta. Psihologija u zločinu, to je moja specijalnost. Prihvatio sam zadatak."

Philip Blake se nacerio.

"Prilično unosan, pretpostavljam?"

"Nadam se - definitivno se nadam."

"Čestitam. A sada, možda bi mi mogli reći gdje se tu /a uklapam?"

"Naravno. Slučaj Crale, monsieur."

Philip Blake nije izgledao zapanjeno. Ali izgledao je zamišljen. Rekao je:

"Da, naravno, slučaj Crale..."

Hercule Poirot nestrpljivo je rekao:

"Nije vam neugodno, gospodine Blake?"

"Oh, pa sada." Philip Blake slegnuo je ramenima. "Nema smisla prezirati stvar koju ne možete zaustaviti. Suđenje Caroline Crale bilo je javno vlasništvo. Svatko može pisati o njemu. Moje protivljenje ne bi koristilo. Na neki način - ne smeta mi što ću vam to reći - jako mi je neugodno. Amyas Crale bio je jedan od mojih najboljih prijatelja. Žao mi je što ta cijela neugodna stvar mora opet biti uzburkana. Ali to se događa."

"Vi ste filozof, gospodine Blake."

"Ne, ne. Jednostavno znam dovoljno da ne počnem udarati podbadala. Usuđujem se reći kako vi to radite puno manje napadno od mnogih."

"Nadam se, barem, kako ću to napisati uljudno i s dobrim ukusom", rekao je Poirot.

Philip Blake glasno je frknuo, ali bez očitog veselja. "Povraća mi se kad čujem takve fraze."

"Uvjeravam vas, gospodine Blake, uistinu me zanima. Kod mene nije samo stvar u novcu. Ja uistinu želim ponovno stvoriti prošlost, osjetiti i vidjeti događaje, vidjeti iza očiglednog i vizualizirati misli i osjećaja aktera drame."

Philip Blake je rekao:

"Ne znam koliko je u tome bilo profinjenosti. To je bio prilično očit posao. Okrutna ženska ljubomora, to je sve."

"Jako bi me zanimalo, gospodine Blake, ako bi mi mogli prepričati vaše reakcije na događaj."

Philip Blake je, rumenog lica, s iznenadnom žestinom rekao:

"Reakcije! Reakcije! Nemojte tako pedantno govoriti. Nisam samo stajao i reagirao! Čini mi se kako ne shvaćate da je moj prijatelj - moj prijatelj, kažem vam, ubijen - otrovan! I da sam brže djelovao mogao sam ga spasiti."

"Kako to mislite, gospodine Blake?"

"Ovako. Ako se ne varam već ste pročitali činjenice slučaja?" Poirot je kimnuo. "U redu. Tog me jutro moj brat Meredith nazvao. Bio je prilično nervozan. Jedan od njegovih paklenskih napitaka je nestao -

i bio je to prilično smrtonosan paklenski napitak. Sto sam učinio? Rekao sam mu neka dođe kako bi popričali o tome. Kako bi odlučili što učiniti. 'Odlučili što učiniti.' Sad se žderem što sam bio tolika budala i oklijevao! Trebam sam shvatiti kako nema vremena za gubljenje. Trebao sam odmah otići do Amyasa i upozoriti ga. Trebao sam reći: 'Caroline je uzela jedan od Meredithovih otrova, i ti i Elsa se čuvajte.'"

Blake je ustao. Šetao je lijevo desno od uzbuđenja.

"Dobri Bože, čovječe. Zar mislite kako o tome nisam neprestano razmišljao? Znao sam. Imao sam prigodu da ga spasim - oklijevao sam - čekao Mereditha! Zašto nisam bio dovoljno razborit i shvatio kako Caroline neće oklijevati i razmišljati. Ona je uzela otrov kako bi ga upotrijebila - i Boga mi, upotrijebila ga je prvom prilikom. Nije čekala da Meredith otkrije krađu. Znao sam - naravno da sam znao - kako je Amyas u smrtonosnoj opasnosti — i nisam ništa poduzeo!"

"Mislim kako se bezrazložno prekoravate, monsieur. Niste imali puno vremena -"

Prekinuo gaje:

"Vremena? Imao sam dovoljno vremena. Dovoljno mogućnosti. Mogao sam otići do Amyasa, kao što sam rekao - ali postojala je mogućnost, naravno, kako mi neće povjerovati. Amyas nije bio čovjek koji je vjerovao u vlastitu opasnost. Nasmijao bi se na to. A ja nikad u potpunosti nisam shvatio kakav je demon Caroline bila. Ali mogao sam otići do nje. Mogao sam reći. 'Znam što namjeravaš. Znam što planiraš. Ako Amyas ili Elsa umru od trovanja koniinom objesit će te!' To biju zaustavilo. Ili sam mogao nazvati policiju. Oh! bilo je stvari koje sam mogao učiniti - a umjesto toga, dopustio sam da Meredith utječe na mene svojim polaganim, opreznim metodama. 'Moramo se uvjeriti - porazgovarati - uvjeriti se tko ga je uzeo...' Vražja stara budala - nikad u životu nije donio brzu odluku! Dobra

stvar što je bio najstariji sin i ima imanje gdje može živjeti. Daje ikad pokušao zaraditi novac izgubio bi sve što je imao."

Poirot je pitao:

"Ne sumnjate tko je uzeo otrov?"

"Naravno da ne sumnjam. Odmah sam znao kako je to sigurno Caroline. Znao, jako sam dobro poznavao Caroline."

Poirot je rekao:

"Vrlo zanimljivo. Želim znati, gospodine Blake, kakva je žena Caroline Crale bila?"

Philip Blake oštro je rekao:

"Nije bila povrijeđena nevinna osoba kao što su ju ljudi tijekom suđenja smatrali!"

"Što je onda bila?"

Blake je opet sjeo. Ozbiljno je rekao:

"Uistinu želite znati?"

"Uistinu želim znati."

"Caroline je bila ništarija. Bila je ništarija od glave do pete. Ipak, imala je šarma. Imala je one ljupke manire koji u potpunosti zavaraju ljude. Izgledala je krhko, bespomoćno, a to djeluje na viteštvo ljudi. Ponekad, kad sam čitao povijesne knjige, pomislio sam kako je Mary, škotska kraljica, sigurno bila poput nje. Uvijek slatka, nesretna, karizmatična - a u stvari hladna proračunata žena, podla žena koja je isplanirala Daralevjcvo ubojstvo i izvukla se. Caroline je bila takva-hladna, proračunata. I imala je opak temperament."

"Ne znam jesu li vam rekli - to nije ključna stvar suđenja, ali prokazuje ju - što je učinila mlađoj sestri? Bila je ljubomorna, znate. Njezina se majka opet udala, i sva pažnja i ljubav išli su maloju Angeli. Caroline to nije mogla podnijeti. Pokušala je dijete ubiti štangom- smrskati joj glavu. Na sreću udarac nije bio koban. Ali bio je to prilično odvratno čin."

"Da, jest."

"Pa, to je bila prava Caroline. Morala je biti prva. To je bila stvar koju jednostavno nije mogla podnijeti -ne biti prva. U njoj se nalazio hladni, egoistični demon koji je bio sposoban pobuditi ubilačke sklonosti."

"Izgledala je impulzivno, znate, a u stvari bila je proračunata. Kad je kao djevojka odsjedala na Alderburvu, sve nas je procijenila i isplanirala. Nije imala vlastitog novca. Ja nikad nisam bio u planu - mlađi sin koji se sam mora snalaziti. (Smiješno je to, ali danas bih najvjerojatnije mogao kupiti i Mereditha i Cralea, da je živ!) Na trenutak je razmišljala o Meredithu, ali naposljetku se usredotočila na Amyasa. Atnvas će dobiti Alderburv, i iako uz njega neće dobiti puno novca, shvatila je kako je njegov slikarski talent uistinu nešto posebno. Kockala se na to kako neće samo postati genij, nego postići također i financijski uspjeh."

"I pobijedila je. Amyasa su rano primijetili. On nije bio baš pomodan slikar - ali njegov je genij prepoznat i slike su kupovane. Jeste li vidjeli koju njegovu sliku? Ovdje je jedna. Dođite i pogledajte."

Poveo ga je u blagovaonicu i pokazao zid na lijevoj strani.

"Eto. To je Amyas."

Poirot je gledao u tišini. Odjednom mu je sinulo koliko čovjek konvencionalnu temu može ispuniti vlastitom magijom. Vaza s ružama na poliranom stolu od mahagonija. Prastara kompozicija. Kako je onda Amyas Crale uspio da njegove ruže blistaju i gore

uzburkanim, gotovo opscenim, životom? Polirani je stol treperio životom. Kako objasniti uzbuđenje koje je slika širila? Jer bila je uzbudljiva. Proporcije stola smetale bi višem inspektorcu Haleu, on bi se pobunio kako nijedna poznata vrsta ruža nije tog oblika i boje. A nakon što bi otišao i pitao se zašto su ruže koje je vidio bile nezadovoljavajuće, okrugli stolovi od mahagonija išli bi mu na živce bez nekog opipljivog razloga.

Poirot je lagano uzdahnuo.

Promrmljao je:

"Da-sve je ovdje."

Blake je krenuo natrag. Promrmljao je:

"Ja nikad nisam shvaćao umjetnost. Ne znam zašto toliko volim gledati tu stvar, ali volim. Ona je - oh, k vragu, dobra je."

Poirot je uljudno kimnuo.

Blake je gostu ponudio cigaretu i sam zapalio jednu. Rekao je:

"I to je čovjek - čovjek koji je naslikao one ruže- čovjek koji je naslikao 'Ženu s posudom za miješanje koktela' - čovjek koji je naslikao zadivljujuću, bolnu 'Prirodnost', to je čovjek ubijen na vrhuncu, lišen svog živopisnog, veselog života zbog jedne osvetoljubive, zle žene!"

Zastao je:

"Reći ćete kako sam ogorčen - kako imam previše predrasuda u vezi Caroline. Imala je šarma - osjetio sam ga. Ali znao sam - oduvijek sam znao - pravu ženu ispod fasade. A ta žena je, gospodine Poirot, bila zla. Bila je okrutna, iskvarena i odvratna!"

"A ipak, meni su rekli kako je gospođa Crale podnosila brojne teškoće u braku?"

"Da, i nikome nije dala do znanja za njih! Uvijek je izigravala mučenicu! Siroti stari Amyas. Njegov je brak bio dugi pakao - bolje rečeno bio bi da nije bilo njegove izuzetne strpljivosti. Njegova umjetnost, znate- to je uvijek imao. To je bilo udaljavanje od stvarnosti. Kad je slikao nije mario, zaboravio je Caroline i njezino zanovijetanje i sve beskrajne svađe i prepirke. Bile su beskrajne, znate. Ni tjedan nije prošao bez gromoglasne svađe zbog ovog ili onog. Ona je uživala u njima. Svađe su ju stimulirale, vjerujem. Bilo je to otpuštanje kočnica. Mogla je reći bilo kakvu ogorčenu stvar koju je željela. Poslije tih svađa prela je - izgledala je veselo i zadovoljno poput mačke koja je progutala vrapca. Ali on nije. On je želio mir — odmor - spokojan život. Naravno, takav se čovjek nikad ne bi trebao ženiti - on nije za obiteljski život. Čovjek poput Craiea treba imati afere, ali nikakve stvari koje ga vežu. One ga ubijaju."

"Povjeravao vam se?"

"Pa - znao je da sam prilično odan prijatelj. Dopuštao mi je da vidim stvari. Nije se žalio. Nije bio takav čovjek. Ponekad bi rekao: 'K vragu sa svim ženama.' Ili bi rekao: 'Nikad se nemoj ženiti, stari prijatelju. Čekaj pakao tek nakon ovog života.'"

"Znate za njegovu vezu s gospođicom Greer?"

"Oh, da - to jest vidio sam njezin začetak. Rekao mi je kako je upoznao izvanrednu djevojku. Bila je drugačija, rekao je, od bilo čega ili bilo koga je do tada upoznao. Nije da sam obraćao previše pažnje na to. Amyas je uvijek upoznao žene ili nekoga tko je bio 'drugačiji'. Mjesec dana kasnije obično bi vas zbunjeno gledao kad bi ste ih spomenuli, i pitao se o kome pričate! Ali ta Elsa Greer uistinu je bila drugačija. Shvatio sam to kad sam došao na Alderburv. Upecala gaje, znate, i to kako treba. Jadnik joj je doslovno jeo iz ruke."

"Ni o Elsi Greer također niste imali dobro mišljenje?"

"Ne, nije mi se sviđala. Definitivno je bila grabežljiva osoba. Ona je također željela posjedovati Craleovo tijelo i dušu. Ali mislim kako je istovremeno bila bolja za njega od Caroline. Možda bi ga naposljetku ostavila na miru kad bi postala sigurna u njega. Ili bi joj možda dosadio i krenula za nekim drugim. Najbolja stvar za Amyasa bila bi sloboda od ženskih spletki."

"Ali to, čini se, nije bilo po njegovom ukusu?"

Philip Blake je uzdahnuo i rekao:

"Vražja se budala uvijek petljala s ovom ili onom ženom. A ipak, na neki način, žene su mu vrlo malo značile. Jedine dvije žene koje su ostavile nekog traga na njemu tijekom cijelog njegovog života bile su Caroline i Elsa."

Poirot je rekao:

"Je li volio dijete?"

"Angelu? Oh! svi smo voljeli Angelu. Bila je tako slatka. Uvijek je bila spremna za sve. Kako je samo muljarila onu svoju jadnu guvernantu. Da, Amyas je definitivno volio Angelu - ali ponekad bi prevršila mjeru i stvarno bi se naljutio na nju - a onda bi se Caroline umiješala - Caro je oduvijek bila na Angelinoj strani i to bi dokrajčilo Amyasa. Mrzio je kad se Caro ujedinila s Angelom protiv njega. Znate, tu je bilo ljubomore. Amyas je bio ljubomoran kako Caro uvijek stavlja Angelu na prvo mjesto, kako bi sve učinila za nju. A Angela je bila ljubomorna na Amyasa i suprotstavljala mu se. Njegova je odluka bila da na jesen ode u školu, bila je bijesna zbog toga. Ne, mislim, zato što nije voljela školu, uistinu je željela ići, vjerujem - ali bio je Amyasov zdravo za gotovo način sređivanja stvari koji ju je razbjesnio. Za osvetu je izvodila svakakve neslane šale. Jednom mu je u krevet stavila deset puževa. U cjelini, mislim kako je Amyas bio u pravu. Bilo je vrijeme da nauči što je disciplina. Gospođica

Williams bila je vrlo učinkovita, ali čak je i ona priznala kako joj je s Angelom sve teže."

Zastao je. Poirot je rekao:

"Kad sam pitao je li Amyas volio dijete - mislio na njegovo dijete, njegovu kćer?"

"Oh, mislite na malu Carlu? Da, ona je bila ljupka. Uživao je u igri s njom kad je bio raspoložen. Ali njegova ljubav prema njoj ne bi ga spriječila od vjenčanja s Elsom, ako ste na to mislili. Nije gajio takve osjećaje prema njoj."

"Je li Caroline Crale bila odana djetetu?"

Philipovo se lice zgrčilo. Rekao je:

"Ne mogu reći da nije bila dobra majka. Ne, to ne mogu reći. Jednu stvar -"

"Da, gospodine Blake?"

Philip je polagano i s boli rekao:

"Jednu stvar uistinu - žalim - u cijeloj toj aferi. To dijete. Tako tragičan događaj u njezinom djetinjstvu. Poslali su ju u inozemstvo kod Amyasove rođakinje i njezinog supruga. Nadam se - iskreno se nadam - kako su uspjeli sakriti istinu od nje."

Poirot je odmahnuo glavom. Rekao je:

"Istina, gospodine Blake, ima običaj izaći na vidjelo. Čak i nakon brojnih godina."

Broker je promrmljao. "Pitam se."

Poirot je nastavio:

"U interesu istine, gospodine Blake, zamolit ću vas da nešto učinite."

"Što?"

"Zamoliti ću vas da mi napišete što se dogodilo onih dana u Alderburvu. To jest, zamolit ću vas da mi napišete sve u vezi ubojstva i okolnosti koje su dovele do njega."

"Ali, dragi moj, nakon toliko vremena? Bit ću nevjerojatno netočan."

"Ne bih rekao."

"Definitivno."

"Ne, kao prvo, prolaskom vremena um zadržava bitno i odbacuje nebitno."

"Ha! Mislite samo natuknice?"

"Nikako. Mislim detaljan opis svakog događaja, svakog razgovora kojeg se možete sjetiti."

"Pretpostavimo da ih se krivo sjetim?"

"Možete mi napisati barem ono čega se dobro sjećate. Možda bude praznina, ali tu nema pomoći."

Blake ga je znatiželjno pogledao.

"Ali u čemu je stvar? Policijski dosjei dali bi vam puno točniju priču."

"Ne, gospodine Blake. Sada govorimo s psihološkog stanovišta. Ne želim gole činjenice. Želim vaš izbor činjenica. Vrijeme i vaše sjećanje odgovorni su za taj izbor. Možda je bilo učinjenih djela, izgovorenih riječi, koje bih uzaludno tražio u policijskim dosjeima. Stvari i riječi koje nikad niste spomenuli jer ste ih, možda, smatrali nevažnima, ili ih možda niste željeli ponoviti."

Blake je oštro rekao:

"Hoće li to moje sjećanje biti objavljeno?"

"Definitivno neće. To je samo za moje oči. Kako bi mi pomoglo u donošenju vlastitih zaključaka."

"I nećete me citirati bez mog dopuštenja?"

"Definitivno neću."

"Hm", rekao je Philip Blake. "Ja sam vrlo zaposlen čovjek, gospodine Poirot."

"Shvaćam kako ćete uložiti vrijeme i trud. Drage ću se volje složiti s - razumnim honorarom."

Nastala je kratka pauza. Onda je Philip Blake iznenada rekao:

"Ne, ako to učinim - učinit ću to besplatno."

"A učinit ćete to?"

Philip je upozoravajućim glasom rekao:

"Ne zaboravite, ne mogu garantirati pouzdanost mojih sjećanja."

"To mi je savršeno jasno."

"Onda mislim", rekao je Philip Blake, "kako ću to rado učiniti. Osjećam kao da to - na neki način - dugujem Amyasu Craleu."

8. Ovaj je prašćić ostao kod kuće...

Hercule Poirot nije bio čovjek koji zanemaruje detalje.

Njegov put prema Meredithu Blakeu bio je pažljivo isplaniran. Meredith Blake je, već je bio siguran u to, vrlo drugačija osoba od Philipa Blakea. Ovdje taktika žurbe neće upaliti. Napad mora biti profinjeniji.

Hercule Poirot znao je kako postoji samo jedan način ulaska u tvrđavu. Mora se približiti Meredithu Blake u odgovarajućim akreditacijama. Te akreditacije moraju biti daištvene, ne profesionalne. Na sreću, tijekom svoje karijere, Hercule Poirot našao je prijatelje u brojnim pokrajinama. Devonshire nije bio iznimka. Kao rezultat pronašao je dvoje ljudi koji su bili poznanici ili prijatelji gospodina Mereditha Blakea. Približio mu se naoružan s dva pisma, jedno od lady Mary Litton-Gore, nježne udovice ograničenih sredstava, vrlo prijazne osobe; i drugo od umirovljenog admirala čija je obitelj već generacijama živjela u pokrajini.

Meredith Blake primio je Poirota pomalo zbunjeno.

Kao što je u posljednje vrijeme često puta osjetio, stvari nisu bile onakve kao nekoć. K vragu, privatni detektivi bili su privatni detektivi - tipovi koji čuvaju vjenčane darove na velikim vjenčanjima, tipovi kojima odlazite - prilično posramljeno - kad se radi o nekom prljavom poslu s kojim želite biti u toku.

Ali lady Mary Litton-Gore je napisala: "Hercule Poirot je vrlo stari i odani prijatelj. Molim te, pomogni mu koliko god budeš u stanju." A Mary Litton-Gore nije - ne, definitivno nije - bila žena koju ste povezivali s privatnim detektivima i svime što su oni predstavljali. A admiral Cronshaw je napisao: "Vrlo dobar čovjek - apsolutno. Bit ću zahvalan ukoliko mu pomogneš koliko god budeš mogao. Vrlo zabavan tip, može ti ispričati brojne dobre priče."

A sada je čovjek bio tu, glavom i bradom. Uistinu vrlo nevjerojatna osoba - kriva odjeća - cipele na dugmad! - nevjerojatni brkovi! Nikako prikladno društvo za Mereditha Blakea. Nije izgledao kao da je lovio ili pucao - ili se čak bavio poštenim sportom. Stranac.

Hercule Poirot s osmijehom je pročitao misli koje su lebdjele kroz glavu njegovog domaćina.

I njegovo se zanimanje probudilo kad je vlakom došao u West COUNTRY. Sada će vidjeti, vlastitim očima, mjesto na kojem su se odigrali ti davni događaji.

Ovdje, u Handcross Manom, živjela su dva brata, odlazili na Alderburv, šalili se, igrali tenis i družili s mladim Amyasom Craleom i djevojkom po imenu Caroline. Meredith je odavde krenuo na Alderburv onog kobnog jutra. To je bilo prije šesnaest godina. Hercule Poirot sa zanimanjem je promatrao čovjeka koji ga je dočekao s pomalo zbunjrenom uljudnošću.

Uglavnom ono što je očekivao. Meredith Blake pomalo je podsjećao na bilo kojeg drugog engleskog ne osobito imućnog gospodina sa sela koji voli prirodu.

Otrcani stari kaput od tvida, od vremenskih neprilika ogrubjelo, srdačno, sredovječno lice s pomalo blijedim plavim očima, tankim usnama napola skrivenima čupavim brkovima. Poirot je shvatio koliko je kontrast Meredith Blake predstavljao u odnosu na brata. Oklijevao je, njegovi su mentalni procesi očito bili sporiji. Kao da mu se tempo tijekom godina usporio, dok je bratov ubrzan. Kao što je Poirot već pretpostavio, on je bio čovjek koga niste mogli požuriti. Ležernost života na selu uvukla mu se u kosti.

Izgledao je, pomislio je detektiv, puno starije od brata, iako je, po riječima gospodina Jonathana, bilo samo nekoliko godina razlike između njih.

Hercule Poirot bio je ponosan što zna kako postupati sa "starom školom". To nije bio trenutak da se pokušava praviti Englez. Ne, mora biti stranac - definitivno stranac - i zbog te mu se činjenice mora velikodušno oprostiti, "naravno, ti stranci nemaju pojma. Rukovat će se za doručkom. Ipak, uljudan tip stvarno..."

Poirot je namjeravao ostaviti ovakav utisak. Dva su muškarca razgovarala, o lady Mary Litton-Gore i admiralu Cronshavvu. Spomenuta su i druga imena. Na sreću Poirot je znao nečijeg rođaka, upoznao je nečiju šogoricu. Mogao je vidjeti kako neka vrsta topline počinje blistati u Meredithovom oku. Činilo se kako čovjek poznaje prave ljude.

Vješto, neprimjetno, Poirot je došao do svrhe svog posjeta. Bio je brz u kontriranju neizbježnog odbijanja. Ova će knjiga, na žalost! biti napisana. Gospođica Crale - gospođica Lemarchant, kako se sada zvala - željno je iščekivala njegovu presudu. Činjenice su, na nesreću, javno dobro. Ali puno se može izvesti u njihovom iznošenju kako bi se zaštitili umiješani. Poirot je to promrmljao kako je prije ovoga mogao koristiti diskretan utjecaj kako bi izbjegao određene ružičaste dijelove u memoarima.

Meredith Blake poci"venio je od bijesa. Ruka mu se lagano tresla dok je punio lulu. S laganim zamuckivanjem u glasu rekao je:

"T-to je - stravično kako kopaju po tim stvarima. Nakon š-šesnaest godina. Zastoju ne ostave na miru?"

Poirot je slegnuo ramenima. Rekao je:

"Slažem se s vama. Ali što ćete? Postoji potražnja za takvim stvarima. I svakome je dopušteno rekonstruirati dokazani zločin i komentirati ga."

"Čini mi se sramotno."

Poirot je promrmljao:

"Na žalost - ne živimo u delikatnom vremenu... Bili bi ste jako iznenađeni, gospodine Blake, kad bi ste znali kolika sam neugodna izdanja uspio - hoćemo li reći - smekšati. Isto želim učiniti kako bih poštedio osjećaje gospođice Crale."

Meredith Blake je promrmljao: "Mala Carla! To dijete! Odrasla žena. Jedva da mogu povjerovati."

"Znam. Vrijeme leti, zar ne?"

Meredith Blake je uzdahnuo. Rekao je: "Prebrzo."

Poirot je rekao:

"Kao što ste vidjeli u pismu gospođice Crale ona želi saznati što više o tužnim događajima u prošlosti."

Meredith Blake pomalo je nervozno rekao:

"Zašto? Zašto opet podizati prašinu? Zar nije puno bolje sve prepustiti zaboravu."

"To kažete vi, gospodine Blake, jer predobro poznajete prošlost. Zna se, gospođica Crale ne zna ništa. To jest ona samo zna priču iz službenih izvora."

Meredith Blake je zadrhtao. Rekao je:

"Da, zaboravio sam. Siroto dijete. Kakav neugodan položaj. Šok od otkrivanja istine. A onda - ta bešćutna, okrutna izvješća sa suda."

"Istina", rekao je Hercule Poirot, "nikad ne može biti dobro opisana samo službenim izvješćima. Stvari koje su izostavljene, stvari su koje su bitne. Emocije, osjećaji - karakteri sudionika drame. Olakšavajuće okolnosti -"

Zastao je, a drugi je čovjek progovorio željno poput glumca koji je dobio signal.

"Olakšavajuće okolnosti! To je to. Ako je ikad bilo olakšavajućih okolnosti, bilo je to u ovom slučaju. Amyas Crale bio je stari prijatelj - njegova i moja obitelj prijatelji su generacijama, ali čovjek mora priznati kako je njegovo ponašanje bilo, iskreno rečeno, skandalozno. On je bio umjetnik, naravno, i to je možda objašnjenje. Ali eto - dopustio je razvoj vrlo neobičnog spleta događaja. Pozicija koju ni jedan normalan pristojan čovjek ne bi ni na trenutak zamislio."

Hercule Poirot je rekao:

"Zanimljivo što ste to rekli. Ta me situacija zbunjivala. Niti jedan dobro odgojen čovjek, svjetski čovjek, ne traži tolike afere."

Blakeovo usko, zbunjeno lice lagano se ozarilo. Rekao je:

"Da, ali stvar je u tome što Amyas nikad nije bio običan čovjek! Bio je slikar, znate, i za njega je slikanje bilo na prvom mjestu - to je ponekad uistinu neuobičajeno! Ja ne shvaćam te takozvane umjetnike - nikad nisam. Malo sam shvaćao Cralea jer sam ga, naravno, poznavao cijelog svog života. Njegovi su roditelji bili isti poput mojih. I Crale je na brojne načine bio isti tip — samo kad se radilo o umjetnosti nije spadao pod uobičajene standarde. Znate, ni na koji način nije bio amater. Bio je prvoklasan - uistinu prvoklasan. Neki ljudi kažu i genij. Možda su bili u pravu. Ali kao rezultat toga uvijek je bio ono što ja nazivam neuravnotežen. Kad je slikao - ništa nije bilo važno, ništa nije smjelo stati na put. Bio je poput čovjeka u snu. Potpuno opsjednut onime što je radio. Sve dok slika nije bila dovršena nije izlazio iz svoje opčinjenosti i ponovno počinjao normalno živjeti."

Upitno je pogledao Poirota koji je kimnuo glavom.

"Vidim, shvaćate. Pa, to objašnjava, mislim, razlog nastanka te situacije. Bio je zaljubljen u tu djevojku. Želio ju je oženiti. Bio je spreman napustiti suprugu i dijete zbog nje. Ali počeo ju je slikati, i želio je dovršiti tu sliku. Ništa mu nije bilo važno. Nije vidio ništa

drugo. A činjenica što je situacija bila savršeno nemoguća za dvije umiješane žene nije mu pala na pamet."

"Je li neka od njih shvaćala njegovo stajalište?"

"Oh da - na neki način. Elsa jest, pretpostavljam. Bila je užasno ushićena zbog slike. Ali to je bio težak položaj za nju - naravno. A što se tiče Caroline -"

Zastao je. Poirot je rekao:

"Za Caroline - da, uistinu."

Meredith Blake je s malim poteškoćama rekao:

"Caroline - ja sam oduvijek - pa, oduvijek sam volio Caroline. Bilo je doba kad sam - kad sam se nadao kako ću se oženiti s njom. Ali to je ubrzo sasječeno u korijenu. Ipak, ostao sam, ako tako mogu reći, joj na - na raspolaganju."

Poirot je zamišljeno kimnuo. Ta pomalo staromodna fraza opisivala je, osjetio je, vrlo tipično čovjeka nasuprot njega. Meredith Blake bio je čovjek koji se mogao posvetiti romantičnom i časnom obožavanju. Služio bi svoju damu vjerno bez ikakve nade za nagradom. Da, to je bilo poprilično urođeno.

Pažljivo je odvagao riječi i rekao:

"Sigurno vam se gadilo to - ponašanje - s njezine strane?"

"Da. Oh, da. Ja - ja, u stvari porazgovarao sam s Craleom o tome."

"Kada?"

"U stvari dan prije - prije no što se sve dogodilo. Došli su ovamo na čaj, znate. Odveo sam Cralea u stranu i - i rekao mu. Čak sam i rekao, sjećam se, kako to nije fer od nijednog."

"Ah, rekli ste to?"

"Da. Nisam razmišljao - znate, da je shvatio.""

"Možda nije."

"Rekao sam mu kako to stavlja Catherine u prilično nepodnošljiv položaj. Ako se namjeravao oženiti tom djevojkom, nije ju trebao dovesti u kuću i - pa - više ili manje pokazivati ju Caroline. Bila je to, rekao sam, nepodnošljiva uvreda."

Poirot je znatiželjno pitao: "Što je odgovorio?"

Meredith Blake zgađeno je odgovorio:

"Rekao je: 'Caroline to mora pretrpjeti.'"

Hercule Poirot podigao je obrve.

"Ne", rekao je, "osobito sućutan odgovor."

"Smatrao sam to stravičnim. Izgubio sam živce. Rekao sam mu kako nesumnjivo nije mario za suprugu, nije mario koliko je patila, ali što je, rekoh, s djevojkom? Nije li shvatio kako je to prilično truo položaj za nju! Njegov je odgovor bio kako i Elsa mora pretrpjeti."

"Onda je nastavio: 'Čini mi se, Meredith, kako ti ne shvaćaš da je ovo što slikam moje najbolje djelo. Odlično je, kažem ti. A dvije ljubomorne posvađane žene neće ga upropastiti - ne, do vraga, neće.'"

"Bilo je uzaludno razgovarati s njime. Rekao sam mu kako mi se čini da je ostao bez imalo pristojnosti."

Slikanje, rekao sam, nije sve. Tu me prekinuo. Rekao je. 'Ah, ali za mene jest.'"

"Još sam uvijek bio ljut. Rekao sam kako se uvijek užasno sramotno ponašao prema Caroline. S njim je provela bijedan život. Rekao je kako mu je to jasno, kako mu je žao zbog toga. Žao! Rekao je. 'Znam, Merry, ne vjeruješ mi - ali to je istina. Od Carolineinog sam života napravio pakao, a ona je to podnosila stoički poput svete. Ali ona je znala, mislim, u što se upušta. Iskreno sam joj rekao kakva sam ja prokleta egoistična svinja.'"

"Onda sam mu žestoko rekao kako ne bi trebao tražiti razvod. Tu je bilo dijete i sve ostalo. Rekao sam kako mogu shvatiti da djevojka poput Else može čovjeku zavrtjeti glavom, ali čak ni zbog nje se ne bi trebao razvesti. Bila je vrlo mlada. Zaljubila se u ćelavca, ali možda se kasnije mogla gorko pokajati zbog toga. Pitao sam ga može li se sabrati, prekinuti s njom i vratiti se supruzi?"

"A što je on rekao?"

Blake je rekao: "Samo je izgledao - pokunjeno. Potapšao me po ramenu i rekao: 'Ti si dobar čovjek, Merry. Ali si presentimentalan. Čekaj kad slika bude dovršena i priznat ćeš kako sam u pravu.'"

"Rekao sam: 'K vragu i tvoja slika.' On se nacerio i rekao kako sve neurotične žene u Engleskoj to ne bi mogle učiniti. Onda sam ja rekao kako bi bilo pristojnije da je cijelu stvar zatajio od Caroline sve dok nije završio sliku. Rekao je kako to nije njegova pogreška. Elsa je insistirala na objavi. Pitao sam: 'Zašto?' A on je odgovorio kako je imala nekakvu bubu u glavi koja joj je govorila kako to inače neće biti pošteno. Željela je da sve bude na otvorenom i čisto. Pa, naravno, na neki način, čovjek to može shvatiti i poštivati ju zbog toga. Koliko se god loše ponašala, barem je željela biti poštena."

"Puno je dodatne boli i tuge uzrokovano poštenjem", dodao je Hercule Poirot.

Meredith Blake sumnjičavo ga je pogledao. Nije mu se sviđala ta pomisao. Uzdahnuo je:

"Bilo je to -jako nesretno vrijeme za sve nas."

"Jedina osoba koja čini se nije bila pogođena time bio je Amyas Crale", rekao je Poirot.

"A zašto? Jer je bio pravi egoist. Sada ga se sjećam. Cerio mi se dok je govorio: 'Ne brini, Merry. Sve će dobro završiti!'"

"Nepopravljivi optimist", promrmljao je Poirot.

Meredith Blake je rekao:

"Bio je čovjek koji žene nije shvaćao ozbiljno. Ja sam mu mogao reći kako je Caroline očajna."

"Je li vam to rekla?"

"Ne u toliko riječi. Ali uvijek ću vidjeti njezino lice kao što je bilo tog poslijepodneva. Blijedo i izmučeno nekom vrstom očajničkog veselja. Razgovarala je i smijala se. Ali njezine oči - bile su prepune nekakve tuge koja je bila najdirljivija stvar koju sam ikad vidio. Također je bila jako nježno stvorenje."

Hercule Poirot gledao ga je minutu, dvije bez riječi. Čovjek ispred njega očito se nije osjećao nimalo neprimjereno govoriti tako o ženi koja je dan kasnije s predumišljajem ubila vlastitog supruga.

Meredith Blake je nastavio. Njegovo prvobitno sumnjičavo neprijateljstvo sada je u potpunosti iščezlo. Hercule Poirot imao je dar slušača. Ljudima poput Mereditha Blakea ponovno proživljavanje prošlosti definitivno je bilo atraktivno. Sada je govorio gotovo više samome sebi nego svom gostu.

"Trebao sam posumnjati, pretpostavljam. Caroline je započela temu o mom - mom malom hobiju. Bila je to, moram priznati, moja opsesija. Stari engleski travari, znate, vrlo su zanimljivi za proučavanje. Postoje brojne biljke koje su upotrebljavane u medicini,

a danas ih više nema na službenom spisku lijekova. To je zapanjujuće, uistinu, kako jednostavan napitak od ove ili one trave uistinu čini čuda. U pola slučajeva nema potrebe za liječnikom. Francuzi shvaćaju ove stvari - neke od njihovih tisanes su prvoklasni." Sada je bio zadubljen u svoj hobi.

"Čaj od maslačka, na primjer; sjajna stvar. A šipak- neki sam dan vidio kako opet postaje moderan u medicini. Oh da, moram priznati, jako sam zadovoljan svojim napicima. Sakupljanje trava u određeno vrijeme, sušenje - obrada - sve što ide s tim. Ponekad sam čak popustio pred praznovjerjem i sakupljao trave pod punim mjesecom ili kako god su stari travari savjetovali. Tog sam dana gostima, sjećam se, detaljno opisao pjegavu kukutu. Cvjeta dva puta godišnje. Sakupljate plodove kad dozriju, prije no što požute. Koniin je, znate, droga koja je nusproizvod - ne vjerujem kako u farmaceutici postoji službena receptura - ali ja sam dokazao njegovu korist kod kašlja - i astme također, kad smo već kod toga-

"O tome ste pričali u svom laboratoriju?"

"Da, pokazao sam im ga - opisao im različite trave- i način na koji privlači mačke - dovoljan im je jedan udisaj! Raspitali su se o smrtonosnom velebilju, a ja sam im ispričao o beladoni i atropinu. Jako ih je zanimalo."

"Njih? Tko je sadržan u toj riječi?"

Meredith Blake izgledao je blago iznenađen, kao da je zaboravio kako njegov slušatelj tada nije bio prisutan.

"Oh, cijelo društvo. Da vidimo, Philip je bio tu, Amyas, Caroline, naravno, i Angela. I Elsa Greer."

"To su svi?"

"Da - mislim. Da, siguran sam u to", Blake ga je znatiželjno pogledao. "Tko bi još bio tu?"

"Mislio sam kako je možda guvernanta -"

"Oh, shvaćam. Ne, tog poslijepodneva nije bila tu. Mislim kako sam joj zaboravio ime. Dobra žena. Vrlo je ozbiljno shvaćala svoje dužnosti. Mislim kako ju je Angela poprilično živcirala."

"Zašto?"

"Pa, bila je dobro dijete, ali znala je podivljati. Uvijek je bila spremna za neku neslanu šalu. Stavila je puža ili nešto slično Amyasu za vrat dok je jednog dana slikao. Poludio je. Psovao je poput kočijaša. Nakon toga počeo je insistirati na školi."

"Na slanju u školu?"

"Da. Ne želim reći kako ju nije volio, ali ponekad mu je stvarno išla na živce. I mislim - oduvijek sam mislio -"

"Da?"

"Kako je malo ljubomoran. Caroline je, znate, bila Angelin rob. Na neki je način, možda, Angela dolazila prva - a Amyasu se to nije sviđalo. Postoji i razlog toga, naravno. Neću ulaziti u to, ali -"

Poirot ga je prekinuo.

"Razlog tome je samokažnjavanje Caroline Crale jer je unakazila djevojčicu?"

Blake je uzdahnuo. "Oh, znate za to? Nisam to namjeravao spominjati. Bilo pa prošlo. Ali da, to je bio uzrok njezinog ponašanja, mislim. Oduvijek je mislila kako ne može učiniti previše kako bi se - iskupila, recimo."

Poirot je zamišljeno kimnuo. Pitao je:

"A Angela? Je li ona zamjerala starijoj sestri?"

"Oh ne, nemojte o tome ni razmišljati. Angela je obožavala Caroline. Nikad nije ni pomišljala na taj događaj, siguran sam. Caroline je bila ta koja si nije mogla oprostiti."

"Je li Angela dobro prihvatila ideju odlaska u školu?"

"Ne, nije. Bila je bijesna na Amyasa. Caroline je stala na njezinu stranu, ali Amyas je definitivno odlučio. Unatoč njegovom vatrenom temperamentu, Amyas je u brojnim stvarima bio popustljiv, ali kad je nešto odlučio svi su morali popustiti. I Caroline i Angela su se morale povinovati njegovim željama."

"Trebala je ići u školu - kada?"

"Na jesen - sjećam se da su joj kupovali odjeću. Pretpostavljam kako bi, da nije bilo tragedije, otišla nekoliko dan kasnije. Govorkalo se o njezinom pakiranju, u jutro toga dana."

Poirot je rekao: "A guvernanta?"

"Kako to mislite - guvernanta?"

"Kako se njoj sviđala ideja? Lišavalaju je zaposlenja, zar ne?"

"Da - pa, pretpostavljam kako na neki način jest. Mala Carla imala je nekoliko lekcija, ali naravno imala je samo - koliko? Nekih šest godina. Imala je dadilju. Ne bi zadržali gospođicu NVilliams zbog nje. Da, tako se zvala - Williams. Smiješno kako vam se stvari vrte kad govorite o njima."

"Da, uistinu. Sada ste se vratili, zar ne, u prošlost?"

Proživljavate prizore -riječi koje su ljudi izgovorili, njihove geste - izraze na njihovim licima?"

Meredith Blake je rekao:

"Na neki način - da... Ali postoje rupe, znate... Nedostaju veliki dijelovi. Sjećam se, na primjer, šoka kad sam saznao kako će Amyas napustiti Caroline - ali ne sjećam se je li mi on rekao ili Elsa. Sjećam se svađe s Elsom u vezi toga - pokušavao sam joj dokazati, mislim, kako je to prilično pokvareno. Ona mi se samo nasmijala na onaj njezin hladan način i rekla da sam staromodan. Pa, usuđujem se reći kako jesam staromodan, ali još uvijek mislim kako sam bio u pravu. Amyas je imao suprugu i dijete - trebao je ostati s njima."

"Ali gospođica Greer smatrala je takvo gledište zastarjelim?"

"Da. Ne zaboravite, prije šesnaest godina na razvod se nije gledalo tako nehajno kao sada. Ali Elsa je bila moderna djevojka. Njeno je stajalište bilo da kad dvoje ljudi nije sretno zajedno, bolje da se rastanu. Rekla je kako su se Amyas i Caroline neprestano svađali i kako je puno bolje za dijete da ne odrasta u atmosferi nesloge."

"A njen vas argument nije impresionirao?"

Meredith Blake polagano je rekao:

"Osjećao sam, tada, kako uistinu nije znala o čemu priča. Lupetala je te stvari - stvari koje je pročitala u knjigama ili čula od prijateljica - bila je poput papige. Bila je - čudna stvar za reći - nekako patetična. Tako mlada i samouvjerena." Zastao je. "Ima nešto u mladosti, gospodine Poirot, što je - što može biti -užasno dirljivo."

Hercule Poirot sa zanimanjem ga je gledao i rekao: "Znam što želite reći..."

Blake je nastavio, više za sebe nego Poirota.

"To je djelomično, mislim, zašto sam napao Cralea. Bio je gotovo dvadeset godina stariji od djevojke. Nije mi se činilo pošteno."

Poirot je promrmljao:

"Na žalost - koliko često čovjek uspije imati utjecaja. Kad se osoba odlučila za nešto - nije ju lako odvratiti od toga."

Meredith Blake je rekao:

"To je istina." Glas mu je bio lagano ispunjen gorčinom. "Moje uplitanje definitivno nije donijelo nimalo dobra. Ali onda, ja nisam osobito uvjerljiva osoba. Nikad nisam bio."

Poirot ga je na kratko pogledao. U toj gorčini u glasu pročitao je nezadovoljstvo osjećajnog čovjeka s manjkom osobnosti. I priznao je sebi istinu onog što je Blake upravo rekao. Meredith Blake nije bio čovjek koji je ikoga mogao uvjeriti u nešto. Njegovi dobronamjerni pokušaji uvijek bi bili zanemareni - najčešće dobronamjerno, bez ljutnje, ali definitivno zanemareni.

Poirot je pokušao promijeniti bolnu temu i rekao. "Još uvijek imate laboratorij s lijekovima i nopicima, zar ne?"

"Ne."

Riječ je bila oštra - Meredith Blake se zacrvenio i s mukom rekao:

"Svega sam se ostavio - rastavio sam ga. Nisam mogao nastaviti - kako sam mogao? - nakon onog što se dogodilo. Za cijelu sam stvar, znate, ja mogao biti kriv."

"Ne, ne, gospodine Blake, vi ste preosjećajni."

"Ali zar vam nije jasno? Da nisam sakupljao one proklete trave? Da im ih nisam pokazao - hvalio se s njima - da im nisam skrenuo pažnju na njih onog poslijepodneva? Ali nisam razmišljao - nisam ni sanjao - kako bih ja -"

"Uistinu, kako."

"Ali nastavio sam laprdati o njima zadovoljan svojim skromnim znanjem. Slijepa, zadovoljna budala. Pokazao sam im taj prokleti koniin. Čak sam ih, kakva sam budala bio, odveo u knjižnicu i pročitao odlomak iz Fedona koji je opisivao Sokratovu smrt. Prekrasno djelo - oduvijek sam mu se divio. Ali od tada me proganjalo."

Poirot je rekao.

"Jesu li pronašli otiske na bočici koniina?"

"Njezine."

"Caroline Crale?"

"Da."

"Ne vaše?"

"Ne. Ja nisam dirao bočicu, znate. Samo sam ju pokazao."

"Ali istovremeno, siguran sam, ste rukovali njome?"

"Oh, naravno, ali s vremena na vrijeme čistio sam bočice - nikad nisam puštao sluge unutra, naravno - i to sam učinio četiri, pet dana prije tragedije."

"Prostorija je bila zaključana?"

"Uvijek."

"Kad je Caroline Crale uzela koniin iz bočice?"

Meredith Blake nevoljko je odgovorio:

"Posljednja je napustila sobu. Pozvao sam ju, sjećam se, i dojurila je za nama. Obrazi su joj bili malo rumeni - a oči razrogačene i uzbuđene. Oh, Bože, i sada ju mogu vidjeti."

Poirot je rekao: "Jeste li uopće razgovarali s njom tog poslijepodneva? Mislim, jeste li ikako razgovarali o situaciji između nje i njezinog supruga?"

Blake je tiho i polagano rekao:

"Ne direktno. Izgledala je kao što sam vam rekao- vrlo uznemireno. Kad smo više ili manje bili sami rekao sam joj. 'Nešto nije u redu, draga?' ona je rekla: 'Ništa nije u redu...' Da ste barem mogli čuti očajanje u njezinom glasu. Te su riječi bile apsolutna doslovna istina. Od toga nije bilo bijega - Amyas Crale bio je cijeli Carolinein svijet. Rekla je: 'Više nema ničega- gotova sam. Gotova sam, Meredith.' A onda se nasmijala, okrenula prema ostalima i odjednom postala izuzetno i vrlo neprirodno vesela."

Hercule Poirot polagano je kimnuo glavom. Poprilično je sličio kineskom mandarinu. Rekao je:

"Da - shvaćam - to je bilo toliko..."

Meredith Blake lagano je udario šakom u dlan. Podigao je glas. Gotovo je vikao.

"Reći ću vam i ovo, gospodine Poirot - kad je Caroline Crale na suđenju rekla kako je ona uzela otrov, kunem se da je govorila istinu! U njenom umu u to vrijeme nije bilo pomisli o ubojstvu. Kunem se da nije. To je došlo kasnije."

Hercule Poirot je pitao:

"Jeste li sigurni kako su došle kasnije?"

Blake je razjapio usta. Rekao je:

"Molim? Ne razumijem -"

Poirot je rekao:

"Pitam vas jeste li sigurni kako je pomisao o ubojstvu ikad došla? Jeste li sto posto sigurni kako je Caroline Crale ubila s predumišljajem?"

Meredith Blake počeo je teško disati. Rekao je:

"Ali ako nije - ako nije - želite reći - pa, neka vrsta nesretnog slučaja?"

"Ne baš."

"To je vrlo neobično."

"Stvarao? Nazvali ste Caroline Crale nježnom osobom. Zar nježne osobe ubijaju?"

"Bila je nježna osoba - ali bez obzira - pa, bilo je poprilično gadnih svađa, znate."

"Znači nije bila tako nježna osoba?"

"Ali jest- Oh, kako je teško objasniti te stvari."

"Pokušavam shvatiti."

"Caroline je imala hitar jezik - otrovan. Mogla je reći. 'Mrzim te. Da bar umreš.' Ali to ne bi značilo - ne bi prouzročilo - djelo.'"

"Znači po vašem je mišljenju ubojstvo za gospođu Crale bilo vrlo nekarakteristično?"

"Imate zanimljiv način donošenja zaključaka, gospodine Poirot. Mogu samo reći - da - to je bilo vrlo nekarakteristično od nje. Mogu to objasniti samo ekstremnom provokacijom. Obožavala je supruga. Pod tim okolnostima žena bi mogla - pa - ubiti."

Poirot je kimnuo. "Da, slažem se..."

"Isprva sam bio zapanjen. Nisam osjećao kako bi to mogla biti istina. I nije bila istina - ako znate što želim reći - prava Caroline nije to učinila."

"Ali prilično ste sigurni - u pravnom smislu - kako je Caroline Crale to učinila?"

Meredith Blake opet ga je zbunjeno pogledao.

"Dragi moj - ako ona nije -"

"Pa, ako nije?"

"Ne mogu zamisliti alternativno objašnjenje. Nesretan slučaj? Definitivno nemoguće."

"Prilično nemoguće, slažem se."

"A ne mogu ni povjerovati u teoriju samoubojstva. Trebalo je pokušati, ali bila je neuvjerljiva svakome tko je poznavao Cralea."

"Točno."

"I što ostaje?" pitao je Meredith Blake.

Poirot je hladno rekao: "Ostaje mogućnost kako je Amyasa Cralea ubio netko drugi."

"Ali to je apsurdno!"

"Mislite?"

"Siguran sam. Tko bi ga želio ubiti? Tko ga je mogao ubiti?"

"Vi ćete to bolje znati od mene."

"Ali niste valjda ozbiljni -"

"Možda nisam. Zanima me istraživanje mogućnosti. Dobro razmislite. Recite mi što mislite."

Meredith ga je promatrao minutu ili dvije. Onda je spustio pogled. Nakon minute ili dvije odmahnuo je glavom. Rekao je:

"Ne mogu zamisliti nikakvu moguću alternativu. Volio bih da mogu. Kad bi postojao razlog za sumnju u nekog drugog spremno bih povjerovao u Carolineinu nevinost. Ne želim misliti kako je to ona učinila. Ali tko jest? Tko je još bio tamo? Philip? Craleov najbolji prijatelj. Elsa? Smiješno. Ja? Izgledam li kao ubojica? Respektabilna guvernanta? Nekoliko starih odanih slugu? Možda želite reći kako je to učinila Angela? Ne, gospodine Poirot, nema alternative. Nitko nije mogao ubiti Amyasa Cralea osim njegovo supruge. Ali on ju je natjerao na to. I tako je pretpostavljam, na neki način, to nakon svega ipak bilo samoubojstvo."

"Hoćete reći kako je umro zbog posljedica vlastitih djela, iako ne od vlastite ruke?"

"Da, to je možda neobično stajalište. Ali - pa -uzrok i posljedica, znate."

Hercule Poirot je rekao:

"Jeste li ikad shvatili, gospodine Blake, kako se razlog ubojstva uvijek može otkriti proučavanjem ubijene osobe?"

"Nisam baš - da, pretpostavljam kako shvaćam što želite reći."

Poirot je rekao:

"Sve dok točno ne budete znali kakva je osoba žrtva bila ne možete jasno sagledati okolnosti zločina."

Dodao je:

"To tražim - i ono što ste mi vi i vaš brat dali -rekonstrukciju čovjeka po imenu Amyas Crale."

Meredith Blake zanemario je središnji dio rečenice. Njegova je pažnja bila usredotočena na jednu riječ. Brzo je rekao:

"Philip?"

"Da."

"I s njim ste također razgovarali?"

"Naravno."

Meredith Blake oštro je rekao:

"Trebali ste najprije doći meni."

Poirot se lagano nasmiješio i uljudno kimnuo.

"Prema zakonima nasljedstva tako je", rekao je. "Svjestan sam da ste stariji. Ali vi shvaćate kako je, pošto vaš brat živi u blizini Londona, bilo lakše najprije posjetiti njega."

Meredith Blake i dalje se mrštio. S nelagodom je zagrizao usnu. Ponovio je:

"Trebali ste najprije doći meni."

Poirot ovoga puta nije odgovorio. Čekao je. I Meredith Blake je nastavio:

"Philip je", rekao je, "pun predrasuda."

"Da?"

"U stvari on je gomila predrasuda - oduvijek je bio." S nelagodom je krajičkom oka pogledao Poirota. "Pokušao vas je okrenuti protiv

Caroline."

"Zar je važno, nakon toliko — vremena?"

Meredith Blake glasno je uzdahnuo.

"Znam. Zaboravio sam da je bilo davno - to je odavno završilo. Caroline više ne može biti povrijeđena. Ali bez obzira na to ne biste smjeli dobiti krivi utisak."

"A vi mislite kako mi je vaš brat pokušao nametnuti krivi utisak?"

"Iskreno, da. Znete, između njega i Caroline oduvijek je postojao određeni - kako da se izrazim? - antagonizam?"

"Zašto?"

Činilo se kako pitanje iritira Blakea. Rekao je:

"Zašto? Otkud da to znam? To je jednostavno tako. Philip ju je uvijek napadao, kad je god mogao. Bio je bijesan, mislim, kad se Amyas oženio s njom. Nije im se približavao godinu dana. A ipak Amyas je bio njegov gotovo najbolji prijatelj. Pretpostavljam kako je to bio pravi razlog. Nije smatrao kako je ijedna žena dovoljno dobra. I najvjerojatnije je mislio kako će Carolinein utjecaj upropastiti njihovo prijateljstvo."

"Je li ga upropastio?"

"Ne, naravno da nije. Amyas je uvijek volio Philipa- sve do kraja. Običavao ga je zezati kako je grabežljivac novca, zbog rastuće tvrtke i općeg dobročinstva. Philip nije mario. Znao se samo naceriti i reći kako je dobro što Amyas ima barem jednog respektabilnog prijatelja."

"Kako je vaš brat reagirao na aferu s Elsom Greer?"

"Znate, to mi je prilično teško reći. Njegovo ponašanje nije lako definirati. Bio je nervozan, mislim, što je Amyas ispadao budala zbog djevojke. Više je nego jednom rekao kako to neće uspjeti i kako će Amyas požaliti. Istovremeno osjećao sam - da, vrlo definitivno osjećao sam kako je zadovoljan zbog Carolineinih problema."

Poirot je podigao obrve. Rekao je:

"Uistinu se osjećao tako?"

"Oh. nemojte me krivo shvatiti. Ne bih otišao dalje od toga, rekao bih samo kako mu se taj osjećaj nalazio u nekom skrivenom kutku uma. Ne znam je li ikada sam shvatio što osjeća. Philip i ja nemamo puno toga zajedničkog, ali postoji veza, znate, između ljudi iste krvi. Jedan brat često zna što drugi misli."

"A nakon tragedije?"

Meredith Blake odmahnuo je glavom. Na licu mu se vidjela bol. Rekao je:

"Siroti Phil. Bio je strahovito pogođen. Oduvijek je bio odan Amyasu, znate. Tu je bio i element obožavanja, mislim. Amyas Crake i ja jednako smo stari. Philip je dvije godine mlađi. I oduvijek se ugledao na Amyasa. Da - bio je to težak udarac za njega. Bio je - bio je užasno ogorčen na Caroline."

"Znači on barem nije imao nedoumica?"

Meredith Blake je rekao:

"Nitko od nas nije imao nedoumica..."

Nastupila je tišina. Onda je Blake bijesnim glasom slabog čovjeka rekao:

"Sve je bilo gotovo - zaboravljeno - a onda ste se vi pojavili - i podigli prašinu..."

"Ne ja. Caroline Crale."

Meredith je zurio u njega. "Caroline? Kako to mislite?"

Poirot ga je gledao i rekao:

"Caroline Crale druga."

Meredithovo se lice opustilo.

"Ah da, dijete. Mala Carla. Ja -ja vas na trenutak nisam razumio."

"Mislili ste kako mislim na originalnu Caroline Crale? Mislili ste kako je ona ta koja ne želi - kako da se izrazim - mirno počivati u svom grobu?"

Meredith Blake je zadrhtao.

"Nemojte, čovječe."

"Znate li da je kćeri napisala - posljednje riječi koje je napisala u životu - kako je nevina?"

Meredith je zurio u njega. Rekao je - a glas mu je odjednom bio pun nevjerice:

"Caroline je napisala to?"

"Da."

Poirot je zastao i rekao:

"To vas iznenađuje?"

"Iznenadilo bi i vas da ste ju vidjeli na sudu. Siroto, užasno, bespomoćno stvorenje. Nije se čak ni borila."

"Predala se?"

"Ne, ne. Nije bila takva. Bilo je to, mislim, saznanje kako je ubila čovjeka kojeg je voljela - ili sam ja tako mislio."

"Sada više niste sigurni?"

"Napisati nešto takvo - iskreno - kad umirete."

Poirot je predložio:

"Bezazlena laž možda."

"Možda." Ali Meredith je bio sumnjičav. "To nije - to nije nalik na Caroline..."

Hercule Poirot je kimnuo. Carla Lemarchant rekla je isto. Carla je imala samo maglovita dječja sjećanja. Ali Meredith Blake dobro je poznao Caroline. Bila je to prva potvrda koju je Poirot dobio, a koja mu je govorila kako se Carlinom uvjerenju može vjerovati.

Meredith Blake ga je pogledao. Polagano je rekao:

"Ako - ako je Caroline nevinna - pa, cijela je stvar ludilo! Ne vidim - ni jedno drugu moguću soluciju..."

Oštro se okrenuo prema Poirotu.

"A vi? Što vi mislite?"

Usljedila je tišina.

"Još uvijek", rekao je Poirot, "ne mislim ništa. Sakupljam samo utiske. Kakva je bila Caroline Crale. Kakav je bio Amyas Crale. Kakvi su ljudi koji su tada tamo bili. Što se točno dogodilo u ta dva dana.

To je ono što trebam. Pedantno sakupiti činjenice, jednu po jednu. Vaš će mi brat tu pomoći. Poslat će mi opis događaja onako kako ih se on sjeća."

Meredith Blake oštro je rekao:

"Nećete puno saznati iz toga. Philip je zaposlen čovjek. Stvari mu se gube iz sjećanja kad su prošle i završile. Najvjerojatnije će se svega krivo sjetiti."

"Bit će rupa, naravno. To mi je jasno."

"Slušajte - "Meredith je iznenada zastao, a onda nastavio i pocrvenio. "Ako želite, ja -ja mogu učiniti isto. Mislim, bit će to neka vrsta provjere, zar ne?"

Hercule Poirot srdačno je rekao:

"Bit će to jako dragocjeno. Savršena ideja!"

"Točno. Hoću. Negdje imam stare dnevnik. Ipak", s nelagodom se nasmijao. "Nisam osobito dobar pisac. Čak mi ni rukopis nije ništa posebno. Vi - vi ne očekujete previše?"

"Ah, ja ne tražim stil. Samo običan opis svega čega se možete sjetiti. Što su ljudi govorili, kako su izgledali -jednostavno, što se dogodilo. Nema veze ako ne zvuči bitno. To pomaže atmosferi, kako bi se reklo."

"Da, jasno mi je. Sigurno je teško vizualizirati ljude i mjesta koja nikad niste vidjeli."

Poirot je kimnuo.

"Još bih vas nešto zamolio. Alderburv je susjedni posjed, zar ne? Bi li bilo moguće otići tamo - kako bih vlastitim očima vidio mjesto na kojem se odigrala tragedija?"

Meredith Blake polagano je odgovorio:

"Mogu vas odmah odvesti tamo. Ali, naravno, dosta se toga promijenilo."

"Preuređenje?"

"Ne, Bogu hvala - ništa takvo. Ali to je sada neka vrsta hostela - kupilo ga je neko daištvo. Horde mladih ljudi dolaze ovamo ljeti, i naravno sve su sobe podijeljene u nekoliko manjih, a i zemljište se dosta promijenilo."

"Morate mi ga rekonstruirati objašnjenima."

"Dat ću sve od sebe. Da ste ga barem mogli vidjeti u starim danima. Bilo je to jedno od najljepših imanja koja sam vidio."

Poveo ga je van i počeo hodati niz tratinu.

"Tko je bio odgovoran za njegovu prodaju?"

"Izvršitelji u ime djeteta. Sve što je Crale imao, ona je naslijedila. Nije napisao oporuku, pa pretpostavljam kako bi sve bilo automatski podijeljeno između njegove supruge i djeteta. Carolineina oporuka također je djetetu ostavila sve što je imala."

"Polu sestri ništa?"

"Angela je imala vlastitog novca koji joj je ostavio otac?"

Poirot je kimnuo. "Shvaćam."

Onda je rekao:

"Ali kamo me vodite? Ispred nas se nalazi more!"

Pet malih prašćića.

"Ah, moram vam objasniti naš zemljopis. Za koji trenutak i sami ćete vidjeti. Tamo je rječica, vidite, Camel Creek, zovu je, proteže se u unutrašnjost -izgleda gotovo poput ušća rijeke, ali nije - to je more. Kako bi kopnom došli do Alderburvja morate ići desno i oko rječice, ali najkraći put od jedne do druge kuće je prijeći ovu rječicu. Alderburv je nasuprot - tamo, kroz drveće možete vidjeti kuću."

Stigli su na malu plažu. Nasuprot njih nalazio se mali šumarak, a kroz drveće jedva se mogla vidjeti bijela kuća.

Na obali su se nalazila dva čamca. Meredith Blake je, uz Poirotovu pomalo nespretnu pomoć, odvuкао jedan čamac u vodu i uskoro su veslali prema suprotnoj obali.

"U starim smo danima uvijek išli ovako", objasnio je Meredith. "Osim ako je, naravno, bjesnila oluja ili je kišilo, onda smo uzeli auto. Ali ima gotovo pet kilometara ako idete okolo."

Zaustavio je čamac kod kamenog pristaništa na drugoj strani. Bacio je pogled neodobravanja na gomilu drvenih koliba i nekoliko betonskih terasa.

"Ovo je sve novo. Ovo je bila kućica za čamce -ruševno staro mjesto - ništa više. Čovjek je šetao uz obalu i skakao u vodu s onog kamenja dolje."

Pomogao je gostu izaći na mol, vezao čamac i poveo strmim putem.

"Mislim kako nećemo nikoga sresti", dobacio je preko ramena. "U travnju ovdje nema nikoga - osim za Uskrs. Nema veze i ako sretnemo. Dobar sam sa svojim susjedima. Sunce je danas jako. Kao da je ljeto. I tada je bio prekrasan dan. Kao da je bio srpanj, a ne rujan. Jarko sunce - ali prohladan vjetar."

Put je izašao iz šumarka i našao se kamenoj čistini. Meredith je pokazao.

"Zato su ga zvali Battery. Sada smo manje-više ispod njega - idemo okolo."

Opet su ušli u šumarak, put je oštro skrenuo i našli su se pred vratima u visokom zidu. Sam put nastavljao cik-cak je prema gore, ali Meredith je otvorio vrata i prošli su kroz njih.

Poirot je na trenutak bio zaslijepljen od izlaska iz sjene. Battery je bio čistina s otvorima za topove. Činilo se kao da se nadnosi nad more. Iznad i iza njega nalazilo se drveće, ali s morske strane nije bilo ničega osim blistave plave vode.

"Atraktivno mjesto", rekao je Meredith. Prezirno je kimnuo prema sjenici postavljenoj kod stražnjeg zida. "To nije bilo ovdje, naravno - samo ruševna koliba u kojoj je Amyas držao slikarske potrepštine, nekoliko piva i stolaca. Tada također nije bila betonirana. Ovdje su se nalazili klupa i stol - oslikani željezni. To je bilo sve. Ipak - nije se puno promijenio."

Glas mu je bio nesiguran.

Poirot je rekao: "I ovdje se dogodilo?"

Meredith je kimnuo.

"Klupa je bila ovdje - uz kolibu. Ležao je na njoj. Običavao se izležavati na njoj dok je slikao -jednostavno se izvalio i zurio, zurio - a onda bi naglo skočio i počeo slikati poput luđaka."

Zastao je.

"Zato je, znate izgledao - gotovo prirodno. Kao da je zaspao - jednostavno klonuo. Ali oči su mu bile otvorene - i on se - jednostavno ukočio. Otrov vas paralizira, znate. Nema boli... ja sam - oduvijek mi je bilo drago zbog toga..."

Poirot je pitao stvar koju je već znao.

"Tko ga je pronašao?"

"Ona. Caroline. Nakon ručka. Ja i Elsa, pretpostavljam, bili smo posljednji koji su ga vidjeli živog. Sigurno je onda počeo djelovati. On - izgledao je čudno. Radije ne bih pričao o tome. Napisat ću vam. Tako će biti lakše."

Iznenada se okrenuo i izašao iz Battervja. Poirot ga je bez riječi pratio.

Krenuli su cik-cak putom. Na višoj razini od Battervja nalazila se mala zaravan. Bila je u sjeni stabala, tamo se nalazila klupa i stol.

Meredith je rekao:

"Ovo nisu puno promijenili. Ali klupa nije bila starinska. Bio je to samo obojani komad željeza. Pomalo tvrda za sjedenje, ali pogled je bio sjajan."

Poirot se složio. Kroz krošnje drveća čovjek je mogao gledati Batterv i ušće rijeke.

"Sjedio sam ovdje dio jutra", objasnio je Meredith. Krošnje onda nisu bile toliko guste. Čovjek je onda jako dobro mogao vidjeti zidine Battervja. Elsa je tamo pozirala, znate. Sjedila je na zidu okrenute glave."

Lagano je slegnuo ramenima.

"Drveće raste brže no što čovjek misli", promrmljao je. "Oh, pa, pretpostavljam kako starim. Idemo do kuće."

Nastavili su putom sve dok se nisu približili kući. Bila je to lijepa starinska kuća, georgijanskog stila. Bila je dograđivana, a na zelenoj livadi oko nje nalazilo se pedesetak malih drvenih tuš kabina.

"Mladići spavaju ovdje, djevojke u kući", objasnio je Meredith.
"Mislim kako ovdje ne želite ništa vidjeti. Sve su sobe podijeljene. Ovdje je sve bilo pomalo konzervativno. Ovi su ljudi izgradili hostel. Oh, pa - pretpostavljam kako uživaju u svojim odmorima. Ne može sve biti kako je bilo - baš šteta."

Naglo se okrenuo.

"Vratit ćemo se drugim putem. Sve - sve mi se vraća, znate. Duhovi. Posvuda duhovi."

Vratili su se do mola nešto malo dužim i težim putem. Ni jedan nije govorio. Poirot je poštivao raspoloženje svog domaćina.

Kad su se opet vratili u Handcross Manor, Meredith Blake iznenada je rekao:

"Kupio sam onu sliku, znate. Onu koju je Amyas dovršavao. Jednostavno nisam mogao podnijeti pomisao da je prodana u - pa - u javnost - puno bi primitivaca prijavih misli zurilo u nju. To je lijepa slika. Amyas je rekao kako je to njegovo najbolje djelo. Ne bih se iznenadio da je u pravu. Bila je praktički dovršena. Želio je na njoj raditi još samo dan, tu negdje. Želite li ju - želite li ju vidjeti?"

Hercule Poirot brzo je rekao: "Da, naravno."

Blake ga je poveo hodnikom i izvadio ključ iz džepa. Otključao je vrata i ušli su u prilično veliku prostoriju koja je zaudarala po prašini. Bila je u mraku. Blake je otišao do prozora i otvorio drvene kapke. Onda je, uz male poteškoće, otvorio prozor i dašak svježeg proljetnog zraka ušao je u sobu.

Meredith je rekao: "To je već bolje."

Stajao je pored prozora i duboko udisao, Poirot mu se pridružio. Nije bilo potrebno pitati što je soba bila. Police su bile prazne, ali na njima

su bili tragovi gdje su se nalazile bočice. Pored jednog zida nalazio se pokvareni kemijski uređaj i sudoper. Soba je bila puna prašine.

Meredith Blake gledao je kroz prozor. Rekao je:

"Kako se čovjek svega lako prisjeti. Stajao sam ovdje, mirisao jasmnin - i govorio - govorio - poput vražje budale kakva sam bio - o mojim dragocjenim napitcima i mastima!"

Poirot je nehajno pružio ruku kroz prozor. Otrgnuo je nekoliko listova jasmina koji su tek počeli izbijati iz grane.

Meredith Blake nevoljko se pomaknuo. Na zidu se nalazila slika prekrivena platnom. Skinuo je platno.

Poirot je izgubio dah. Do sada je vidio četiri slike Amyasa Cralea: dvije u Tateu, jednu u londonskoj galeriji, i još jednu, Miran život ruža. Ali sada je gledao ono što je sam umjetnik nazvao svojom najboljom slikom, i Poirot je istog trena shvatio kako je Crale bio izuzetan umjetnik.

Slika je posjedovala staru površinsku glatkoću. Na prvi je pogled mogla biti poster, tako su grubi njezini kontrasti bili. Djevojka, djevojka u jarko žutoj košulji i tamnoplavim hlačama, sjedi na sivom zidu obasjana suncem na pozadini od divljeg plavog mora. Prava tema za poster.

Ali početni je dojam varao; postojala je profinjena distorzija - jarko blistanje i čistoća svjetlosti. A djevojka -

Da, tu je bio život. Sve što je bilo, sve što je moglo biti od života, mladosti, čiste razuzdane vitalnosti. Lice je bilo živo, a oči...

Toliko života! Tako strasna mladost! To je, znači, Amyas Crale vidio u Elsi Greer, zbog toga je postao slijep i gluh prema nježnom stvorenju, vlastitoj supruzi. Elsa je bila život. Elsa je bila mladost.

Prekrasan, vitki, uspravni lik, arogantan, okrenute glave, oči prepune trijumfa. Promatraju te, gledaju -čekaju...

Hercule Poirot raširio je ruke. Rekao je:

"Izvrсна je - da, izvrсна -"

Meredith Blake je tužnim glasom rekao:

"Bila je tako mlada -"

Poirot je kimnuo. Pomislio je:

"Na što većina ljudi misli kad to kaže? Tako mlada. Na nešto nevino, nešto privlačno, nešto bespomoćno. Ali mladost nije takva! Mladost je neprofinjena, mladost je snažna, mladost je moćna - da, i okrutna! I još jedna stvar - mladost je ranjiva."

Krenuo je za svojim domaćinom prema vratima. Njegovo zanimanje za Elsu Greer se sada povećalo, ona je sljedeća koju će posjetiti. Što su godine učinile tom strasnom, trijumfalnom, neprofinjenom djetetu?

Opet je pogledao sliku.

One oči. Gledaju ga... gledaju ga... Govore mu nešto.

Pretpostavimo kako nije mogao shvatiti što mu govore? Hoće li mu stvarna žena moći reći? Ili su one oči govorile nešto što stvarna žena nije znala?

Takva arogancija, takvo trijumfalno iščekivanje.

A onda je došla Smrt i uzela plijen iz tih požudnih, snažnih mladih ruku...

I svjetlost je iščezla iz tih strasnih očiju prepunih iščekivanja. Kakve su sada oči Else Greer?

Izašao je iz sobe i bacio još jedan pogled.

Pomislio je: "Izgleda previše živo."

Osjetio je - lagani - strah...

9. Ovaj je prašćić jeo pečeno meso...

Kuća na Brook Streetu u vazama na prozorima imala je Darwinove tulipane. U hodniku velika vaza bijelih ljiljana slala je daške mirisa prema otvorenim ulaznim vratima.

Sredovječni batler uzeo je Poirotov šešir i štap. Pojavio se sluga i batler je nezainteresirano promrmljao:

"Hoćete li poći za mnom, gospodine?"

Poirot ga je pratio hodnikom i niz tri stube. Vrata su se otvorila, a batler je savršeno točno izgovorio njegovo ime.

Vrata su se zatvorila iza njega i visoki, vitki muškarac ustao je iz fotelje pored kamina i prišao mu.

Lord Dittisham bio je blizu četrdesete. Nije bio samo plemić Kraljevstva, nego i pjesnik. Dvije njegove fantastične poetske drame uprizorene su uz velike troškove, i imale su succes d'estime. Čelo mu je bilo prilično visoko, brada čvrsta, a oči i usta neočekivano lijepi.

Rekao je:

"Sjednite, gospodine Poirot."

Poirot je sjeo i uzeo ponuđenu cigaretu. Lord Dittisham zatvorio je kutiju, zapalio šibicu i približio ju Poirotu kako bi zapalio cigaretu, a onda je i sam sjeo i znatiželjno pogledao svog gosta.

Onda je rekao:

"Znam da ste došli razgovarati s mojom suprugom."

Poirotje odgovorio:

"Lady Dittisham je bila ljubazna i omogućila mi sastanak."

"Da."

Nastala je pauza. Poirotje riskirao:

"Vi, nadam se, nemate ništa protiv, Lorde Dittisham?"

Usko sanjivo lice ozarilo se kratkim osmijehom.

"Prigovori supruga, gospodine Poirot, u današnje se vrijeme ne shvaćaju ozbiljno."

"Znači imate nešto protiv?"

"Ne. Ne mogu to reći. Ali se, moram priznati, pomalo bojim kakav će to efekt imati na moju suprugu. Bit ću u potpunosti iskren. Prije dosta godina, kad je moja supruga bila djevojka, doživjela je stravično iskustvo. Nadam se kako se oporavila od šoka. Počeo sam misliti kako je sve zaboravila. Sada ste se vi pojavili, i naravno, vaša će pitanja probuditi ta stara sjećanja."

"Žao mi je", rekao je uljudno Hercule Poirot.

"Ne znam kakav će rezultat biti."

"Uvjeravam vas, Lorde Dittisham, daću biti diskretan koliko to bude u mojoj moći, i učinit ću sve kako ne bih uznemirio lady Dittisham. Ona je, nesumnjivo, osoba delikatnog i osjetljivog temperamenta."

Onda se, odjednom i iznenada, njegov sugovornik nasmijao. Rekao je:

"Elsa? Elsa je snažna poput konja!"

"Onda -" zastao je diplomatski Poirot. Situacija ga je zaintrigirala.

Lord Dittisham je rekao:

"Moja je supruga sposobna za bilo kakav šok. Pitam se znate li razlog zbog kojeg vas prima?"

Poirot je mirno odgovorio: "Znatiželja?"

Oči drugog muškarca zablistale su nečim sličnim poštovanju.

"Ah, shvatili ste?"

Poirot je rekao:

"To je neizbježno. Žene će uvijek primiti privatnog detektiva! Muškarci će ga poslati do vraga."

"Neke ga žene također mogu poslati do vraga."

"Nakon što su ga primile - ne prije."

"Možda." Lord Dittisham je zastao. "Kakva je ideja u vezi knjige?"

Hercule Poirot je slegnuo ramenima.

"Čovjek oživi stare melodije, stare predstave, stare kostime. Čovjek također oživi stara ubojstva."

"Fuj!" rekao je lord Dittisham.

"Fuj! Ako želite. Ali nećete promijeniti ljudsku prirodu govoreći Fuj. Ubojstvo je drama. Želja za dramom vrlo je jaka u ljudskom rodu."

Lord Dittisham je promrmljao:

"Znam-znam..."

"Znači shvaćate", rekao je Poirot, "kako će knjiga biti napisana. Moj je zadatak pobrinuti se da ne bude krivih izjava, ili izokretanja poznatih činjenica."

"Ja sam mislio kako su činjenice javno dobro."

"Da. Ali ne i njihova interpretacija."

Dittisham je oštro rekao:

"Što želite reći s time, gospodine Poirot?"

"Dragi moj lorde Dittisham, ima puno načina interpretacije, recimo, povijesnih činjenica. Na primjer: napisane su brojne knjige o Mary kraljici Škota, prikazivale su ju kao mučenicu, kao neprincipijelnu i taštu ženu, kao priglupu sveticu, ubojicu i spletkaricu, ili žrtvu okolnosti i sudbine! Čovjek može birati."

"A u ovom slučaju? Cralea je ubila supruga - to je, naravno, nepobitno. Na suđenju je moja supruga naišla na, po mom mišljenju, neopravdani prezir. Nakon toga su je morali kriomice odvesti sa suda. Javnost je bila vrlo oštra prema njoj."

"Englezi su", rekao je Poirot, "visoko moralni ljudi."

Lord Dittisham je rekao: "Neka ih vrag nosi, jesu!"

Pogledao je Poirota i dodao: "A vi?"

"Ja", rekao je Poirot. "Ja vodim vrlo moralan život. To nije ista stvar kao posjedovanje moralnih ideja."

Lord Dittisham je rekao:

"Ponekad sam se pitao kakva je gospođa Crale uistinu bila. Sva ta halabuka oko povrijeđene supruge - imam osjećaj kako se iza toga nešto krije."

"Vaša supruga možda zna", složio se Poirot.

"Moja supruga", rekao je lord Dittisham, "nikad nije spomenula slučaj."

Poirot ga je pogledao krajičkom oka. Rekao je:

"Ah, počinjem shvaćati —"

Lord Dittisham je oštro rekao:

"Što?"

Poirot se naklonio i odgovorio:

"Kreativnu maštu pjesnika..."

Lord Dittisham je ustao i pozvonio. Otresito je rekao:

"Moja supruga vas očekuje."

Vrata su se otvorila.

"Zvonili ste, milorde?"

"Odvedite gospodina Poirota do gospođe."

Preko dva niza stuba, noge su upadale u meki tepih.

Prigušena svjetlost. Novac, posvuda novac. Ukusa, ne previše. U sobi lorda Dittishama vladala je trezvena oskudnost. Ali ovdje, u kući, vladala je samo opipljiva raskoš. Najbolje. U svakom slučaju ne i najraskošnije, ili najljepše. Jednostavno "nismo štedjeli" povezano s nedostatkom mašte.

Poirot je samome sebi rekao: "Pečenje? Da, pečenje?"

Nije uveden u veliku sobu. Velika radna soba nalazila se na prvom katu. Ova je bila privatna dnevna soba gospodarice kuće, a gospodarica kuće stajala je pored kamina kad je Poirot najavljen.

Fraza se pojavila u njegovom zapanjenom umu i odbila nestati.

Umrla je mlada...

To je bila njegova pomisao kad je pogledao Elsu Dittisham koja je bila Elsa Greer.

Nikadju ne bi prepoznao po slici koju mu je Meredith Blake pokazao. To je, nakon svega, bila slika mladosti, slika vitalnosti. Ovdje nije bilo mladosti - možda nikad nije bilo mladosti. A ipak je shvatio, kao što nije shvatio iz Craleove slike, kako je Elsa prekrasna. Da, u susret mu je došla izuzetno lijepa žena. I definitivno ne stara. Nakon svega, koliko je imala? Ne više od trideset šest, ako je u vrijeme tragedije imala dvadeset. Njezina crna kosa bila je savršeno uređena, uokvirivala je njezinu lijepu glavu, njezine crte lica bile su gotovo klasične, šminka izvanredna.

Osjetio je neobičnu bol. Bila je to, možda, krivnja gospodina Jonathana koji je govorio o Juliji... Ovdje nema Julije - osim ako netko može zamisliti Juliju koja je preživjela - živi i dalje, bez Romea... Nije li esencijalni dio Julijine osobe to da umre mlada?

Elsa Greer ostala je živa...

Pozdravila ga je suhim, prilično monotonim glasom.

"Tako me zanima, gospodine Poirot. Sjedite i recite mi što želite da učinim?"

Pomislio je:

"Ali nju ne zanima. Ništa ju ne zanima."

Velike sive oči - poput mrtvih jezera.

Poirot je postao, na svoj posebni način, pravi stranac.

Izjavio je:

"Zbunjen sam, madame, definitivno sam zbunjen."

"Oh ne, zašto?"

"Jer shvaćam kako je ova - ova rekonstrukcija davno zaboravljene drame sigurno izuzetno bolna za vas."

Izgledala je ushićeno. Da, to je bio ushit. Prilično iskreni ushit.

Rekla je:

"Pretpostavljam kako vam je moj suprug tu ideju utuvio u glavu? Vidio vas je kad ste došli. Naravno, on uopće ne shvaća. Nikad nije. Ja uopće nisam tako osjetljiva osoba kao što on misli."

Ushit je još uvijek bio u njezinom glasu. Rekla je:

"Moj otac je, znate, radio u predionici. Vrijedno je radio i obogatio se. To ne možete učiniti ako imate tanku kožu. Ja sam ista kao on."

Poirot je pomislio: "Da, to je istina. Osoba tanke kože ne bi došla odsjesti u kući Caroline Crale."

Lady Dittisham je rekla:

"Što želite od mene?"

"Sigurni ste, madame, kako vam povratak u prošlost neće biti bolan?"

Nekoliko je trenutaka razmišljala, a Poirot je iznenada shvatio kako je lady Dittisham vrlo iskrena žena. Može lagati iz potrebe, ali nikad namjerno.

Elsa Dittisham polagano je rekla:

"Ne, ne bolno. Na neki način želim da bude."

"Zašto?"

Nestrpljivo je rekla:

"Glupo je ništa ne osjećati..."

A Hercule Poirot je pomislio:

"Da, Elsa Greer je mrtva..."

Na glas je rekao:

"U svakom slučaju, lady Dittisham, to olakšava moj zadatak."

Veselo je rekla:

"Što želite znati?"

"Imate li dobro sjećanje, madame?"

"Prilično dobro, mislim."

"I sigurni ste kako vam neće smetati detaljno prisjećanje na te dane?"

"Uopće mi neće smetati. Stvari vas mogu boljeti samo onda kada se događaju."

"Znam da je tako i s nekim ljudima."

Lady Dittisham je rekla:

"To je ono što Edward - moj suprug - ne razumije. Misli kako je suđenje i sve oko njega za mene bilo jako teško."

"Zar nije?"

Elsa Dittisham je rekla:

"Ne, uživala sam." U njenom se glasu moglo osjetiti zadovoljstvo. Nastavila je: "Bože, kako me onaj stari grubijan Depleach napao. On je vrag, ako želite. Uživala sam u borbi s njim. Nije me sredio."

Osmjehnula se i pogledala Poirota.

"Nadam se kako vam ne uništavam iluzije.

Dvadesetogodišnja djevojka, trebala sam biti ožalošćena, pretpostavljam - posramljena ili nešto slično. Ali nisam. Nisam marila što su mi govorili. Željela sam samo jednu stvar."

"Koju?"

"Da bude obješena, naravno", rekla je Elsa Dittisham.

Primijetio je njezine ruke - prelijepe ruke dugih zakrivljenih noktiju. Ruke grabežljivice.

Rekla je:

"Mislite kako sam osvetoljubiva? U redu, osvetoljubiva sam - prema bilo kome tko me povrijedio. Ta je žena za mene bila najpodlija žena koja postoji. Znala je kako Amyas mari za mene - kako će ju napustiti i ubila ga je kako ga ja ne bih mogla imati."

Pogledala je Poirota.

"Ne mislite li kako je to prilično zlo?"

"Ne shvaćate ili ne suosjećate s ljubomorom?"

"Ne, ne bih rekla. Ako ste izgubili, izgubili ste. Ako ne možete zadržati supruga, pustite ga bez zamjerki. Ja ne shvaćam posesivnost."

"Možda biste ju shvatili da ste se udala za njega."

"Mislim da ne bih. Mi nismo -" Iznenada se nasmiješila Poirotu. Njezin je osmijeh, osjetio je, bio pomalo zastrašujući. Bio je užasno udaljen od bilo kojeg stvarnog osjećaja. "Želim da shvatite ovo", rekla je. "Nemojte misliti kako je Amyas Crale zaveo nevinu djevojčicu. Uopće nije bilo tako! Ja sam bila ta koja je odgovorna. Srela sam ga na zabavi i zaljubila se u njega - znala sam kako ga moram imati -"

Perverzija - groteskna perverzija ali - sve svoje bogatstvo pred tvoje noge ja polaže/n I pratim te, gospodaru moj, diljem svijeta...

"Iako je bio oženjen?"

"Uljezi će biti kažnjeni? Treba puno više od natpisa da vas udalji od stvarnosti. Ako je bio nesretan sa suprugom, a mogao biti sretan sa mnom, zašto ne? Imamo samo jedan život."

"Ali govorkalo se kako je sretan u braku."

Elsa je odmahнула glavom.

"Ne. Svađali su se poput psa i mačke. Stalno mu je prigovarala. Bila je - oh, bila je užasna supruga!"

Ustala je i zapalila cigaretu. Osmjehnula se i rekla:

"Najvjerojatnije nisam fer prema njoj. Ali uistinu mislim kako je bila odvratna."

Poirot je polagano rekao: "Bila je to velika tragedija."

"Da, bilaje to velika tragedija." Iznenada se okrenula prema njemu, u mrtvački monotoni umor njezinog lica došlo je nešto izuzetno živo.

"To me ubilo, shvaćate li? Ubilo me. Od tada nema ničega - ama baš ničega." Zastala je. "Ništavilo!" Ljutito je mahnula rukama. "Poput preparirane ribe u staklenoj kutiji!"

"Je li vam Amyas Crale toliko značio?"

Kimnula je. Bilo je to čudno nervozno kimanje -neobično i patetično. Rekla je:

"Oduvijek mislim kako sam bila tvrdoglava." Razmišljala je na glas. "Pretpostavljam - uistinu - kako se čovjek treba ubiti nožem - poput Julije. Ali - ali učiniti to znači priznati kako ste gotovi - kako vas je život pobijedio."

"A umjesto toga?"

"Trebalo bi biti sve - isto - kad čovjek preboli. Ja jesam preboljela. To mi više ništa nije značilo. Mislila sam krenuti na iduću stvar."

Da, iduću stvar. Poirot je vidio kako očito očajnički pokušava u djelo provesti tu neprofinjenu odlučnost. Vidio ju je lijepu i bogatu, zavodljivu, kako pohlepno i grabežljivim rukama pokušava ispuniti prazan život. Obožavanje junaka - brak s čuvenim avijatičarom - onda istraživačem, tim divom od čovjeka, Amoldom Stevensonom - tjelesno se najvjerojatnije nije razlikovao od Amyasa Cralea - povratak kreativnoj umjetnosti: Dittisham!

Elsa Dittisham je rekla:

"Nikad nisam bila hipokrit! Postoji španjolska poslovice koja mi se oduvijek sviđala. Uzmi što želiš i plati to, rekao je Bog. Pa, ja sam to učinila. Uzela sam što sam željela - ali uvijek sam bila voljna platiti cijenu."

Hercule Poirot je rekao:

"Ali vi ne shvaćate kako ne postoje stvari koje se mogu kupiti."

Zurila je u njega. Rekla je:

"Ne mislim samo novcem."

Poirot je rekao:

"Ne, ne, shvaćam što želite reći. Ali sve stvari u životu jednostavno nemaju cijenu. Postoje stvari koje nisu na prodaju."

"Glupost!"

Blago se nasmijao. U njezinom je glasu bila arogancija uspješnog pletioničara koji se obogatio.

Hercule Poirot osjetio je navalu sažaljenja. Pogledao je vječno mlado, glatko lice, umorne oči i sjetio se djevojke koju je Amyas Crale slikao...

Elsa Dittisham je rekla:

"Pričajte mi o toj knjizi. Koja je njezina svrha? Čija je to ideja?"

"Oh! draga moja gospođo, koja je svrha osim da jučerašnju senzaciju servira s današnjim začinima."

"Ali vi niste pisac?"

"Ne, ja sam stručnjak za zločin."

"Hoćete reći kako vas konzultiraju kod pisanja krimića?"

"Ne uvijek. U ovom slučaju sam angažiran."

"Tko vas je angažirao?"

"Ja - kako vi to kažete - sređujem to izdanje u ime zainteresirane strane."

"Koje strane?"

"Gospođice Carle Lemarchant."

"Tko je ona?"

"Ona je kći Amyasa i Caroline Crale."

Elsa je na trenutak zurila. Onda je rekla:

"Oh, naravno, bilo je dijete. Sjećam se. Pretpostavljam kako je sada odrasla."

"Da, ima dvadeset i jednu."

"Kakva je?"

"Visoka i tamnokosa i, po mom mišljenju, prelijepa. I posjeduje hrabrost i osobnost."

Elsa je zamišljeno rekla:

"Voljela bih ju vidjeti."

"Ona možda neće željeti vidjeti vas."

Elsa je izgledala iznenađeno.

"Zašto? Oh, shvaćam. Ali to je glupost! Definitivno se ne može ničega sjećati. Nije imala više od šest."

"Zna da joj je majka osuđena za očevo ubojstvo."

"I misli kako sam ja kriva?"

"To je moguća interpretacija."

Elsa je slegnula ramenima. Rekla je:

"Glupo! Da se Caroline ponašala poput razumnog ljudskog bića -"

"Znači vi ne preuzimate nimalo odgovornosti?"

"Zašto? Ja se nemam čega sramiti. Ja sam ga voljela. Ja sam ga usrećila." Pogledala je Poirota. Izraz lica joj se promijenio - odjednom je, za divno čudo, vidio djevojku sa slike.

Rekla je: "Kad biste barem mogli vidjeti. Kad biste barem mogli vidjeti s mog stajališta. Kad biste znali -"

Poirot se nagnuo naprijed.

"Ali to i želim. Znae, gospodin Philip Blake koji je bio tamo u to vrijeme, piše mi detaljan opis svega što se dogodilo. Gospodin Meredith Blake također. A sada, kad bi vi -"

Elsa Dittisham duboko je udahнула. Prezirno je rekla:

"Ta dvojica! Philip je oduvijek bio glup. Meredith je slinio za Caroline - ali bio je srdašce. Ali iz njihovih priča nećete dobiti pravi uvid."

Gledao ju je, vidio živost u očima, vidio kako živa žena zamjenjuje mrtvu. Brzo i gotovo žestoko rekla je:

"Želite li istiniti Oh, ne za objavljivanje. Nego samo za vas -"

"Neću objaviti bez vašeg dopuštenja."

"Željela bih zapisati istinu..." Šutjela je minutu ili dvije i razmišljala. Vidio je kako glatka čvrstoća njezinih obraza popušta i postaje mladolika, vidio kako se život vraća u nju kad ju je prošlost opet obuzela.

"Vratiti se natrag - sve zapisati... Pokazati vam kakva je bila-"

Oči su joj zablistale. Grudi su joj se žustro podizale i spuštale.

"Ubila gaje. Ubila je Amyasa. Amyasa koji je želio živjeti - koji je uživao u životu. Mržnja ne bi trebala biti jača od ljubavi - ali njezina mržnja jest. A moja mržnja prema njoj - mrzim ju -mrzim ju-mrzim ju..."

Okrenula se prema njemu. Zastala je, rukom ga je zgrabila za rukav. Brzo je rekla:

"Morate shvatiti - morate - što smo osjećali jedno za drugo. Amyas i ja, hoću reći. Ima nešto - pokazat ću vam."

Odjurila je na drugu stranu sobe. Otključala je malo stol i izvukla skrivenu ladicu.

Onda se vratila. U ruci je držala izgužvano pismo, tinta je izbljedila. Dala mu ga je i Poirot se odjednom s gorčinom prisjetio djeteta koje mu je povjerilo jedno od svojih blaga - posebnu školjku pronađenu na obali, ljubomorno čuvanu.

Samo kako bi se dijete moglo udaljiti i promatrati ga. Ponosno, bojažljivo, kritično na ponašanje prema njegovom blagu.

Odmotao je presavijene listove.

Elsa - ti prelijepo dijete! Nikad nije postojalo nešto toliko lijepo. A ipak bojim se — prestar sam- sredovječan vrag loše naravi, bez stabilnosti. Nemoj mi vjerovati, nemoj vjerovati u mene - nisam dobar - osim u slikanju. Tu sam najbolji. Zbog toga nemoj reći kako nisi bila upozorena.

Pakao, draga moja — ipak ću te imati. Zbog tebe bi otišao samome vragu i ti to znaš. Naslikat ću te iako da će svijet uzdisati! Lud sam za tobom- ne mogu spavati - ne mogu jesti. Elsa - Elsa - Elsa — zauvijek sam tvoj — tvoj do smrti.

Amyas.

Prije šesnaest godina. Izbljedjela tinta, izgužvani papir. Ali riječi su još uvijek žive - još uvijek strasne...

Pogledao je ženu kojoj je pismo upućeno.

Ali to više nije bila žena.

Sada je to bila zaljubljena djevojka.

Opet je pomislio na Juliju...

10. Ovaj prašćić nije imao ništa...

"Mogu li pitati zašto, gospodine Poirot?"

Hercule Poirot razmislio je o odgovoru. Bio je svjestan vrlo prodornih sivih očiju koje su ga promatrale s malog, izbornog lica.

Popeo se na najgornji kat zgrade i pokucao na vrata broj 584 Gillespie Buildingsa, koji su nastali kako bi zaposlene žene imale takozvane "garsonijere".

Ovdje, u malom prostoru, živjelaj e gospođica Čeci Ha Williams, u sobi koja je bila spavaća soba, dnevna soba, soba za goste i, sudeći po štednjaku, kuhinja - u maloj prostoriji uz nju nalazila se kupaonica i toalet.

Iako je prostor bio oskudan, gospođica Williams uspjela je unijeti osobnu notu u njega.

Zidovi su bili asketski svijetlosivi, na njima su se nalazile razne slike. Dante susreće Beatrice na mostu - i ona slika koju je dijete jednom opisalo sa riječima "slijepa djevojka sjedi na naranči i nazvana, ne znam zašto 'Nada'". Tu su se također nalazile dvije slike Venecije i kopija Botticellijeve "Primavere". Na vrhu niskog ormarića nalazila se gomila izbljedjelih fotografija koje su, uglavnom, po stilu frizura, datirale od prije dvadeset, trideset godina.

Tepih je bio otrcan, namještaj oronuo i nekvalitetan. Herculeu Poirotu bilo je jasno kako je Cecilia Williams gotovo živjela u oskudici. Ovdje nije bilo pečenja. Ovo je bio prašćić koji nije imao ništa.

Jasan, pronicav i uporan, glas gospođice Williams ponovio je pitanje.

"Želite moja sjećanja u vezi slučaja Crale? Mogu li pitati zašto?"

Za Herculea Poirota neki su njegovi prijatelji i suradnici govorili kako je, u trenucima kad ih je najviše ljutio, preferirao laži u odnosu na istinu i žestoko bi se potrudio doći do cilja uz pomoć složenih lažnih izjava, nego jednostavnim iznošenjem istine.

Ali u ovom je slučaju brzo donio odluku. Hercule Poirot nije dolazio iz klase belgijske ili francuske djece koja su imala engleske guvernante, ali reagirao je jednostavno i iskreno poput različitih dječaka koji su u njihovo doba upitani: "Jesi li jutros oprao zube, Harolde (ili Richarde ili Anthonv)?" Na kratko su razmišljali o mogućnosti laganja i istog ju trena odbacili i pokunjeno odgovarali: "Ne, gospođice Williams."

Jer gospođica Williams imala je ono što svaka uspješna odgojiteljica mora imati, tu tajanstvenu osobinu - autoritet! Kad je gospođica Williams rekla: "Idi oprati ruke, Joan", ili "Moraš pročitati ovo poglavlje o elizabethanskoj poeziji i odgovoriti na moja pitanja" bila je poslušana. U glavi gospođice Williams nikad se nije pojavila pomisao kako neće biti poslušana.

Zato Hercule Poirot u ovom slučaju nije ponudio nikakvo profinjeno objašnjenje o knjizi o zločinima iz prošlosti. Umjesto toga jednostavno je naveo činjenice zbog kojih ga je Carla Lemarchant angažirala.

Mala stara dama u urednoj otrcanoj haljini pažljivo je slušala.

Rekla je:

"Jako me zanimaju vijesti o tom djetetu - da saznam kakva je ispala."

"Vrlo je šarmanтна i privlačna mlada žena, s puno hrabrosti i pameti."

"Odlično", rekla je škrtо gospođica Williams.

"I ona je, ako mogu tako reći, vrlo uporna osoba. Ona nije osoba koju je lako odbiti ili ušutkati."

Bivša guvernanta zamišljeno je kimnula. Pitala je:

"Je li umjetnica?"

"Mislim da nije."

Gospođica Williams suho je rekla:

"To je jedna stvar zbog koje treba biti zahvalan!"

Ton primjedbe gospođice Williams jasno je dao naslutiti njezino mišljenje o umjetnicima.

Dodala:

"Po vašem opisu rekla bih kako je više na majku nego na oca."

"Vrlo moguće. To mi možete reći kad ju budete vidjeli. Želite li ju vidjeti?"

"Da, uistinubihjuželjela vidjeti. Uvijek je zanimljivo vidjeti što je dijete koje ste poznavali postalo."

"Bila je, pretpostavljam, vrlo mlada kad ste ju posljednji put vidjeli?"

"Imala je pet i pol godina. Jako dražesno dijete - možda malo premirno. Zamišljeno. Dopuštalo joj se igrati vlastite igre u koje nije zvala nikoga sa strane. Prirodna i nerazmažena."

Poirot je rekao:

"Sreća što je bila tako mlada."

"Da, istina. Daje bila starija šok od tragedije možda bi imao vrlo neugodan učinak."

"Ipak", rekao je Poirot, "čovjek osjeća kakohendikep jest postojao - koliko god mlado dijete shvaća ili mu se dopušta znati, nastala bi

atmosfera tajne, izbjegavanja i naglog otkrića. Te stvari nisu dobre za dijete."

Gospođica Williams zamišljeno je odgovorila: "Možda mogu biti manje štetne no što mislite." Poirot je rekao: "Prije no što se ostavimo teme Carle Lemarchant- to jest male Carle Crale, postoji nešto što bih vas želio pitati. Ako to itko može objasniti, ja mislim kako ste to vi."

"Da?"

Poirot je raširio ruke kako bi naglasio ono što želi reći.

"Ima nešto - nijansa koju ne mogu definirati - ali oduvijek mi se činilo kako djetetu, kad god sam ju spomenuo, nije pridavana puna važnost. Kad ju spomenem odgovor uvijek dolazi uz blago iznenađenje, kao da je osoba s kojom razgovaram u potpunosti zaboravila kako dijete jest postojalo. Siguran sam, mademoiselle, kako to nije prirodno? Dijete, pod tim okolnostima, postaje važna osoba, ne samo po sebi, nego kao ključna točka. Amyas Crale možda je imao razloge za napuštanje supruge - ili za nenapuštanje. Ali u uobičajenom raspadu braka dijete je vrlo važan čimbenik. Ali čini mi se kako je dijete ovdje značilo vrlo malo. To mi izgleda - čudno."

Gospođica Williams hitro je rekla:

"Pogodili ste u sridu, gospodine Poirot. Potpuno ste u pravu. I to je djelomično razlog zašto sam maloprije rekla ono što jesam - kako je Carlin premještaj u drugačiji okoliš možda u nekim stvarima bio dobra stvar za nju. Kad ostari, znate, mogla bi patiti od određenog nedostatka u životu."

Nagnula se naprijed i polagano i pažljivo progovorila.

"Naravno, u mom poslu, vidjela sam brojne aspekte problema roditelja i djeteta. Brojna djeca, većina djece, rekla bih, pate od

prevelike roditeljske pažnje. Ima previše ljubavi, previše brige za dijete. Ono je s nelagodnom svjesno toga, traži slobodu, neovisnost i samostalnost. To je osobito slučaj s jednim djetetom, i naravno, majke su najgore. Rezultat na brak često je nezgodan. Suprugu je mrsko što je drugi, traži utjehu - ili bolje rečeno laskanje i pažnju - drugdje, i prije ili kasnije rezultat je razvod. Najbolja stvar za dijete, uvjeren sam, je ono što ja nazivam zdravo zanemarivanje oba roditelja. To se prirodno događa u obiteljima s puno djece i malo novca. Djeca su zanemarena jer majka doslovno nema vremena baviti se njima. Prilično dobro shvaćaju kako ih voli, ali nisu zabrinuta prevelikim dokazivanjem te činjenice."

"Ali postoji još jedan aspekt. Čovjek ponekad naiđe na supruga i suprugu koji su dovoljni jedno drugome, toliko su zaneseni sobom, pa im dijete jedva izgleda stvarno. Mislim kako u tim okolnostima dijete počinje prezirati tu činjenicu, osjeća se prevareno i napušteno. Shvaćate kako ni jednom riječju nisam spomenula zanemarivanje. Gospođa Crale je, na primjer, bila izvrsna majka, uvijek se brinula za Carlu, za njezino zdravlje - igrala se s njom u pravo vrijeme, uvijek ljubazno i veselo. Ali uz sve to gospođa Crale bila je u potpunosti posvećena suprugu. Živjela je, čovjek bi rekao, samo u njemu i za njega." Gospođica Williams zastala je na minutu i onda tiho rekla: "To je, mislim, opravdanje za ono što je naposljetku učinila."

Hercule Poirot je rekao:

"Hoćete reći kako su prije bili poput ljubavnika nego supružnika?"

Gospođica Williams lagano se namrštila jer joj se strana terminologija nije sviđala i rekla:

"To definitivno možete tako opisati."

"On je njoj bio odan kao ona njemu?"

"Bili su odani par. Ali on je, naravno, bio muškarac."

Gospođica Williams potrudila se posljednju riječ reći s potpuno viktorijanskim značenjem.

"Muškarci -" rekla je gospođica Williams i zastala.

Kao što bogataš govori "Boljševici" - kao što iskreni komunist govori "Kapitalisti!" - kao što dobra domaćica govori "Žohari" - tako je gospođica Williams govorila "Muškarci!"

Iz njezinog samačkog života guvernanter uzdizao se nalet žestokog feminizma. Nitko tko ju je čuo kako govori ne bi mogao posumnjati kako su za gospođicu Williams muškarci neprijatelji!

Poirot je rekao. "Ne volite muškarce?"

Suho je odgovorila:

"Muškarci imaju sve najbolje na ovom svijetu. Nadam se kako to neće biti zauvijek."

Hercule Poirot zamišljeno ju je pogledao. Mogao je vrlo lako zamisliti kako se gospođica Williams metodično i učinkovito veže za ogradu, a kasnije s odlučnom izdržljivošću štrajka glađu. Ostavio je glavno za kasnije i pitao:

"Niste voljeli Amyasa Cralea?"

"Definitivno nisam voljela gospodina Cralea. Niti sam ga cijenila. Da sam ja bila njegova supruga ostavila bih ga. Postoje stvari koje ni jedna žena ne bi trebala trpjeti."

"Ali gospođa Crale ih je trpjela?"

"Da."

"Mislili ste kako nije u pravu?"

"Da, jesam. Žena bi trebala posjedovati određenu količinu samopouzdanja i ne prepuštati se poniženju."

"Jeste li ikada nešto takvo rekli gospođi Crale?"

"Ne, nikako. To nije bila moja briga. Moj je zadatak bilo Angelino obrazovanje, ne nuditi netražene savjete gospođi Crale. Bilo bi vrlo neuljudno učiniti nešto takvo."

"Voljeli ste gospođu Crale?"

"Jako sam voljela gospođu Crale." Učinkoviti se glas smekšao, osjetila se toplina i osjećaji. "Jako sam ju voljela i bilo mi je jako žao."

"A vaša učenica - Angela Warren?"

"Bila je izuzetno zanimljiva djevojčica - jedna od najzanimljivijih djevojčica koje sam podučavala. Jako pametna. Nedisziplinirana, temperamentna, prilično problematična u brojnim stvarima, ali u srži drago dijete."

Zastala je, a onda nastavila:

"Oduvijek sam se nadala kako će postići nešto veliko. I jeste! Jeste li čitali njezinu knjigu - o Sahari? I iskopavala je one zanimljive grobnice u Favumu! Da, ponosna sam na Angelu. Nisam jako dugo bila na Alderburvu - dvije i pol godine - ali oduvijek sam smatrala kako sam stimulirala i ohrabrila njezinu ljubav prema arheologiji."

Poirot je promrmljao: "Koliko znam odlučeno je kako će obrazovanje nastaviti u školi. Ta vam se odluka sigurno nije sviđala."

"Nikako, gospodine Poirot. U potpunosti sam se slagala s njom."

Zastala je, pa nastavila:

"Dopustite mi da vam objasnim. Angela je bila draga djevojčica - uistinu draga djevojčica- bistra i impulzivna - ali također je bila ono

što ja nazivam problematična djevojčica. To jest, bila je u problematičnim godinama. Uvijek postoji trenutak kad djevojčice više nisu sigurne u sebe - ni djevojke ni žene. U jednom bi trenutku Angela bila poslušna i zrela- u stvari, odrasla - ali trenutak kasnije pretvorila bi se u neobuzdano derište - izvodila je neslane šale, bila bezobrazna i zločesta.

Djevojčice se, znate, drugačije osjećaju u tim godinama - vrlo su osjetljive. Mrze sve što im se kaže. Smeta im kad se prema njima ponašate kao prema djeci, a odjednom se posrame kad se prema njima počnete ponašati kao prema odraslima. Angela je bila u tom razdoblju. Imala je napade bijesa, odjednom ne bi podnosila šalu i planula bi - a onda bi danima bila nadurena, sjedila bi i mrštila se - onda bi opet podivljala, penjala se po drveću, jurila vrtom s dječacima, odbijala bilo kakav autoritet."

Gospođica Williams je zastala i nastavila: "Kad djevojčica dođe u taj stadij škola je od velike pomoći. Potrebna joj je stimulacija drugih osoba - to i cjelokupna disciplina društva, pomoći će joj da postane razuman član društva. Angelini uvjeti kod kuće nisu bili ono što bih nazvala idealnima. Kao prvo, gospođa Crale ju je razmazila. Angela bi ju samo trebala zamoliti i gospođa Crale uvijek je bila na njezinoj strani. Rezultat toga je bilo Angelino poimanje kako je ona prva na redu za sestrinu pažnju i ljubav, i tijekom tih svojih raspoloženja sukobljavala bi se s gospodinom Craleom. Gospodin Crale je, naravno, mislio kako bi on trebao biti prvi - i namjeravao se pobrinuti za to. Uistinu je volio djevojčicu - bili su dobri prijatelji i prilično su se dobro zabavljali, ali bilo je trenutaka kad je gospodin Crale iznenada počeo prezirati opsjednutost gospođe Crale Angelom. Poput svih muškaraca, on je bio razmaženo dijete; očekivao je kako će svi skakati oko njega. Onda su se on i Angela znali žestoko zakačiti - gospođa Crale često bi stala na Angelinu stranu. On bi onda pobjesnio. S druge strane, ako bi ona stala na njegovu stranu Angela bi pobješnjela. U tim se prigodama Angela ponašala djetinjasto i izvela nekakvu neslanu šalu. Imao je naviku na eks

popiti piće, a ona mu je u njega jednom stavila puno soli. Cijela je stvar, naravno, djelovala poput iskre, bio je bijesan.

Ali kap koja je prelila čašu bili su puževi u njegovom krevetu. Nije volio puževe. U potpunosti je izgubio živce i rekao kako će djevojčicu poslati u školu. Više se nije želio baviti tim bezveznim glupostima. Angela je bila uistinu nervozna - iako je i sama jednom ili dvaput izrazila želju da ode u školu - ali odlučila se duriti zbog toga. Gospođa Crale nije željela da Angela ide u školu, ali dopustila je da ju se uvjeri - u velikoj mjeri zahvaljujući, mislim, onome što sam joj ja rekla. Istaknula sam kako bi to bilo korisno za Angelu i kako mislim kako će joj to biti od velike koristi. Odlučeno je da ide u Helston -jako dobra škola na južnoj obali - u jesen. Ali gospođa Crale cijelog je ljeta bila nesretna zbog toga. A Angela se nastavila duriti na gospodina Cralea kad god se sjetila. To nije bilo uistinu ozbiljno, znate, gospodine Poirot, ali tog je ljeta to stvorilo nekakvu uvertiru u - pa - sve ostalo što se događalo."

Poirot je rekao: "Hoćete reći - Elsa Greer?"

Gospođica Williams oštro je rekla:

"Točno." Nakon riječi vrlo je čvrsto stisnula usne.

"Što ste mislili o Elsi Greer?"

"O njoj uopće nisam ništa mislila. U potpunosti neprincipijelna mlada žena."

"Bila je vrlo mlada."

"Dovoljno stara kako bi znala bolje. Za nju nema izgovora - ama baš nikakvog."

"Zaljubila se u njega, pretpostavljam-"

Gospođica Williams prekinula ga je frktanjem.

"Zaljubila se u njega, mogu si misliti. Nadam se, gospodine Poirot, kako ih, kakvi god naši osjećaji bili, možemo obuzdati. A definitivno možemo obuzdati naša djela. Ta djevojka nije imala ni trunku morala. Nije joj ništa značila činjenica što je gospodin Crale oženjen. Bila je totalno besramna u vezi svega - hladna i odlučna. Najvjerojatnije je loše odgojena - ali to je jedini izgovor koji mogu ponuditi u vezi nje."

"Smrt gospodina Cralea sigurno joj je predstavljala stravičan šok."

"Oh, da. I ona je kriva za nju. Ne idem tako daleko da ju optužujem za ubojstvo, ali bez obzira na to, gospodine Poirot, ako je neka žena ikada natjerana u očaj, ta je žena bila Caroline Crale. Iskreno vam kažem, bilo je trenutaka kad sam ih ja poželjela oboje ubiti. Hvalisao se djevojkom pred supruginim očima, slušao kako se nosi s njezinim neodgojem - a bila je neodgojena, gospodine Poirot. Oh ne, Amyas Crale zaslužio je ono što je dobio. Ni jedan muškarac ne bi se trebao ponašati prema supruzi poput njega i ne biti kažnjen zbog toga. Njegova je smrt bila samo osveta."

Hercule Poirot je rekao: "Čini se kako jako..."

Sićušna ženica pogledala ga je onim nepopustljivim sivim očima. Rekla je:

"Jako cijenim bračne zavjete. Ako se ne štuju i održavaju, zemlja propada. Gospođa Crale bila je odana i vjerna žena. Njezin suprug namjerno ju je izazvao i doveo ljubavnicu u njezin dom. Kao što sam rekla, zaslužio je što ga je snašlo. Prešao je granicu izdržljivosti i barem ju ja ne krivim za ono što je učinila."

Poirot je polagano rekao: "Ponašao se jako loše - to priznajem - ali bio je veliki umjetnik, ne zaboravite to."

Gospođica Williams glasno je frknula.

"On da, znam. To je danas uvijek izgovor. Umjetnik! Izgovor za svakakvo raskalašeno življenje, za pijanstvo, za tučnjave, za

nevjeru. A kakav je umjetnik gospodin Crale bio, kad je sve rečeno i učinjeno? Možda je u modi diviti se njegovim slikama nekoliko godina. Ali to neće potrajati. Ah, pa nije čak ni znao crtati! Perspektiva mu je bila užasna! Čak mu je i anatomija bila prilično netočna. Znam nešto o onome o čemu pričam, gospodine Poirot. Neko sam vrijeme studirala slikanje, kao djevojka, u Firenci, i nekome tko poznaje i cijeni velike majstore, ove brljotine gospodina Cralea uistinu su bezvezne. Samo je nabacio nekoliko boja na platno - bez kompozicije - bez pažljivog crtanja. Ne", odmahнула je glavom, "nemojte od mene tražiti da se divim slikama gospodina Cralea."

"Dvije su u galeriji Tate", podsjetio ju je Poirot.

Gospođica Williams je frknula.

"Moguće. Kao i jedan od kipova gospodina Epsteina, ako se ne varam."

Poirot je shvatio kako je, prema gospođici Williams, rečena posljednja riječ. Napustio je temu umjetnosti.

Rekao je:

"Bili ste s gospođom Crale kad je pronašla tijelo?"

"Da. Ona i ja zajedno smo krenule iz kuće nakon ručka. Angela je nakon kupanja na plaži ostavila vestu, ili u čamcu. Oduvijek je bila nepažljiva sa svojim stvarima. Rastala sam se od gospode Crale na vratima Batterv vrta, ali pozvala me natrag gotovo istog trena. Mislim kako je gospodin Crale bio mrtav preko sat vremena. Nalazio se na klupi u blizini platna."

"Je li bila uznemirena otkrićem?"

"Kako to mislite, gospodine Poirot?"

"Pitam vas kakvi su u to vrijeme bili vaši utisci."

"Oh, shvaćam. Da, izgledala je prilično izgubljeno. Poslala me da nazovem liječnika. Nakon svega, nismo mogle biti apsolutno sigurne da je mrtav - možda se samo radilo u obamrlosti mišića."

"Je li spomenula takvu mogućnost?"

"Ne sjećam se."

"Otišli ste i telefonirali?"

Glas gospođice Williams bio je suh i odrješit.

"Otišla sam pola puta kad sam srela gospodina Mereditha Blakea. Povjerala sam mu svoj zadatak i vratila se gospođi Crale. Mislila sam, znate, možda se onesvijestila - a muškarci nisu dobri kad dođe do toga."

"A je li se onesvijestila?"

Gospođica Williams suho je rekla:

"Gospođa Crale bila je u potpunosti sabrana. Bila je u cijelosti dmgačija od gospođice Greer koja je izvela histeričnu i jako neugodnu scenu."

"Kakvu scenu?"

"Pokušala je napasti gospođu Crale."

"Hoćete reći kako je shvatila da je gospođa Crale odgovorna za smrt gospodina Cralea?"

Gospođica Williams razmislila je trenutak ili dva.

"Ne, uopće nije mogla biti sigurna u to. Ta - uh -stravična sumnja još se nije ni pojavila. Gospođica Greer jednostavno je vrisnula: 'Ti si kriva za sve, Caroline. Ti si ga ubila. Ti si kriva.' Nije rekla 'Otrovala si ga', ali mislim kako nema sumnje da je to mislila."

"A gospođa Crale?"

Gospođica Williams nervozno se promeškolljila.

"Moramo li biti hipokriti, gospodine Poirot? Ne mogu vam reći što je gospođa Crale uistinu osjećala ili mislila u tom trenutku. Je li to bila prestravljenost zbog onog što je učinila -"

"Je li vam izgledala tako?"

"N-ne, n-ne, ne mogu reći da jest. Zapanjena, da - i, mislim, prestravljena. Da, sigurna sam, prestravljena. Ali to je potpuno prirodno."

Hercule Poirot nezadovoljno je rekao.

"Da, možda je to uistinu potpuno prirodno... Kakvo je bilo njezino službeno stajalište u vezi suprugove smrti?"

"Samoubojstvo. Rekla je, vrlo odlučna, od prve, kako je to sigurno samoubojstvo."

"Je li rekla isto kad je s vama nasamo razgovarala, ili je iznijela neku drugu teoriju."

"Ne. Ona - ona - se žestoko trudila kako bi me uvjerila da je to sigurno samoubojstvo."

Gospođica Williams zvučala je pokunjeno.

"A što ste vi rekli na to?"

"Stvarno, gospodine Poirot, je li važno što sam ja rekla?"

"Da, mislim da jest."

"Nije mi jasno zašto -"

Ali kao da ju je njegova šutnja iščekivanja hipnotizirala nevoljko je rekla:

"Mislim kako sam rekla: 'Naravno, gospođo Crale. Sigurno je samoubojstvo."

"Jeste li vjerovali u svoje riječi?"

Gospođica Williams podigla je glavu. Odrješito je rekla:

"Ne, nisam. Ali molim vas, gospodine Poirot, shvatite kako sam u potpunosti bila na strani gospođe Crale, ako to želite tako opisati. Moje su simpatije bile na njezinoj strani, ne na strani policije."

"Voljeli biste da je oslobođena?"

Gospođica Williams žustro je rekla:

"Da, bih."

Poirot je rekao:

"Vaše su simpatije onda također na strani njezine kćeri?"

"Sve moje simpatije na Carlinoj su strani."

"Imate li išta protiv da mi napišete detaljan opis tragedije?"

"Namjeravate njoj dati da pročita?"

"Da."

Gospođica Williams polagano je rekla:

"Ne, nemam ništa protiv. Prilično je odlučna u vezi toga, zar ne?"

"Da. Usuđujem se reći kako bi bilo dobro da joj je istina zatajena -"

Gospođica Williams ga je prekinula:

"Ne. Uvijek se bolje suočiti s istinom. Nema smisla izbjegavati nesreću iskrivljavanjem činjenica. Carla se šokirala saznajući istinu - sada želi točno saznati kako je došlo do tragedije. To mi se čini kao ispravno ponašanje hrabre mlade djevojke. Kad sazna sve o tome moći će sve ponovno zaboraviti i nastaviti s vlastitim životom."

"Možda ste u pravu", rekao je Poirot.

"Prilično sam sigurna kako sam u pravu."

"Ali znate, tu ima više od toga. Ona ne želi samo saznati - želi dokazati kako je njezina majka bila nevina."

Gospođica Williams je rekla: "Siroto dijete."

"To kažete, zar ne?"

Gospođica AVilliarns je rekla:

"Sada mi je jasno zašto ste rekli kako bi bilo bolje da nikad nije saznala. Bez obzira na to, mislim kako je u redu onako kako jest. Prirodno je nadati se kako vam je majka nevina - i iako konačno otkriće možda bude teško, mislim, iz onoga što ste rekli, kako je Carla dovoljno hrabra da podnese istinu i ne sakriva se od nje."

"Sigurni ste kako to jest istina?"

"Ne razumijem vas?"

"Ne vidite nikakvu šansu kako bi vjerovali da je gospođa Crale nevina?"

"Mislim kako ta mogućnost nikad nije ozbiljno razmotrena."

"A ona se ipak držala teorije o samoubojstvu?"

Gospođica Williams suho je rekla:

"Sirota je žena nešto morala reći."

"Znate li kako je gospođa Crale, kad je umirala, ostavila pismo kćeri u kojem se iskreno kune u svoju nevinost?"

Gospođica Williams razrogačila je oči.

"To je velika pogreška", rekla je oštro.

"Mislite?"

"Da, mislim. Oh, usuđujem se reći kako ste sentimentalni poput većine muškaraca -"

Poirot ju je ljutito prekinuo:

"Ja nisam sentimentaln."

"Ali postoji stvar nazvana lažna sentimentalnost. Zašto to pisati, laž, u tako iskrenom trenutku? Kako bi svoje dijete poštedjeli boli? Da, brojne bi žene to učinile. Ali nisam mislila kako bi gospođa Crale to učinila. Bila je hrabra žena, iskrena žena. Po mom mišljenju više bi joj bilo nalik da je kćeri napisala da ju ne osuđuje."

Poirot je pomalo nervozno rekao:

"Ne želite čak ni razmisliti o mogućnosti kako je ono što je Caroline Crale napisala istina?"

"Definitivno neću!"

"A ipak ste izjavili kako ste ju voljeli?"

"Voljela sam ju. Jako sam ju voljela i cijenila."

"Pa, onda -"

Gospođica Williams vrlo ga je čudno pogledala.

"Ne razumijete, gospodine Poirot. Nema veze što to sada govorim - nakon toliko godina. Ali shvatite me, ja znam da je Caroline Crale kriva!"

"Molim?"

"Istina, lako ne mogu biti sigurna jesam li dobro postupila prešutjevši ono što sam znala - ali jesam, prešutjela sam. Ali morate mi vjerovati, jednostavno morate, kako znam da je Caroline Crale kriva..."

11. Prašćić koji je vikao "Juhuu, Juhuu, Juhuu"

Stan Angele Warren gledao je na Regent's Park. Ovdje, na ovaj proljetni dan, blagi je povjetarac ulazio kroz otvoren prozor i čovjek je mogao pomisliti kako se nalazi na selu[^]da nije bilo konstantnog brujanja prometa s ulice.

Poirot se okrenuo od prozora kad su se vrata otvorila i Angela Warren ušla je u sobu.

To nije bio prvi put što ju vidi. Prisustvovao je predavanju koje je držala na Kraljevskom zemljopisnom sveučilištu. Bilo je to, zaključio je, izvrsno predavanje. Suhoparno, možda, sa stanovišta popularnosti. Gospođica Warren bila je izvrsna govornica, nije zastajkivala ni oklijevala u potrazi za riječima. Nije se ponavljala. Glas joj je bio čist i melodičan. Nije govorila poput romantičarke ili osobe zaljubljene u pustolovinu. U predavanju je bilo malo rečeno o ljudima. Bio je to zadivljujući recital sažetih činjenica, adekvatno ilustriran izvrsnim dijapozitivima, i inteligentnim zaključcima iz navedenih činjenica. Suhoparno, precizno, jasno, lucidno, vrlo tehnički.

Duša Hercule Poirota je to odobravalala. Ovdje, zaključio je, se nalazi uredan um.

Sada kada ju je izbliza vidio shvatio je kako je Angela Warren mogla biti vrlo lijepa žena. Lice joj je bilo pravilno, iako oporo. Imale je lijepe tamne obrve, bistre inteligentne smeđe oči, lijepu bijelu put. Imala je vrlo četvrtasta ramena i pomalo muškobanjast hod.

U njezinoj pojavi definitivno nije bilo ničega što je podsjećalo na prašćića koji je vikao "juhuu, juhuu". Ali na desnom obrazu, ružičast i dugačak, nalazio se zacijeljeni ožiljak. Desno je oko bilo malo iskrivljeno, kut je bio nagnut prema dolje, ali nitko ne bi mogao zaključiti kako je to oko uništeno. Hercule Poirotu činilo se kako je

toliko dugo živjela sa svojim invaliditetom da je sada u potpunosti bila nesvjesna njegovog postojanja.

I činilo mu se kako je od pet ljudi za koje se počeo zanimati kao rezultat istrage, oni za koje se moglo reći kako su počeli s prednošću nisu bili oni koji su u stvarnosti od života izvukli najviše uspjeha i sreće. Elsa, koja je počela sa svim mogućim prednostima -mladost, ljepota, bogatstvo - prošla je najgore. Bila je poput cvijeta kojeg je zahvatio prerani mraz - još uvijek pupoljak - ali beživotan. Cecilia Williams, na prvi pogled, nije imala ništa čime bi se pohvalila.

Ipak, po Poirotovom mišljenju, kod nje nije postojalo očajanje i osjećaj neuspjeha. Život gospođice Williams bio je zanimljiv za nju - još su ju uvijek zanimali ljudi i događaji. Imala je tu ogromnu mentalnu i moralnu prednost viktorijanskog odgoja koji nam je u današnje vrijeme uskraćen - ispunila je svoju dužnost na položaju u životu na koji ju je Bog sa zadovoljstvom pozvao, i ta ju je sigurnost odjenula u oklop neprobojan za koplja i strijele zavisti, nezadovoljstva i žaljenja. Imala je uspomene, mala zadovoljstva, omogućena oskudnim financijama, i dovoljno zdravlja i elana kako bi ju život i dalje zanimao.

Sada, u Angeli Warren - tom mladom stvorenju hendikepiranom sakaćenjem i poniženjem, Poirot je vidio duh koji je očvrsnuo neophodnom borbom za samouvjerenošću i sigurnošću. Nedisciplinirana djevojčica ustupila je mjesto vitalnoj i snažnoj ženi, ženi velike mentalne snage i beskrajne energije za ispunjavanje ambicioznih zadataka. Bila je žena, Poirot je bio siguran, i sretna i uspješna. Njezin je život bio ispunjen i živopisan i predstavljao je beskrajno uživanje.

Ipak, nije bila tip žene kakve je Poirot volio. Iako se divio britkosti njezinog uma, imala je taman dovoljno nijanse femme formidable oko sebe kako bi ga uznemirila poput običnog muškarca. Njegov je ukus oduvijek težio kićenošću i ekstravagancijom.

S Angelom Warren lako je došao do svrhe svog posjeta. Nije bilo okolišanja. Jednostavno je prepričao razgovor s Carlom Lemarchant.

Ozbiljno lice Angele Warren se ozarilo.

"Mala Carla? Ovdje je? Jako bih ju željela vidjeti."

"Niste bile u kontaktu?"

"Nisam mogla ništa učiniti u vezi toga. Krenula sam u školu kad je ona otišla u Kanadu, i shvatila sam, naravno, kako će nas za godinu ili dvije zaboraviti. Kasnije je povremeni Božićni poklon bila jedina veza među nama. Pretpostavila sam kako će, do sada, biti potpuno zaljubljena u Kanadu i kako tamo leži njezina budućnost. I tako bi bilo bolje, zbog dobro poznatih okolnosti."

Poirot je rekao: "Čovjek tako definitivno može pomisliti. Promjena prezimena - promjena prebivališta. Novi život, ali nije bilo tako lako."

A onda je spomenuo Carline zaruke, otkriće nakon što je postala punoljetna i motive za povratak u Englesku.

Angela Warren šutke je slušala, njezin unakaženi obraz počivao je na dlanu jedne ruke. Nije pokazala nikakve emocije tijekom priče, ali kad je Poirot završio, tiho je rekla:

"Dobro za Carlu."

Poirot je bio zapanjen. To je bio prvi put što se susreo s ovakvom reakcijom. Rekao je:

"Vi se slažete s tim, gospođice Warren?"

"Definitivno. Želim joj uspjeh. Učinit ću sve što je u mojoj moći kako bih pomogla. Znae, osjećam krivnju što sama nisam nešto pokušala."

"Znači mislite kako postoji mogućnost da je u pravu."

Angela Warren oštro je rekla:

"Naravno da je u pravu. Caroline to nije učinila. To sam oduvijek znala."

Hercule Poirot je promrmljao:

"Uistinu ste me iznenadili, mademoiselle. Svi su ostali govorili -"

Ljutito ga je prekinula:

"Ne smijete se ravnati po tome. Ne sumnjam kako su dokazi optužujući. Moj je zaključak temeljen na poznavanju - poznavanju moje sestre. Jednostavno i definitivno znam kako Caro nije mogla nikoga ubiti."

"Može li to čovjek sa sigurnošću reći za neku osobu?"

"U većini slučajeva najvjerojatnije ne. Slažem se kako je ljudska životinja prepuna neobičnih iznenađenja. Ali u Carolineinom slučaju postojali su posebni razlozi - razlozi zbog kojih sam ju mogla shvatiti bolje od ikoga."

Dodirnuh joj unakaženi obraz.

"Vidite li ovo? Najvjerojatnije ste čuli za to?" Poirot je kimnuo. "To je Carolineino djelo. Zbog toga sam sigurna - znam - kako nije ubojica."

"To većini ljudi ne bi bio uvjerljiv argument."

"Ne, nego suprotno. U stvari iskorišteno je na taj način, vjerujem. Kao dokaz kako Caroline ima neobuzdan i divlji temperament! Pošto me ozlijedila kao bebu, učeni su ljudi zaključili kako bi bila jednako sposobna otrovati nevjernog supruga."

Poirot je rekao:

"Ja, barem, cijenim razliku. Iznenadan napad neobuzdanog bijesa ne vodi vas do prvog apstraktnog otrova i njegovog namjernog korištenja idućeg dana."

Angela Warren nestrpljivo je mahnula rukom.

"Uopće nisam mislila na to. Moram vam pokušati objasniti. Recimo da ste vi osoba koja je normalno osjećajna i blaga - ali također ste sposobni za žestoku ljubomoru. Pretpostavimo kako ste tijekom godina života kad je kontrola najteža gotovo, u napadu bijesa, počinili ono što se naziva ubojstvo. Zamislite užasan šok, stravu, bol koja vas obuzima. Osjetljivu osobu poput Caroline ta strava i bol nikad neće napustiti. Pretpostavljam kako u tom trenutku niste svjesni toga, ali kad pogledam u prošlost postaje mi savršeno jasno. Caro je bila opsjednuta, konstantno opsjednuta, činjenicom da me ozlijedila. To ju saznanje nikad nije ostavilo na miru. Utjecalo je na sva njezina djela. To objašnjava njezin odnos prema meni. Za mene ništa nije bilo dovoljno dobro. U njezinim sam očima uvijek sigurno bila na prvom mjestu. Polovica svađa s Amyasom bile su zbog mene. Bila sam ljubomorna na njega i činila mu razne neslane šale. Jednom sam mu u piće stavila mačju travu, a jednom ježa u krevet. Ali Caroline je uvijek bila na mojoj strani."

Gospođica Warren je zastavila, a onda nastavila:

"Naravno, to je bilo jako loše za mene. Postala sam užasno razmažena. Ali to nijeni tu ni tamo. Razgovaramo o posljedicama na Caroline. Rezultat tog impulsa za nasiljem bio je doživotna nemogućnost sličnog djela. Caro se uvijek pazila, uvijek se bojala kako bi se nešto takvo moglo ponoviti, i na svoj se način čuvala od toga. Jedan od tih načina bila je velika ekstravagancija jezika. Osjećala je (mislim tjelesno potpuno istinito) kako, ako u govoru bude nasilna, neće imati potrebe za nasiljem u djelima. Iskustvom je otkrila kako metoda djeluje. Zato sam čula Caro kako govori stvari poput. 'Voljela bih to i to sasjeckati na komadiće i lagano ih kuhati u ključalom ulju.' A meni ili Amyasu bi rekla: 'Ako me nastaviš živcirati

ubit ću te.' Na isti se način svađala lako i nasilno. Shvatila je, mislim, kako joj je nagon za nasiljem u prirodi i namjerno mu na taj način davala odušak. Ona i Amyas vodili su uistinu fantastične i živopisne svađe."

Hercule Poirot je kimnuo.

"Da, bilo je dokaza toga. Govorkalo se kako se svađaju poput psa i mačke."

Angela Warren je rekla:

"Točno. To je ono glupo i netočno kod dokaza. Naravno da su se Caro i Amyas svađali! Naravno da su govorili žestoke, ogorčene i okrutne stvari jedno drugome! Ali nitko ne shvaća kako su se oni obožavali svađati. Ali jesu! Amyas je također uživao. Bili su takav par. Oboje su voljeli dramu i emocionalne scene. Većina muškaraca ne voli. Vole mir. Ali Amyas je bio umjetnik. Volio je vikati, prijetiti i općenito biti skandalozan. Kao da sije time davao odušak. On je bio čovjek koji je, kad je izgubio dugme košulje, grmljavinom glasa potresao kuću. Zvuči čudno, znam, ali život u neprestanim svađama i pomirenjima bio je Amyasova i Carolineina ideja zabave!"

Nervozno je mahnula rukom.

"Samo da me nisu udaljili, da su mi dopustili svjedočiti to bih im rekla." Onda je slegnula ramenima. "Ali pretpostavljam kako mi ne bi vjerovali. I u svakom slučaju to mi ne bi bilo tako jasno kao sada. Bila je to stvar koju sam znala, ali nisam o njoj razmišljala i definitivno nikad nisam sanjala kako ću govoriti o njoj.

Pogledala je Poirota.

"Shvaćate što želim reći?"

Veselo je kimnuo.

"Savršeno - i shvaćam ispravnost onog što ste rekli. Ima ljudi kojima je slaganje monotono. Traže stimulaciju razdora kako bi u životima stvorili dramu."

"Točno."

"Mogu li pitati, gospođice Warren, što ste vi tada osjećali?"

Angela Warren je uzdahnula.

"Uglavnom zapanjenost i bespomoćnost, mislim. Činilo mi se poput fantastične noćne more. Caroline je brzo uhićena- oko tri dana kasnije, mislim. Još se uvijek sjećam svog prkosa, mog glupavog bijesa - i, naravno, dječjeg uvjerenja kako se radi o apsurdnoj pogrešci, kako će sve biti u redu. Caro je uglavnom bila zabrinuta zbog mene - željela me držati podalje od toga koliko je god moguće bilo. Rekla je gospođici Williams da me gotovo smjesta odvede kod neke rodbine. Policija nije imala ništa protiv. A onda, kad je odlučeno kako moje svjedočenje neće biti potrebno, sređeno je da odem u školu u inozemstvo."

"Bilo mi je mrsko ići, naravno. Ali objasnili su mi kako Caro očajnički misli na mene i najbolja stvar za nju bit će ako odem."

Zastala je. Onda je rekla:

"Otišla sam u Munchen. Bila sam tamo kad - kad je presuda donesena. Nisu mi dopustili da posjetim Caro. Caro nije željela. To je jedini put, mislim, kad nije uspjela shvatiti."

"Ne možete biti sigurni u to, gospođice Warren. Posjet voljenoj osobi u zatvoru može imati stravičan učinak na mladu osjetljivu djevojčicu."

"Moguće."

Angela Warren je ustala. Rekla je:

"Nakon presude, kad je osuđena, sestra mi je napisala pismo. Nikad ga nikome nisam pokazala. Mislim kako bih ga sada trebala pokazati vama. Možda vam pomogne shvatiti kakva je Caroline osoba bila. Ako želite također ga možete pokazati Carli."

Otišla je do vrata, onda se okrenula i rekla:

"Dođite sa mnom. U sobi imam Carolinein portret."

Poirot je po drugi put stajao i promatrao portret.

Kao slika, portret Caroline Crale bio je osrednji. Ali Poirot ga je sa zanimanjem promatrao - nije ga zanimala umjetnička vrijednost.

Vidio je dugo ovalno lice, gracioznu usne i slatko, pomalo krotko lice. Bilo je to lice nesigurno u sebe, emocionalno, sa skrivenom ljepotom. Nedostajalo mu je snage i vitalnosti kćerina lica - Carla Lemarchant tu je energiju i veselje nesumnjivo naslijedila od oca. Ovo je bilo puno više negativno stvorenje. Ipak, gledajući naslikano lice Hercule Poirot shvatio je zašto ga maštovit čovjek poput Quentina Fogga nije mogao zaboraviti.

Angela Warren opet je stajala pored njega - u ruci je držala pismo.

Tiho je rekla:

"Sada kada ste vidjeli kako je izgledala - pročitajte pismo."

Pažljivo ga je otvorio i pročitao što je Caroline Crale napisala prije šesnaest godina.

Draga moja mala Angela,

Čut ćeš loše vijesti i tugovat ćeš, ali uvjeravam te kako je sve u redu. Nikad ti nisam lagala i ne lažem sada kad kažem kako sam uistinu sretna— osjećam esencijalnu pravdu i mir koji nikad do sada nisam osjetila. U redu je, draga, u redu je. Nemoj se osvrutati, žaliti i tugovati

za mnom— nastavi sa svojim životom i potrudi se uspjeti. Možeš to, znam. Sve , sve je u redu, draga, idem Amyasu. Nikad nisam nimalo sumnja/a kako ćemo biti zajedno. Ne bih mogla živjeti bez njega... učini jednu jedinu stvar za mene — budi sretna. Rekla sam ti -ja sam sretna. Čovjek mora platiti svoje dugove. Lijepo osjećati mir.

Tvoja voljena sestra Caro

Hercule Poirot dva puta ga je pročitao. Onda ga je vratio. Rekao je:

"To je vrlo dirljivo pismo, mademoiselle - i vrlo jedinstveno. Vrlo jedinstveno."

"Caroline", rekla je Angela Warren, "je bila vrlo jedinstvena osoba."

"Da, neobičan um... Pretpostavljate kako ovo pismo indicira nevinost?"

"Naravno da indicira!"

"Ali to nigdje ne govori."

"Jer Caro bi znala kako ju ja ni u snu ne bih smatrala krivom!"

"Možda - možda... Ali može biti shvaćeno i na drugi način. Na način da je kriva i kako pokajanjem zbog zločina stječe mir."

Odgovaralo je, pomislio je, njezinom opisu na sudu. I u ovom je trenutku osjetio najjaču sumnju otkad se počeo baviti slučajem. Do ovog je trenutka sve nepobitno ukazivalo na krivnju Caroline Crale. A sada, čak su i njezine vlastite riječi svjedočile protiv nje.

S druge strane nalazilo se nepokolebljivo uvjerenje Angele Warren. Angela ju je dobro poznavala, nesumnjivo, ali ne bi li možda njezina sigurnost mogla biti fanatična odanost djevojčice obožavanoj starijoj sestri?

Kao da mu je pročitala misli Angela Warren je rekla:

"Ne, gospodine Poirot - znam kako Caroline nije bila kriva."

Poirot je smjesta odgovorio:

"Bon Dieu zna kako ne želim insistirati na tom pitanju. Ali budimo realni. Kažete kako vaša sestra nije kriva. U redu, onda, što se uistinu dogodilo!"

Angela je zamišljeno kimnula. Rekla je:

"To je problematično, znam. Pretpostavljam kako je Amyas, kako je Caroline i rekla, počinio samoubojstvo."

"Je li to vjerojatno po njegovom karakteru?"

"Nimalo."

"Ali ne kažete, kao u prvom slučaju, kako znate da je to nemoguće?"

"Ne, jer, kao što sam maloprije rekla, većina ljudi uistinu čini nemoguće stvari - to jest neuobičajene stvari. Ali pretpostavljam, ako ste ih intimno znali, to ne bi bilo neuobičajeno."

"Dobro ste poznavali svog šogora?"

"Da, ali ne kao Caro. Čini mi se poprilično fantastičnim da bi se Amyas ubio - ali pretpostavljam kako je to mogao učiniti. U stvari, sigurno je to učinio."

"Ne vidite nikakvo drugo objašnjenje?"

Angela je hladno prihvatila prijedlog, ali ne bez stanovitog zanimanja.

"Oh, shvaćam što želite reći... Nikad nisam ozbiljno razmišljala o tome. Hoćete reći kako ga je netko od ostalih ljudi ubio? To je bilo hladnokrvno ubojstvo s predumišljajem..."

"Moglo je biti, zar ne?"

"Da, moglo je biti... Ali definitivno ne zvuči osobito vjerojatno."

"Vjerojatnije od samoubojstva?"

"To je teško reći... S jedne strane, nije bilo razloga za osumnjičiti nekog drugog. Ni sada nema kad se prisjetim..."

"Bez obzira na to, razmislimo o toj mogućnosti. Tko je od onih intimno vezanih po vašem mišljenju - recimo to tako - najvjerojatniji kandidat?"

"Da razmislim. Pa, ja ga nisam ubila. I Elsa sigurno nije. Bila je luda od bijesa kad je umro. Tko je još bio tamo? Meredith Blake? Uvijek je bio odan Caroline, prilično pitoma mačka u kući. Pretpostavljam kako bi mu to možda na neki način moglo dati motiv. U knjizi bi možda želio ukloniti Amyasa s puta kako bi se sam mogao oženiti s Caroline. Ali isto je mogao postići da je dopustio Amyasu da ode s Elsom i onda počne tješiti Caroline. Uistinu ne mogu zamisliti Mereditha kao ubojicu. Tko je još bio tamo?"

Poirot je predložio: "Gospođica Williams? Philip Blake?"

Angelino se smrknuto lice na trenutak ozarilo osmijehom.

"Gospođica Williams? Čovjek jednostavno ne može vjerovati kako bi nečija guvernanta mogla počinuti ubojstvo! Gospođica Williams uvijek je bila nepopustljiva i prepuna prijekora."

Na trenutak je zastala, a onda nastavila:

"Naravno, bila je odana Caroline. Sve bi učinila za nju. Mrzila je Amyasa. Bila je žestoka feministica i nije voljela muškarce. Je li to dovoljno za ubojstvo? Definitivno nije."

"Da, definitivno nije", složio se Poirot.

Angela je nastavila:

"Philip Blake?" Šutjela je nekoliko trenutaka. Onda je tiho rekla:
"Mislim, znate, ako govorimo samo o mogućnostima, on je najbolji izbor."

Poirot je rekao:

"Jako ste zanimljivi, gospođice Warren. Mogu li pitati zašto tako mislite?"

"Zbog ničeg određenog. Ali koliko ga se sjećam, rekla bih kako je on osoba vrlo ograničene mašte."

"I ograničena mašta čini vas ubojicom?"

"Može dovesti do primitivnog načina rješavanja problema. Ljudi takve vrste dobivaju zadovoljstvo stanovitim djelima. Ubojstvo je vrlo primitivno djelo, ne mislite li tako?"

"Da - mislim kako ste u pravu... To je definitivno stajalište. Ali istovremeno, gospođice Warren, sigurno postoji nešto više od toga. Koji je motiv Philip Blake mogao imati?"

Angela Warren nije odmah odgovorila. Stajala je i mrštila se na pod.

Hercule Poirot je rekao:

"On je bio najbolji prijatelj Amyasa Cralea, zar ne?"

Kimnulaje.

"Ali nešto vam je na umu, gospođice Warren. Nešto što mi još uvijek niste rekli. Jesu li dva muškarca bila rivali, možda, zbog djevojke - zbog Else?"

Angela Warren je odmahnula glavom.

"Oh, ne, ne Philip."

"Koji je onda razlog?"

Angela Warren polagano je rekla:

"Znate li ono kad se iznenada svega sjetite - možda nakon brojnih godina. Objasnit ću vam što želim reći. Netko mi je nekoć ispričao priču, kad sam imala jedanaest godina. Nisam shvatila nikakav smisao priče. Nije me zabrinjavala - samo mi je prošla kroz glavu. Ne vjerujem kako sam ikada, kako se ono kaže, opet pomislila na nju. Ali prije dvije godine, gledajući modnu reviju, ta mi se priča vratila, i bila sam toliko iznenađena da sam na glas rekla: 'Oh, sada shvaćam poantu one blesave priče o pudinga od riže. A ipak nije bilo direktnih aludiranja o tome - samo zabavno jedrenje u vjetar."

Poirot je rekao: "Shvaćam što želite reći, mademoiselle."

"Znači shvatit ćete što vam želim reći. Jednom sam odsjela u hotelu. Dok sam hodala hodnikom vrata jedne od soba su se otvorila i žena koju poznajem izašla je van. To nije bila njezina soba - i ta joj se činjenica jasno vidjela na licu kad me ugledala." znala sam izraz koji sam jednom vidjela na Carolineinom licu kad je jedne noći na Alderbiuju izašla iz sobe Philipa Blakea. "

Nagnula se naprijed i zaustavila Poirotove riječi.

"Shvatite, u to vrijeme nisam imala pojma. Znala sam stvari - djevojčice u mojoj dobi obično znaju - ali nisam ih povezivala sa stvarnošću. Carolinein izlazak iz sobe Philipa Blakea za mene je jednostavno bio Carolinein izlazak iz sobe Philipa Blakea. To je mogla biti soba gospođice Williams, moja soba. Ali primijetila sam izraz na njezinom licu - čudan izraz koji nisam poznavala i nisam mogla shvatiti. Nisam shvatila sve do te noći, kao što sam vam rekla, u Parizu, kad sam taj isti izraz ugledala na licu druge žene."

Poirot je polagano rekao:

"Ali ovo što ste mi rekli, gospođice Warren, je fascinantno. Od samoga Philipa Blakea dobio sam dojam kako mu se vaša sestra oduvijek nije sviđala."

Angelaje rekla:

"Znam. Ne mogu to objasniti, ali tako je."

Poirot je lagano kimnuo. Već je tijekom svog razgovora s Philipom Blakeom imao lagani osjećaj kako nešto nije u redu. Taj pretjerani animozitet prema Caroline - na neki način nije bio prirodan.

A riječi i fraze iz njegovog razgovora s Meredithom Blakeom su se vratile. "Bio je vrlo uznemiren kad se Amyas oženio - nije im se približavao više od godine dana..."

Je li Philip, onda, oduvijek bio zaljubljen u Caroline? I je li se njegova ljubav, kad je odabrala Amyasa, pretvorila u ogorčenost i mržnju?

Da, Philip je bio preotrovan - prežestok. Poirot ga je zamišljeno vizualizirao - veseli uspješni čovjek sa svojim golfom i prostranom kućom. Što je Philip Blake uistinu osjećao prije šesnaest godina.

Angela Warren je govorila.

"Ne shvaćam. Znate, nemam iskustva u ljubavnim vezama - zaobilazile su me. Rekla sam vam ovo ako nečemu može poslužiti u slučaju - u slučaju ako ima utjecaja na ono što se dogodilo."

12. Priča Philipa Blakea

(Prateće pismo primljeno s pričom)

Dragi gospodine Poirot, Ispunjavam obećanje i šaljem vam opis okolnosti koje su dovele do smrti Amyasa Cralea. Nakon toliko vremena moram istaknuti kako moje sjećanje nije savršeno, ali zapisao sam događaje onako kako ih se najbolje sjećam.

Iskreno vaš, Philip Blake

Bilješke o razvoju događaja koji su doveli do ubojstva Amyasa Cralea 19. rujna...

Naše prijateljstvo počelo je vrlo rano. Bili smo susjedi i naše su obitelji bile prijatelji. Amyas Crale bio je stariji od mene nešto više od dvije godine. Zajedno smo se igrali kao dječaci, na praznicima, iako nismo išli u istu školu.

Pošto sam ga toliko dugo poznavao osjećam se osobito kvalificiranim za svjedočenje o njegovom karakteru i općenitom pogledu na život. I to ću odmah reći - nekome tko je dobro znao Amyasa Cralea -pomisao na njegovo samoubojstvo je apsurdna. Crale si nikad ne bi oduzeo život. Previše je volio život! Obrana je na suđenju rekla kako je Cralea mučila savjest, kako se otrovao u napadu žalosti, to zvuči apsurdno svima koji su ga poznavali. Crale je, usuđujem se reći, imao vrlo malo savjesti, i definitivno nije bio morbidan. Što više, on i njegova supruga bili su u lošim odnosima, i mislim kako ne bi imao nikakvih skrupula u prekidanju, za njega, vrlo nezadovoljavajućeg braka. Bio se spreman financijski pobrinuti za nju i dijete, i siguran sam kako bi bio darežljiv. Bio je vrlo darežljiv čovjek - i u cjelini dobra i uljudna osoba. Ne samo da je bio veliki slikar, bio je čovjek kome su prijatelji bili odani. Koliko znam nije imao neprijatelja.

Caroline Crale također sam godinama poznavao. Znao sam ju prije braka, kad je znala dolaziti na Alderburv. Bila je pomalo neurotična djevojka, imala je iznenadne napade bijesa, bila je atraktivna, ali nesumnjivo teška za živjeti s njom.

Odmah je pokazala odanost prema Amyasu. On nije, rekao bih, bio uistinu zaljubljen u nju. Ali često su bili zajedno - ona je, kao što sam rekao, bila atraktivna, i naposljetku su se zaručili. Najbolji prijatelji Amyasa Cralea bili su prilično prilično protiv tog braka jer su osjećali kako Caroline nije za njega.

To je prouzročilo određenu napetost u prvih nekoliko godina braka između Craleove supruge i Craleovih prijatelja, ali Amyas je bio dobar prijatelj i nije namjeravao odustati od starih prijateljana suprugino traženje. Nakon nekoliko godina, on i ja smo opet bili na starom, i često sam dolazio na Alderburv. Mogu dodati kako sam bio krsni kum djevojčice, Carle. To dokazuje, mislim, kako me Amyas smatrao najboljim prijateljem, i to mi daje autoritet da govorim umjesto čovjeka koji više ne može govoriti u svoju obranu.

Da se vratimo događajima koje trebam opisati, stigao sam na Alderburv (pročitao sam u starom dnevniku) pet dana prije zločina. To jest, 13. rujna. Odmah sam bio svjestan stanovite napetosti. U kući se također nalazila gospođica Elsa Greer koju je Amyas slikao u to vrijeme.

To je bio prvi put što sam u živo vidio gospođicu Greer, ali već sam neko vrijeme znao za njezino postojanje. Amyas mi ju je spomenuo prije mjesec dana. Upoznao je, rekao je, fantastičnu djevojku. Govorio je o njoj s tolikim entuzijazmom da sam mu rekao: "Pazi se, stari prijatelju, opet ćeš izgubiti glavu." Rekao mi je da ne budem vražja budala. Slikao je djevojku; zanimala ga je samo kao model, govorio je. Rekao sam: "Pričaj to nekom drugom! Već sam čuo kako to govoriš." Odgovorio je: "Ovaj je put drugačije"; na što sam ja pomalo cinično odgovorio: "Uvijek je tako!" Amyas je onda izgledao prilično zabrinuto i nervozno. Rekao je: "Ne razumiješ. Ona je

djevojka. Gotovo dijete." Dodao je kako je imala prilično moderna stajališta i bila je u potpunosti lišena starinskih predrasuda. Rekao je: "Iskrena je, prirodna i apsolutno neustrašiva!"

Pomislio sam, iako to nisam na glas izgovorio, kako je Amyas ovaj put definitivno zaglavio. Nekoliko tjedana kasnije čuo sam komentare drugih ljudi. Govorkalo se kako je "Greerica definitivno ludo zaljubljena." Netko je rekao kako je to pomalo glupo od Amyasa uzevši u obzir koliko je djevojka mlada, dok se netko drugi nacerio i rekao kako Elsa Greer zna što želi. Ostale primjedbe odnosile su se na to kako djevojka pliva u novcu, kako je oduvijek imala što je željela, također kako je "ona ta koja je uglavnom trčala." Pojavilo se pitanje što je Craleova supruga mislila o tome - i značajan odgovor kako je do tada sigurno navikla na to, na što je netko promrmljao kako je čuo da je ljubomorna poput vruga i kako je dovela Cralea u tako neizdržljiv položaj da bi svakom muškarcu s vremena na vrijeme bilo opravdano malo šarati. Spominjem ovo jer mislim kako je važno u potpunosti shvatiti stanje stvari prije tragedije.

Želio sam vidjeti djevojku - bila je izuzetno lijepa i atraktivna - i ja sam, priznajem, bio zlobno zadovoljan kad sam primijetio kako Caroline to teško podnosi.

Sam Amyas Crale bio je manje veseo nego inače. Iako bi nekome tko ga je dobro znao njegovo ponašanje bilo prilično uobičajeno, ja sam ga toliko intimno poznao da sam primijetio razne znakove stresa, nesigurnosti, potištenosti i nervoze.

Iako je uvijek znao mijenjati raspoloženja kad je slikao, slika na kojoj je radio nije sama bila uzrok svog stresa koji je osjećao. Bilo mu je drago što me vidi i čim smo ostali sami rekao: "Bogu hvala što si se pojavio, Phile. Život u kući s četiri žene može bez problema izludjeti čovjeka. Završit ću u ludnici zbog njih četiri."

Atmosfera je definitivno bila neugodna. Caroline je, kao što sam rekao, očito opako reagirala na cijelu stvar. Na uljudan, odgojen

način, bila je grublja prema Elsi no što bi to itko mogao zamisliti - i nikakvi skrupuli dobrog odgoja nisu ju spriječili u prilično neuljudnom ponašanju. Kao rezultat toga Crale je, kad nije slikao, većinu vremena provodio s djevojčicom Angelom. Obično su bili u dobrim odnosima, iako su se dosta šalili i svađali. Ali u to je vrijeme u svim Amyasovim riječima i djelima bila prisutna nervoza i oboje su uistinu izgubili živce. Četvrta osoba bila je guvernanta. Amyas ju je zvao: "Namrštena krava. Mrzi me poput otrova. Sjedi stisnutih usana i neprestano se mršti na mene."

Tada je rekao:

"Proklete bile sve žene! Ako čovjek želi mira mora se kloniti žena!"

"Nisi se trebao oženiti", rekao sam. "Ti si čovjek kojem ne trebaju veze."

Odgovorio je kako je sada prekasno za razgovor o tome. Dodao je kako nema sumnje da bi ga se Caroline drage volje riješila. To je bila prva indikacija po kojoj sam znao kako nešto nije u redu.

Rekao sam: "Čemu sve ovo? Je li onda ovo s lijepom Elsom ozbiljno?" Ozbiljno je zarežao i rekao:

"Ona jest ljupka, zar ne? Ponekad poželim da ju nikad nisam upoznao."

Rekao sam: "Slušaj, stari prijatelju, moram se sabrati. Ne želiš se vezati s još žena." Pogledao me i nasmijao se. Rekao je: "Lako je tebi pričati. Ne mogu žene ostaviti na miru -jednostavno ne mogu - a i kad bih mogao, one ne bi ostavile mene!" Onda je slegnuo svojim krupnim ramenima, nacerio mi se i rekao. "Oh, pa, sve će biti u redu, vjerujem. A moraš priznati kako je slika dobra?"

Govorio je o Elsinom portretu, i iako sam posjedovao malo znanja o slikanju, čak sam i ja mogao vidjeti kako će to biti izvrsno djelo.

Dok je slikao Amyas je bio drugačiji čovjek. Iako bi ređao, uzdisao, mrđtio se, psovao i ponekad bacao kistove uvijek je bio nevjerojatno sretan.

Samo kad bi se vratio kuću kakobijeoneprijateljska atmosfera među ženama bi mu uniđtala raspoloženje. To je neprijateljstvo dođlo do vrhunca 17. rujna. Imali smo neugodan rućak. Elsa je bila osobito - stvarno, mislim kako je drska jedina rijeć za to! Namjerno je ignorirala Caroline, i uporno se obraćala Amyasu kao da su bili sami. Caroline je prićala vedro i veselo s nama ostalima, lukavo dobacila nekoliko nevinih primjedbi koje su definitivno ubole. Nije otvoreno prezirala Elsu Greer - kod Caroline svaka je stvar bila prikrivena, uvijena, nikad otvoreno izrećena.

Stvari su se pogorđale nakon rućka u dnevnoj sobi gdje smo pili kavu. Prokomentirao sam izrezbarenu drvenu glavu - vrlo neobićnu stvar, a Caroline je rekla: "To je rad mladog norveđkog kipara. Amyas i ja jako cijesimo njegov rad. Nadamo se kako ćemo ga idućeg ljeta posjetiti." Ta hladna pretpostavka posjedovanja bila je previše za Elsu. Nije bila jedna od onih koje ne odgovaraju na izazov. Ćekala je minutu ili dvije, a onda progovorila svojim lijepim, prilićno prezvonkim glasom. Rekla je. "Ovo bi bila prekrasna soba ako se namjesti kako treba. Ima previše namjeđtaja. Kad budem živjela ovdje bacit ću sve smeće i samo ostaviti jedan ili dva dobra komada. I imat ću zavjese boje bakra - kako bi ih zalazeće sunce osvjetljavao kroz onaj veliki zapadni prozor." Okrenula se prema meni i rekla: "Ne misliđ li kako će to biti uistinu lijepo?"

Nisam imao vremena za odgovor. Caroline je progovorila, glas joj je bio njeđan, tih i ćovjek bi ga mogao opisati opasan. Rekla je:

"Misliđ kupiti ovu kuću, Elsa?"

Elsa je rekla. "Nije potrebno daju kupujem."

Caroline je rekla: "Kako to misliđ?" U njezinom glasu sada nije blagosti. Bio je ćvrst i metalan. Elsa se nasmijala. Rekla je: "Moramo

li se pretvarati? Ajde, Caroline, jako dobro znaš što mislim?"

Caroline je rekla: "Nemam pojma."

Elsa je na to rekla: "Nemoj biti toliko noj. Nema koristi da se pretvaraš kako ne vidiš i ne znaš. Amyas i ja se volimo. Ovo nije tvoj dom. Njegov je. I nakon što se vjenčamo ja ću ovdje živjeti s njim!"

Caroline joj je odgovorila: "Mislim da si luda."

Elsa je rekla: "Oh ne, nisam, draga moja, i ti to znaš. Bilo bi puno jednostavnije da smo iskreni. Amyas i ja se volimo - to ti je prilično jasno. Ima samo jedna normalna stvar koju možeš učiniti. Moraš mu dati slobodu."

Caroline je rekla: "Ne vjerujem nijednoj riječi koju si izgovorila."

Ali glas joj je bio neuvjerljiv. Elsa ju je definitivno izivcirala.

Amyas Crale je u tom trenutku ušao u sobu i Elsa je kroz smijeh rekla:

"Ako mi ne vjeruješ, pitaj njega."

A Caroline je rekla: "Hoću."

Nije uopće zastala. Upitala je:

"Amyase, Elsa je rekla kako se želiš oženiti s njom. Je li to istina?"

Siroti Amyas. Bilo mi ga je žao. Čovjek se osjeća kao budala kad se nađe u takvoj situaciji. Pocrvenio je i počeo zamuckivati. Okrenuo se Elsi i pitao ju koga vruga nije mogla držati jezik za zubima?

Caroline je rekla: "Znaci jest istina?"

Nije ništa rekao, samo je stajao tamo i rukom se gladio po vratu. To je radio kao dijete kad bi se našao u neakvoj frci. Rekao je -

pokušao je da riječi zvuče otmjeno i autoritativno - i naravno, nije mu uspjelo, siroti vrag:

"Ne želim razgovarati o tome."

Caroline je rekla: "Ali razgovarat ćemo o tome!"

Elsa je zacvrkutala i dodala:

"Mislim kako je pošteno reći Caroline."

Caroline je vrlo tiho rekla:

"Je li to istina, Amyase?"

Izgledao je pomalo posramljeno. Muškarcima se to događa kad ih žene stjeraju u kut.

Rekla je:

"Odgovori mi, molim te. Moram znati."

Zabacio je glavu - poput bika u areni. Prasnuo je:

"Istina je - ali ne želim sada o tome razgovarati."

Okrenuo se i izašao iz sobe. Otišao sam za njim. Nisam želio ostati sa ženama. Stigao sam ga na terasi. Psovao je. Nikad nisam upoznao čovjeka koji je žešće psovao. Onda je zagrmio:

"Zašto nije mogla držati jezik za zubima? Zašto do vraga nije mogla držati jezik za zubima? Sada je mast dodana na vatru. A ja moram završiti sliku - čuješ li, Phile? To je moje najbolje djelo. Najbolje djelo u životu. A nekoliko vražjih blesavih žena žele ga upropastiti!"

Onda se smirio i rekao kako žene nemaju osjećaj za perspektivu.

Morao sam se nasmijati. Rekao sam:

"Pa, k vragu, stari prijatelju, sam si kriv za to."

"Kao da to ne znam", rekao je i zarežao. Onda je dodao: "Ali moraš priznati, Phile, kako čovjeka ne treba kriviti ako izgubi glavu zbog nje. Čak bi i Caroline to trebala shvatiti."

Pitao sam ga što će se dogoditi ako se Caroline usprotivi i odbije mu dati razvod.

Ali sada je bio u oblacima. Ponovio sam pitanje, a on je tiho rekao:

"Caroline nikad neće biti osvetoljubiva. Ne shvaćaš, stari prijatelju."

"A dijete", istaknuo sam.

Uhvatio me za ruku.

"Phile, stari prijatelju, misliš dobro - ali nemoj kreštati poput gavrana. Mogu se brinuti za svoje stvari. Sve će dobro završiti. Vidjet ćeš ako neće."

To je bio Amyas - apsolutno neopravdani optimist. Sada je veselo rekao:

"K vragu sa svima njima!"

Ne znam bi li rekao još nešto, ali nekoliko minuta kasnije Caroline je izašla na terasu. Nosila je šešir, čudan, veliki tamnosmeđi šešir, prilično zgodan.

Rekla je apsolutno uobičajenim, svakodnevnim glasom:

"Skini taj zamrljani kaput, Amyase. Idemo do Mereditha na čaj - zar si zaboravio?"

Zurio je i zamucao kad je rekao:

"Oh, zaboravio sam. Da, n-n-naravno da idemo."

Rekla je:

"Onda se pokušaj malo urediti kako ne bi izgledao poput odrpanca."

Iako je njezin glas bio prilično prirodan nije ga gledala. Krenula je prema gredici s dalijama i počela brati cvjetove koji su počeli venuli.

Amyas se polagano okrenuo i otišao u kuću. Caroline je razgovarala sa mnom. Dosta dugo. Hoće li lijepo vrijeme potrajati? Hoće li se naoblačiti, i ako bude tako hoćemo li Amyas, Angela i ja na pecanje? Bila je uistinu čudesna. To sam joj morao priznati.

Ali mislio sam kako se tu pokazala ženom kakva jest. Imala je nevjerojatnu snagu volje i totalnu kontrolu nad sobom. Ne znam je li tada odlučila ubiti ga - ali ne bih se iznenadio. A bila je sposobna pažljivo i bešćutno planirati, s apsolutno bistrim, okrutnim umom.

Caroline Crale bila je vrlo opasna žena. Trebao sam onda shvatiti kako nije spremna pustiti ovu stvar.

Ali poput neke budale pomislio sam kako je odlučila prihvatiti neizbježno - ili je možda mislila kako će Amyas promijeniti mišljenje ako se bude ponašala kao i inače.

Ostali su izašli van. Elsa je izgledala prkosno - ali istovremeno i trijumfalno. Caroline ju je zanemarivala. Angela je uistinu spasila situaciju. Došla je svađajući se s gospođicom Williams kako neće zbog nikoga mijenjati suknju. Bilo je to u redu - u svakom slučaju dovoljno dobro za dragog starog Mereditha — on nije ništa primijetio.

Naposljetku smo krenuli. Caroline je razgovarala s Angelom. Ja sam išao s Amyasom. Elsa je hodala sama - i smiješila se.

Nisam joj se divio - prenasilan tip - ali morao sam priznati kako je tog poslijepodneva izgledala apsolutno prelijepo. Žene tako izgledaju kad dobiju ono što su željele.

Uopće se jasno ne sjećam se događaja tog poslijepodneva. Sve je u magli. Sjećam se kako je stari Merry izašao pred nas. Mislim kako smo najprije prošetali vrtom. Sjećam se dugog razgovora s Angelom o uvježbavanju terijera za lov na štakore. Pojela je nevjerojatnu količinu jabuka i pokušala mene nagovoriti na isto.

Kad smo se vratili do kuće čaj je bio spreman ispod velikog cedra. Merry je, sjećam se, izgledao vrlo nervozno. Pretpostavljam kako su mu ili Caroline ili Amyas nešto rekli. Sumnjičavo je promatrao Caroline, a onda zurio u Elsu. Stari je dečko izgledao prilično zabrinuto. Naravno, Caroline je voljela Mereditha više-manje vodati na uzici, odanog, platonskog prijatelja koji nikad, nikad neće otići predaleko. Bila je takva žena.

Nakon čaja Meredith je porazgovarao sa mnom. Rekao je:

"Slušaj, Phile, Amyas ne može to učiniti."

Rekao sam:

"Ne budi blesav, učinit će to."

"Ne može napustiti suprugu i dijete kako bi otišao s tom djevojkom. Puno je stariji od nje. Ona nema više od osamnaest."

Rekao sam mu kako je gospođica Greer sofisticirana dvadesetogodišnjakinja.

Rekao je: "Nema veze, to je također premalo. Ona ne zna što čini."

Siroti stari Meredith. Uvijek viteški raspoložen. Rekao sam:

"Ne brini, stari moj. Ona zna što čini, to joj se sviđa!"

To je bilo sve što smo imali prilike reći. Mislio sam kako je Merry najvjerojatnije zabrinut jer će Caroline biti napuštena supruga. Kad razvod prođe mogla je očekivati kako će se udati za svog vjernog

prijatelja. Sumnjao sam kako se u njegovom slučaju radi o slijepom obožavanju. Priznajem kako me s te strane cijela stvar zabavljala.

Neobično, ali sjećam se vrlo malo od posjeta Meredithovoj smrdljivoj sobi. Uživao je ljudima pokazivati svoj hobi. Osobno, ja sam ga oduvijek smatrao jako dosadnim. Pretpostavljam kako sam bio s ostalima kad je na široko i dugačko objašnjavao učinkovitost koniina, ali se ne sjećam. I nisam vidio da ga je Caroline uzela. Kao što sam rekao, bila je vrlo lukava žena. Sjećam se kako je Meredith čitao odlomak iz Platona u kojem se opisuje Sokratova smrt. Smatrao sam to jako dosadnim. Klasici su mi oduvijek bili dosadni.

Više se ne sjećam gotovo ničega u vezi tog dana. Amyas i Angela imali su prvoklasnu svađu, znam, a mi ostali jedva smo ju dočekali. Time su se izbjegle ostale teškoće. Angela je odjurila u krevet uz posljednji otrovni komentar. Rekla je A, kako će platiti, B, poželjela je da je mrtav, C, nadala se kako će umrijeti od lepre jer drugo nije ni zaslužio, D, željela je da mu iz nosa strši kobasica, kao u bajci, i nikad ne otpadne. Kad je završila svi smo se nasmejali, nismo si mogli pomoći, sve je zvučalo jako smiješno.

Caroline je odmah nakon toga otišla u krevet. Gospođica Williams otišla je za svojom učenicom. Amyas i Elsa zajedno su otišli u vrt. Bilo je jasno kako nisam poželjan. Otišao sam prošetati. Bila je prekrasna noć.

Idućeg sam jutro ustao kasno. U blagovaonici nije bilo nikoga. Prisjećate se smiješnih stvari. Prilično se dobro sjećam okusa bubrega i šunke koje sam jeo. Bili su dobri bubrezi. Paklenski ljuti.

Nakon toga počeo sam tražiti ostale. Izašao sam van, nisam nikoga vidio, popušio sam cigaretu, sreo gospođicu Williams koja je jurila uokolo tražeći Angelu, koja se po svom običaju skrivala dok je trebala zakrpati poderanu haljinu. Vratio sam se u kuću i shvatio kako se Amyas i Caroline svađaju u knjižnici. Razgovarali su vrlo glasno. Čuo sam kako je rekla:

"Ti i tvoje žene! Željela bih te ubiti. Jednog ću te dana ubiti." Amyas je rekao: "Ne budi luda, Caroline." A ona je rekla: "Ozbiljna sam, Amyase."

Pa, više nisam želio slušati. Opet sam izašao van. Lutao sam terasom i naletio na Elsu.

Sjedila je na jednoj od klupa. Nalazila se točno pod prozorom knjižnice, a prozor je bio otvoren. Trebao sam shvatiti kako nije propustila puno od onoga što se unutra događalo. Kad me ugledala ustala je hladno poput leda i krenula prema meni. Smiješila se. Uzela me za ruku i rekla:

"Nije li jutro prekrasno?"

Za nju je jutro definitivno bilo prekrasno! Prilično okrutna djevojka. Ne, mislim samo iskrena i s nedostatkom mašte. Željela je jedinu stvar koju je mogla vidjeti.

Stajali smo i razgovarali na terasi nekih pet minuta, kad sam čuo tresak vrata knjižnice i Amyas Crale je izašao van. Bio je vrlo crven u licu.

Snažno je uhvatio Elsu za rame.

Rekao je: "Idemo, vrijeme je za poziranje. Želim nastaviti sliku."

Rekla je: "U redu. Idem samo po vestu. Puše hladan vjetar."

Otišla je u kuću.

Pitao sam se hoće li mi Amyas što reći, ali nije rekao puno. Samo: "Te žene!"

Rekao sam: "Razvedri se, stari prijatelju."

Onda više nismo ništa rekli sve dok Elsa nije ponovno izašla iz kuće.

Zajedno su krenuli prema Batterv vrtu. Ja sam otišao u kuću. Caroline je stajala u predvorju. Mislim kako me nije uopće primijetila. Takva je ponekad bila. Činilo se kao da je nestala - povukla se u sebe. Samo je promrmljala nešto. Ne meni - sebi. Uhvatio sam samo nekoliko riječi:

"Preokrutnoje..."

To je rekla. Onda je prošla pored mene, još me uvijek nije primijetila - poput osobe koncentrirane na neku unutarnju viziju. Ja mislim (nemam autoriteta to reći, znate) kako je otišla po otrov, i tada je odlučila u djelo provesti ono što je učinila.

I upravo u tom trenutku zazvonio je telefon. U nekim kućama ljudi bi čekali da se sluge jave, ali bio sam toliko često na Alderburvu da sam više-manje bio poput člana obitelji. Podigao sam slušalicu.

Bio je to moj brat Meredith. Bio je vrlo uznemiren. Objasnio je kako je bio u laboratoriju i kako je bočica s koniinom napola prazna.

Ne trebam opet razmišljati o stvarima za koje znam kako sam ih trebao poduzeti. Stvar je bila toliko zapanjujuća i ja sam bio glup što sam se zapanjio. Meredith je pred kraj poprilično mucao. Čuo sam nekoga na stubama, i samo sam mu rekao neka smjesta dođe.

Ja sam mu krenuo u susret. Za slučaj da ne znate kako područje izgleda, najkraći put s jednog imanja na drugo ide prelaskom malog potoka. Otišao sam putem do spremišta čamaca. Prošao sam pored zida vrta Batterv. Mogao sam čuti Elsu i Amyasa kako razgovaraju dok je slikao. Zvučali su jako veselo i bezbrižno. Amyas je rekao kako je dan izuzetno vruć (i bio je, vrlo topao dan za rujan), a Elsa je sjedila na svom mjestu, na zidinama gdje je puhao hladan vjetar s mora. A onda je rekla: "Stravično sam ukočena od poziranja. Dragi, zar se ne bih mogla odmoriti?" Čuo sam Amyasa kako je viknuo: "Ni za živu glavu. Izdrži. Ti si čvrsta djevojka. A ovo ide odlično, kažem ti." Čuo sam Elsu kako je rekla: "Nasilnice" i nasmijala se dok sam se ja udaljavao.

Meredith je upravo veslao s druge strane. Čekao sam ga. Vezao je čamac i popeo se stubama. Bio je vrlo blijed i zabrinut. Rekao mi je:

"Ti si pametniji od mene, Philipe. Što da učinim? Ta je stvar opasna."

Rekao sam: "Jesi li apsolutno siguran to?" Meredith je, znate, oduvijek bio nekonkretan tip. Možda a zato nisam shvatio ozbiljno kao što sam trebao. Rekao je kako je prilično siguran. Bočica je jučer poslijepodne bila puna.

Rekao sam: "I nemaš nikakvu ideju tko ga je uzeo?"

Rekao je kako nema i pitao me što ja mislim. Je li možda netko od slugu? Rekao sam kako je moguće, ali mi se nije činilo vjerojatno. Vrata je uvijek držao zaključanima, zar ne? Uvijek, rekao je, a onda počeo laprdati kako je prozor bio otvoren. Netko je tako mogao ući unutra.

"Slučajni provalnik?" pitao sam skeptično. "Čini mi se, Meredith, kako postoje neke prilično gadne mogućnosti."

Pitao je što točno želim reći? A ja sam rekao, ako je siguran kako nije pogriješio, da je Caroline najvjerojatnije uzela otrov kako bi otrovala Elsu - ili kako ga je Elsa uzela kako bi uklonila Caroline s puta i utrla si put prema pravoj ljubavi.

Meredith je lagano zadrhtao. Rekao je kako je to apsurdno, melodramatično i ne može biti istina. Rekao sam: "Pa, otrov je nestao. Koje je tvoje objašnjenje?" Nije ga imao, naravno. U stvari mislio je isto što i ja, samo se nije želio suočiti s činjenicama.

Ponovio je: "Što ćemo učiniti?"

Ja sam, kakva sam vražja budala bio, rekao: "Moramo dobro razmisliti. Ili objavi nestanak, pred svima, ili nasamo porazgovara] s Caroline i reci joj. Ako si uvjeren kako ona nema ništa s tim,

upotrijebi istu taktiku za Elsu." Rekao je: "Takva djevojka! Nije ga mogla uzeti." Rekao sam kako ju ne bih automatski isključio.

Dok smo razgovarali išli smo prema kući. Nakon moje posljednje rečenice nitko nije nekoliko sekundi ništa rekao. Išli smo oko Batterv vrta i čuo sam Carolinein glas.

Pomislio sam kako se svađaju u troje, ali u stvari razgovarali su o Angeli. Caroline je protestirala. Rekla: "To će biti jako teško za nju." A Amyas je dobacio nekakav nestrpljivi komentar. Vrata vrta otvorila se upravo kad smo prolazili pored njih. Amyas je izgledao pomalo zapanjeno kad nas je ugledao. Caroline je baš izlazila. Rekla je: "Bog, Meredith. Raspravljali smo o Angelinom odlasku u školu. Nisam baš sigurna kako je to prava stvar za nju." Amyas je rekao: "Nemoj se pjeniti zbog djevojčice. Bit će joj dobro. Kraj priče."

Upravo u tom trenutku Elsa je dojurila putom od kuće. U ruci je nosila grimiznu vestu. Amyas je zarežao:

"Dođi. Namjesti se. Ne želim gubiti vrijeme."

Vratio se do platna. Primijetio sam kako je lagano zateturio i zapitao se je li pio. Čovjeku se definitivno može oprostiti uz svu ovu zbrku i svađe.

Zarežao je.

"Pivo je vruće. Zašto ovdje ne možemo držati led?"

A Caroline Crale je rekla:

"Poslat ću ti hladno pivo."

Amyas je progundao:

"Hvala."

Caroline je onda zatvorila vrata Battery vrta i s nama se vratila do kuće. Mi snio sjeli na terasu, a ona je ušla u kuću. Oko pet minuta kasnije Angela se pojavila s nekoliko boca piva i čašama. Bilo je vruće i bilo nam je drago što je to učinila. Dok smo pili Caroline je prošla pored nas. Nosila je bocu i rekla kako ju nosi Amyasu. Meredith je rekao kako će ju on odnijeti, ali ona je bila prilično odlučna kako će ju odnijeti sama. Pomislio sam - kakva sam budala bio - kako se radi samo o njezinoj ljubomori. Nije mogla podnijeti da su ono dvoje dolje sami. To ju je već jednom odvelo dolje uz slabašan izgovor rasprave o Angelinom odlasku.

Otišla je tim krivudavim puteljkom - a Meredith i ja smo ju gledali. Još uvijek nismo ništa odlučili, a Angela je sada željela da s njom pođem na kupanje. Činilo se nemoguće ostati na samo s Meredithom. Samo sam mu rekao: "Poslije ručka." Kimnuo je glavom.

Onda sam otišao na kupanje s Angelom. Lijepo smo se isplivali - preko potoka i natrag, a onda smo ležali na kamenju i sunčali se. Angela je bila prilično mirna i to mi je odgovaralo. Odlučio sam kako ću nakon ručka odvesti Caroline u stranu i otvoreno ju optužiti da je ukrala otrov. Nema smisla to prepustiti Meredithu - on je bio preslab. Ne, otvoreno ću joj reći. Nakon toga morat će ga vratiti, ali i ako odbije, neće ga se usuditi upotrijebiti. Bio sam prilično siguran kako je ona kriva nakon što sam dobro razmislio. Elsa je bila previše osjetljiva i čvrsta mlada žena za petljanje s otrovima. Imala je čvrstu glavu i pobrinula bi se za sebe. Caroline je bila puno opasnija - neuravnotežena, nošena impulsima i definitivno neurotična.

A ipak, znate, djelić mog uma imao je osjećaj kako je Meredith mogao pogriješiti. Ili je možda neki od slugu prtljao po stvarima, prolio otrov i nije se usudio priznati. Znate, otrov zvuči jako melodramatično - tako da ne možete povjerovati u to.

Ne sve dok se ne dogodi.

Bilo je prilično kasno kad sam pogledao na sat, i Angela i ja smo praktički dotrčali na ručak. Upravo su sjedali - svi osim Amyasa, koji je ostao slikati u Battervju. Prilično normalna stvar za njega - i pomislio sam vrlo mudro što je danas odlučio tako učiniti. Ručak je bio poprilično čudan.

Na terasi smo popili kavu. Volio bih da se mogu bolje sjetiti kako je Caroline izgledala i djelovala. Nije izgledala nimalo uzbuđeno. Po mom mišljenju mirna i prilično tužna. Kakav je vrag ta žena bila!

Jer to je vražje djelo, hladnokrvno otrovati čovjeka. Da je negdje u blizini bio revolver, da ga je zgrabila i ustrijelila - pa, to bi moglo biti razumljivo. Ali ovo hladnokrvno, osvetoljubivo trovanje s predumišljajem.... I tako mirna i sabrana.

Ustala je i najnormalnijim glasom rekla kako će mu odnijeti kavu. A ipak je znala - sigurno je znala - kako će ga sada naći mrtvog. Gospođica Williams otišla je s njom. Ne sjećam se je li to bio Carolinein prijedlog ili ne. Ipak, mislim da jest.

Dvije su žene zajedno otišle. Meredith je ubrzo nakon toga krenuo. Ja sam se spremao krenuti za njim, kad je dojurio puteljkom. Lice mu je bilo sivo. Procijedio je:

"Moramo pozvati liječnika - brzo - Amyas —" Skočio sam.

"Bolestan je - umire?"

Meredith je rekao:

"Bojim se da je mrtav..."

Na trenutak smo zaboravili Elsu. Ali ona je vrisnula.

Bilo je to poput vriska ranjene zvijeri.

Viknula je:

"Mrtav? Mrtav?..." A onda je odjurila. Nisam znao da se netko može tako brzo kretati - poput jelena - poput munje. A također i poput osvetoljubive Furije.

Meredith je produhao:

"Idi za njom. Ja ću nazvati. Idi za njom. Ne znaš što će učiniti."

Krenuo sam za njom- i dobro je što sam to učinio. Vrlo je lako mogla ubiti Caroline. Nikad nisam vidio toliku tugu i takvu mahnitu mržnju. Sva profinjenost odgoja i školovanja je nestala. Mogli ste vidjeti kako su njezin otac, i djed i baka bili radnici u predionici. Lišena svoje ljubavi postala je obična žena. Skinula bi kožu s Carolineina lica, bacila ju preko zidina da je mogla. Iz nekog je razloga pomislila kako ga je Caroline ubola nožem. Sve je krivo shvatila -naravno.

Zadržao sam ju, a onda je gospođica Williams preuzela stvari u svoje ruke. Moram priznati, bila je dobra. Elsa je za minutu došla sebi - rekla joj je kako mora biti tiho, kako ne možemo razmišljati zbog tolike buke i vikanja. Bila je autoritativna, ta žena. Ali uspjelo joj je. Elsa je šutjela - samo je stajala, teško disala i drhtala.

A Caroline je, što se mene tiče, skinula masku. Stajala je savršeno mirno - mogli ste reći omamljeno. Ali nije bila omamljena. Odale su ju oči. Bile su oprezne - potpuno svjesne i jako oprezne. Počela se, pretpostavljam, bojati...

Prišao sam i obratio joj se. Govorio sam prilično tiho. Mislim kako nas druge dvije žene nisu čule.

Rekao sam:

"Prokleta ubojice, ubila si mog najboljeg prijatelja."

Ustuknula je. Rekla je: "Ne - oh ne - on - on je to sam učinio." Pogledao sam ju u oči. Rekao sam: "Možeš tu priču ispričati - policiji." I jest - i nisu joj povjerovali.

Kraj izjave Philipa Blakea.

13. Priča Mereditha Blakea

Dragi gospodine Poirot,

Kao što sam vam obećao, sjeo sam i napisao sve čega se sjećam u vezi tragičnog događaja koji se dogodio prije šesnaest godina. Kao prvo volio bih istaknuti kako sam pažljivo razmislio o svemu što ste mi rekli tijekom našeg nedavnog sastanka. I na temelju toga sigurniji sam nego prije kako je vrlo nevjerovatno da je Caroline Crale otrovala supruga. To mi se oduvijek činilo nevjerovatno, ali nedostatak nekog drugog objašnjenja i njezinog ponašanja prema meni dovele su me da prihvatim mišljenje, poput neke ovce, drugih ljudi i zajedno s njima kažem - ako ona to nije učinila, koje je drugo objašnjenje?

Nakon sastanka s vama vrlo sam pomno razmislio o alternativnom rješenju koje je obrana tada predstavila i upotrijebila na suđenju. To jest, da se Amyas Crale ubio. Iako je po onome što sam znao o njemu to rješenje tada zvučalo prilično fantastično, čini mi se kako sada mogu promijeniti mišljenje. Za početak, i jako bitno, navodim činjenicu kako je Caroline vjerovala u to. Ako sada pretpostavimo kako je ta šarmantna i nježna dama nepravedno osuđena, onda njezino često izgovoreno vjerovanje sigurno ima određenu težinu. Poznavala je Amyasa bolje od ikoga. Ako je ona mislila da je samoubojstvo moguće, onda je samoubojstvo sigurno bilo moguće unatoč skepsi njegovih prijatelja.

Zbog toga ću se složiti s teorijom kako je Amyas Crale posjedovao savjest, žaljenje, čak i očaj zbog ekscesa na koje ga je njegov temperament natjerao, a kojih je njegova supruga bila svjesna. Ovo, mislim, nije nemoguća pretpostavka. Možda je taj dio sebe pokazivao samo pred njom. Iako se to ne slaže s ničim što je govorio, ipak je istina kako kod većine muškaraca postoji neko neuobičajeno i nekonzistentno razdoblje koje često iznenađuje ljude koji su ih intimno poznavali. Poštovan i ozbiljan čovjek često ima

skrivenu grublju stranu života. Vulgaran bogataš, možda, potajno obožava neko delikatno umjetničko djelo. Čvrsti i okrutni ljudi često su optuženi zbog iznenađujuće skrivene nježnosti. Darežljivi i veseli pokazivali su zlo i okrutno lice.

Znači može biti kako je u slučaju Amyasa Cralea postojalo morbidno samookrivljavanje, i što se više hvastao svojim egoizmom i pravom da čini ono što želi, ta je skrivena savjest jače dolazila do izražaja. Uzevši sve u obzir to nije jako vjerojatno, ali sada vjerujem kako je sigurno tako bilo. I opet ponavljam, Caroline se čvrsto držala tog stajališta. To je, ponavljam, značajno!

A sada o činjenicama, ili bolje rečeno mojem sjećanju činjenica, u svjetlu ovog novog uvjerenja.

Mislim kako je primjereno ovdje uključiti razgovor s Caroline nekoliko tjedana prije tragedije. Bilo je to tijekom prvog posjeta Else Greer Alderburvju.

Caroline je, kao što sam vam rekao, bila svjesna moje velike odanosti i prijateljstva. Ja sam zbog toga bio osoba kojoj se lako mogla povjeriti. Nije izgledala osobito sretno. Ipak, bio sam iznenađen kad je jednog dana pitala mislim li kako Amyas uistinu mari za tu djevojku koju je doveo.

Rekao sam: "Zanima ga da ju naslika. Znaš kakav je Amyas."

Odmahnula je glavom i rekla:

"Ne, zaljubljen je u nju."

"Pa - možda malo."

"Ja mislim puno."

Rekao sam: "Priznajem, jako atraktivna. I oboje znamo koliko je Amyas povodljiv. Ali do sada si već sigurno naučila, draga moja,

kako Amyas uistinu mari samo za jednu osobu — a to si ti. Bio je zaljubljen — ali to nije dugo trajalo. Ti si jedina osoba za njega, i iako se ružno ponaša, to uistinu ne odražava njegove osjećaje prema tebi."

Caroline je rekla: "Tako sam nekoć običavala misliti."

"Vjeruj mi, Caro", rekao sam. "Još je uvijek tako."

Rekla je: "Ali ovaj se put, Merry, bojim. Ta je djevojka toliko - toliko stravično iskrena. Toliko je mlada - i toliko intenzivna. Imam osjećaj kako je ovoga puta - ozbiljno."

Rekao sam: "Ali sama činjenica što je toliko mlada i, kao što kažeš, toliko iskrena, će ju zaštititi. U cjelini, žene su za Amyasa plijen, ali u slučaju ovakve djevojke bit će drugačije."

Rekla je: "Da, toga se i bojim - bit će drugačije."

I nastavila je: "Znaš, imam trideset i četiri, Merry. U braku smo deset godina. Čini mi se kako toj djevojčici Elsi ne mogu držati ni svijeću, i to mi je jasno."

Rekao sam: "Ali ti znaš, Caroline, ti znaš - kako ti je Amyas uistinu odan?"

Na to je rekla: "Znali li čovjek uistinu kad se radi o muškarcima?" A onda se s gorčinom nasmijala i rekla:

"Ja sam vrlo primitivna žena, Merry, Također bih željela sjekirom nacijepati tu djevojku."

Rekao sam joj kako to dijete najvjerojatnije nije imalo pojma što čini. Obožavala je i divila se Amyasu poput junaka, i najvjerojatnije uopće nije shvaćala kako se Amyas zaljubljuje u nju.

Caroline mi je samo rekla:

"Dragi Merry!" i počela govoriti o vrtu. Nadao sam se kako više neće brinuti o tome.

Ubrzo nakon toga Elsa se vratila u London. Amyasa također nije bilo nekoliko tjedana. Uistinu sam zaboravio sve o tome. A onda sam čuo kako se Elsa vratila na Alderburv kako bi Amyas mogao završiti sliku.

Bio sam pomalo nervozan zbog toga. Ali Caroline, kad sam ju vidio, nije bila raspoložena za razgovor. Izgledala je uobičajeno - ni zabrinuta ni nervozna na bilo koji način. Pretpostavio sam kako je sve u redu.

Zato sam bio toliko šokiran kad sam saznao koliko je daleko stvar otišla.

Rekao sam vam za svoj razgovor s Craleom i Elsom. Nisam imao prilike razgovarati s Caroline. Uspjeli smo izmijeniti nekoliko riječi koje sam vam već spomenuo.

I sada mogu vidjeti njezino lice, širom otvorene crne oči i potisnute emocije. Još uvijek mogu čuti njezin glas kad je rekla:

"Sve je gotovo... "

Ne mogu vam opisati beskrajno očajanje koje se čulo u tim riječima. To je bio doslovan opis istine. S Amyasovim bijegom, za nju je sve završilo. Zato je, uvjeren sam, uzela koniin. To je bio izlaz. Izlaz koji sam joj ja predložio svojim bezveznim izlaganjem o otrovu. I odlomak koji sam pročitao iz Fedona dao joj je gracioznu sliku smrti.

Ja sada vjerujem u ovo. Uzela je koniin, odlučna si oduzeti život kad ju je Amyas napustio. Možda ju je vidio kako ga uzima - ili je možda kasnije otkrio kako ga ima.

To je otkriće strahovito djelovalo na njega. Bio je prestravljen svojim djelima koje su ju naveli na to. Ali bez obzira na stravu i žaljenje još

uvijek nije bio sposoban odustati od Else. To mogu shvatiti. Bilo kome tko se zaljubio u nju bilo bi nemoguće ostaviti ju.

On nije mogao zamisliti život bez Else. Shvatio je kako Caroline nije mogla živjeti bez njega. Odlučio je kako postoji samo jedan izlaz - da sam upotrijebi koniin.

I način na koji je to učinio bio je karakterističan za njega, mislim. Slikanje mu je bilo najdraža stvar u životu. Doslovno je odlučio umrijeti s kistom u ruci. I posljednja stvar koju će njegove oči vidjeti bit će lice djevojke koju je tako očajnički volio. Možda je također pomislio kako će njegova smrt biti najbolja stvar za nju...

Priznajem kako ova teorija ostavlja stanovite neobične činjenice neobjašnjima. Zašto su, na primjer, na praznoj bočici koniina pronađeni samo Carolineini otisci prstiju. Pretpostavljam kako su, nakon što je Amyas dirao bočicu, svi otisci zamrljani ili obrisani gomilom meke tkanine koja se nalazila na bočici i kako ju je, nakon njegove smrti, Caroline dirala kako bi vidjela je liju netko dirao. To je definitivno moguće i vjerojatno? A što se tiče dokaza na boci piva, svjedoci obrane smatrali su kako je čovjekova ruka mogla biti zgrčena nakon što je uzeo otrov i tako je mogao zgrabiti pivsku bocu na neprirodan način.

Ostaje još jedna stvar koju treba objasniti. Carolineino ponašanje na suđenju. Ali mislim kako mi je sada jasan uzrok toga. Ona je uzela otrov iz inog laboratorija. Njezina odlučnost da se ubije natjerala je njezinog supruga na samoubojstvo. Sigurno nije nerazumno pomisliti kako je u morbidnom napadu odgovornosti sebe smatrala krivom za njegovu smrt- da se uvjerila kako ona i jest kriva za ubojstvo - iako ne za vrstu ubojstva za koje je optužena?

Mislim kako je sve ovo vjerojatno. A ako je tako, onda će malu Carlu sigurno biti lako uvjeriti u tu činjenicu? I može se udati za svog mladića i biti uvjerena kako je jedina stvar za koju je njezina majka bila kriva impuls (ništa više) da si oduzme život.

Sve ovo, na žalost, nije ono što ste tražili od mene- to je bio opis događaja onako kako ih se ja sjećam. Dopustite mi da sada ispravim popust. Već sam vam detaljno ispričao što se dogodilo dan prije Amyasove smrti. Sada smo došli do samog dana.

Nemirno sam spavao - zabrinut katastrofalnim razvojem događaja za moje prijatelje. Nakon dugo razdoblja nesanice tijekom kojeg sam uzaludno pokušavao smisliti nešto čime bih pomogao u sprečavanju katastrofe, zaspao sam kao klada negdje oko šest sati. Donošenje mog jutarnjeg čaja nije me probudilo, naposljetku sam se probudio s glavoboljom i umoran, negdje oko devet i trideset. Ubrzo nakon toga pomislio sam kako sam čuo kretanje u sobi ispod mene, a to je bila soba koju sam koristio kao laboratorij.

Mogu reći kako sam pomislio da zvukove potječu od mačke koja se pokušava uvući unutra. Otkrio sam kako je prozor malo odškrinut, nepažljivo je ostavljen tako dan prije. Bio je otvoren taman dovoljno da mačka može ući. Samo spominjem zvukove kako bih objasnio zašto sam otišao u laboratorij.

Sišao sam dolje čim sam se odjenuo, pogledao po policama i primijetio kako je bočica s koniinom malo pomaknuta u odnosu na ostale. Pošto me to privuklo bio sam zapanjen kad sam vidio kako nedostaje značajna količina. Bočica je dan prije bila gotovo puna - sada je bila gotovo prazna.

Zatvorio sam i zaključao prozor, izišao van i za sobom zaključao vrata. Bio sam prilično uznemiren i zapanjen. Kad sam zapanjen moji mentalni procesi su, bojim se, prilično usporeni.

Prvo sam bio uznemiren, onda svjestan, i naposljetku definitivno zabrinut. Ispitao sam sluge, svi su zaniijekali ulazak u laboratorij. Još sam malo razmislio o stvarima, a onda odlučio nazvati brata i zatražiti savjet.

Philip je bio brži od mene. Shvatio je ozbiljnost mog otkrića i rekao mi neka smjesta dođem i posavjetujem se s njim.

Krenuo sam, sreo gospođicu Williams, koja je došla s drage strane tražeći neposlušnu učenicu. Uvjerio sam ju kako nisam vidio Angelu i kako nije bila u kući.

Mislim kako je gospođica Williams shvatila da nešto nije u redu. Pogledala me prilično znatiželjno. Ipak, nisam joj imao namjeru ispričati što se dogodilo. Predložio sam joj neka pogleda u vrt iza kuhinje - tamo se nalazilo Angelino omiljeno stablo jabuke - a ja sam požurio prema obali i krenuo na stranu Alderburyja.

Moj me brat već čekao tamo.

Zajedno smo krenuli prema kući putom kojim smo vi i ja neki dan išli. Pošto ste vidjeli kako sve izgleda jasno vam je kako smo prolaskom pored zida Battervja morali čuti razgovor.

Osim činjenice što su se Amyas i Caroline svađali, nisam obraćao puno pažnje na izgovorene riječi.

Definitivno nisam čuo nikakvu Carolineinu prijetnju. Predmet diskusije bila je Angela, i pretpostavljam kako je Caroline molila Amyasa da odgode odlazak u školu. Amyas je ipak bio ustrajan, bijesno je vikao kako je sve sređeno, i ja ću se pobrinuti za pakiranje.

Vrata Battervja otvorila su se upravo kad smo stigli do njih, Caroline je izašla. Izgledala je uznemireno - ali ne previše. Prilično mi se odsutno nasmiješila, i rekla kako su razgovarali o Angeli. Elsa je u tom trenutku došla stazom, i dok je Amyas očito želio nastaviti slikati bez da mu mi smetamo, nastavili smo prema kući.

Philip se poslije žestoko krivio zbog činjenica kako nismo odmah nešto poduzeli. Ali ja to ne vidim tako. Nismo imali nikakvog prava pretpostaviti kako se planira nešto poput ubojstva. (Što više, ja sam uvjeren kako nije bilo planirano.) Bilo je jasno kako smo morali nešto poduzeti, ali i dalje sam uvjeren kako smo o svemu trebali detaljno porazgovarati. Bilo je neophodno odlučiti što je ispravno učiniti — i

jednom ili dva puta zapitao sam se nisam li nakon svega pogriješio. Je li bočica uistinu bila puna dan prije kao što sam mislio? Nisam jedan od onih ljudi (poput mog brata Philipa) koji mogu definitivno biti sigurni u sve. Pamćenje može zavarati čovjeka. Koliko je često, na primjer, čovjek siguran kako je nešto stavio na određeno mjesto, samo kako bi kasnije otkrio kako ga je stavio na u potpunosti drugo mjesto. Što sam se više pokušavao sjetiti stanja bočice tijekom jučerašnjeg poslijepodneva sve sam nesigurniji i sumnjičaviji bio. To je jako živciralo Philipa koji je počinjao gubiti strpljenje sa mnom.

Tada nismo uspjeli nastaviti razgovor, i ja sam se poslušno složio da ga odgodimo za poslije ručka. (Moram napomenuti kako sam kad god sam poželio mogao navratiti na ručak na Alderburv.)

Kasnije, Angela i Caroline donijele su nam piva. Pitao sam Angelu zašto se skrivala, i rekao joj kako je gospođica Williams u ratnom pohodu, a ona je rekla kako se kupala - i dodala kako joj nije jasno zašto mora krpati staru, odvratnu suknju kad će za školu dobiti sve novo.

Pošto više nije bilo šanse za privatni razgovor s Philipom, i pošto sam uistinu na samo želio razmisliti o svemu krenuo sam stazom prema Battervju. Tik iznad Battervja, kao što sam vam pokazao, nalazi se čistina među drvećem gdje se nalazila stara klupa. Sjedio sam, pušio i razmišljao, i gledao Elsu kako pozira Amyasu.

Uvijek ću ju zamišljati kakva je bila toga dana. Ukočena u pozi, u žutoj košulji i tamnoplavim trapericama, i crvenoj vesti prebačenoj preko ramena zbog hladnoće.

Lice joj je bilo toliko ispunjeno životom i zdravljem i veseljem. A njezin zvonki glas recitirao je planove za budućnost.

Zvuči kao da sam prisluškivao, ali nije tako. Elsa me savršeno dobro mogla vidjeti. Oboje, i ona i Amyas znali su da sam tamo. Mahnula mi je rukom i viknula kako je Amyas jutros bio pravi mrgud- nije joj dopuštao da se odmori. Bila je ukočena i sve ju je boljelo.

Amyas je zarežao da nije ukočena poput njega. On je cijeli bio ukočen - mišićni reumatizam. Elsa je u šali rekla: "Siroti starčiću!" A on joj je rekao kako će se udati za mrgodnog invalida.

Šokirao me, znate, njihov veseli razgovor o zajedničkoj budućnosti dok su uzrokovali toliko patnje. A ipak joj nisam mogao zamjerati. Bila je tako mlada, tako samouvjerena, tako zaljubljena. i nije u potpunosti znala što čini. Nije shvaćala patnju. Sigurno je naivnom dječjom samouvjerenošću pretpostavila kako će Caroline "biti dobro", "kako će brzo preboljeti sve to". Nije vidjela ništa, znate, osim sebe i Amyasa - zajedno, sretne. Već mi je rekla kako je moje stajalište staromodno. Ona nije sumnjala, nije se dvoumila -također nije ni sažaljevala. Ali može li čovjek očekivati sažaljenje od živahne mladosti? To je starija, mudrija emocija.

Nisu puno razgovarali, naravno. Nijedan slikar ne voli čavrljati dok slika. Elsa bi možda svakih desetak minuta rekla nešto, a Amyas bi progundao odgovor. Jednom je rekla:

"Mislim kako si u pravu za Španjolsku. To je prvo mjesto na koje ćemo otići. I moraš me odvesti na borbu s bikovima. Sigurno je prekrasno. Samo što bih ja željela da bik ubije čovjeka - a ne suprotno. Shvaćam kako su se Rimljanke osjećale kad su gledale svoje muškarce kako umiru. Muškarci nisu ništa posebno, ali životinje su izvanredne."

Pretpostavljam kako je i sama bila pomalo poput životinje - mlada i primitivna, s nimalo ljudskog tužnog iskustva i sumnjičavosti. Ne vjerujem kako je Elsa počela razmišljati — samo je osjećala. Ali bila je vrlo živa - živi od bilo koje osobe koju sam ikada upoznao...

To je bio posljednji put kad sam ju vidio živahnu i samouvjerenu - na vrhu svijeta. Na samrti je riječ, zar ne?

Zvono je oglasilo ručak, ustao sam i krenuo stazom, a na vratima Battervja pridružila mi se Elsa. Nakon izlaska iz sjene krošnji ovdje je bilo zasljepljujuće blistavo. Jedva sam mogao vidjeti nešto. Amyas

se i muhi i izvalio u stolcu, ruke su mu bile ispružene. Zurio je u sliku. Često sam ga vidio takvog. Otkud sam znao kako otrov već djeluje, koči mu mišiće dok je sjedio?

Toliko je mrzio i prezirao bolest. Nikad ju ne bi priznao. Usuđujem se reći kako je dobio laganu sunčanicu - simptomi su dosta slični - ali on je posljednja osoba koja bi se požalila na nju.

Elsa je rekla:

"On ne želi ručati."

U sebi sam pomislio kako je to mudro. Rekao sam:

"Onda zbogom."

Pomaknuo je pogled sa slike i pogledao me. Bio je čudan - kako bih ga opisao - izgledao je zlobno. Neka vrsta zlobnog pogleda.

Naravno, tada mi nije bilo jasno - ako slika nije išla kako je želio često je izgledao zlo. Mislio sam kako se radi o tome. Progundao je nešto.

Ni Elsa ni ja nismo vidjeli ništa neuobičajeno -samo umjetnički temperament.

Ostavili smo ga i smijući se i razgovarajući krenuli prema kući. Da je znalo, siroto dijete, kako ga nikad više neće vidjeti živog... Oh, pa, Bogu hvala što nije. Mogla je još neko vrijeme biti sretna.

Caroline je tijekom ručka bila prilično formalna -pomalo zaokupljena; ništa više. I ne pokazuje li to kako s time nije imala ništa? Nije mogla biti takva glumica.

Nakon ručka ona i guvernanta krenule su dolje i našle ga. Sreo sam gospođicu Williams dok se vraćala gore. Rekla mi je da nazovem liječnika i vratila se do Caroline.

Siroto dijete - Elsa, mislim! Imala je napad mahnite, nepojmljive boli koju dijete osjeća. Djeca ne mogu vjerovati kako im život može učiniti nešto takvo.

Caroline je bila prilično smirena. Da, bila je prilično smirena. Uspjela se, naravno, kontrolirati bolje od Else. Nije izgledala kao da žali - tada. Samo je rekla kako je to sigurno sam učinio. A mi nismo mogli povjerovati u to. Elsa ju je napala i optužila.

Naravno, možda je već shvatila kako će biti osumnjičena. Da, to sigurno objašnjava njezino ponašanje.

Philip je bio prilično uvjeren kako ona to jest učinila.

Guvernanta je bila od velike pomoći. Rekla je Elsi neka legne i dala joj sredstvo za smirenje, i sklonila Angelu kad je policija stigla. Da, bila je oslonac prepun snage, ta žena.

Cijela se stvar pretvorila u noćnu moru. Policija je pretraživala kuću i postavljala pitanja, a onda novinari, zujali su uokolo poput muha, slikali i tražili intervju s članovima obitelji.

Cijela je stvar bila noćna mora...

I nakon svih ovih godina ostala je noćna mora. Molim te Bože, kad uvjeriš malu Carlu što se uistinu dogodilo, svi ćemo to moći zaboraviti i nikad više se toga ne sjetiti.

Amyas je sigurno počinio samoubojstvo - koliko god to nevjerojatno zvučalo.

Kraj priče Mereditha Blakea.

14. Priča Lady Dittisham

Napisala sam cijelu priču o svom susretu s Amyasom Craleom, do vremena njegove tragične smrti.

Prvi sam ga put srela na zabavi. Stajao je, sjećam se, pored prozora, ugledala sam ga kad sam ušla. Pitala sam tko je on. Netko je rekao: "To je Crale, slikar." Istog sam trena rekla kako bih ga željela upoznati.

Tom smo prilikom razgovarali nekih desetak minuta. Kad netko na vas ostavi takav dojam kakav je na mene ostavio Amyas Crale, uzaludno je pokušavati opisati ga. Ako kažem kako su, kad sam ugledala Amyasa Cralea, ostali postali tako mali i beznačajni, to je najbolji opis koji mi pada na pamet.

Odmah nakon te zabave otišla sam pogledati što sam više njegovih slika mogla. Tada je imao izložbu u Bond Streetu, jednu u Manchesteru, jednu u Leedsu i dvije u javnim galerijama u Londonu. Sve sam ih posjetila. Onda sam ga ponovno srela. Rekla sam: "Vidjela sam sve vaše slike. Mislim da su izvanredne."

Samo se nasmiješio. Rekao je:

"Tko je rekao kako ste vi nekakav likovni kritičar? Ne vjerujem kako znate išta o slikarstvu."

Rekla sam. "Možda ne znam. Ali bez obzira na to, prekrasne su."

Nacerio mi se i rekao: "Nemojte biti laskava mlada glupača."

Rekla sam: "Nisam. Želim da me naslikate."

Crale je rekao. "Ako imate imalo pameti znat ćete kako ne slikam portrete lijepih žena."

"To ne treba biti portret i ja nisam lijepa žena."

Pogledao me kao da me tek tada ugledao. Rekao je: "Ne, možda niste."

Rekla sam. "Hoćete li me onda naslikati?"

Nakrivio je glavu i neko me vrijeme promatrao. Onda je rekao: "Vi ste neobično dijete, zar ne?"

Rekla sam: "Znate, prilično sam bogata. Mogu vam jako dobro platiti."

Rekao je: "Zašto ste toliko uporni da vas naslikam?"

Odgovorila sam: "Jer želim!"

Rekao je: "Je li to razlog?"

A ja sam rekla: "Da, ja uvijek dobijem ono što želim."

Onda je on rekao: "Oh, siroto moje dijete, koliko imaš godina?"

Rekla sam: "Hoćete li me naslikati?"

Uhvatio me za ramena, okrenuo prema svjetlu i pogledao. Onda se malo udaljio od mene. Šutke sam stajala i čekala.

Rekao je: "Ponekad želim naslikati let nevjerojatno šarenih ara kako slijeću na katedralu Sv. Pavla. Ako vas naslikam ispred pozadine tradicionalnog krajolika, vjerujem kako ću dobiti isti efekt."

Upitala sam: "Znači naslikat ćete me?"

Rekao je: "Vi ste jedna od najljepšijih, najsirovijih, najekstravagantnijih egzotičnih žena koje sam vidio. Naslikat ću vas!"

Rekla sam: "Znači dogovoreno je."

Nastavio je: "Ali upozoravam vas, Elsa Greer. Ako vas naslikam najvjerojatnije ću vas zavoljeti."

Ja sam samo dodala: "Nadam se da hoćete."

Rekla sam to prilično smireno i tiho. Čula sam kako je uzdahnuo, i vidjela blistanje u očima.

Znate, bilo je iznenadno.

Dan ili dva kasnije opet smo se sreli. Rekao mi je kako želi da dođem u Devonshire - imao je mjesto koje je želio za pozadinu. Rekao je:

"Znaš, oženjen sam. I jako volim svoju suprugu."

Rekla sam kako je sigurno jako lijepa ako ju on voli.

Rekao je kako je izuzetno lijepa. "U stvari", rekao je, "prilično je neodoljiva- i jaju obožavam. Stavi to u svoju lulu, mlada Elsa, i povuci dim."

Rekla sam mu kako mi je prilično jasno.

Tjedan dana kasnije počeo je rad na slici. Caroline Crale vrlo me lijepo primila. Nije me osobito voljela - ali, nakon svega, zašto i bi? Amyas je puno okolišao. Nikad mi nije ništa rekao što bi njegova supruga mogla čuti, a ja sam bila prilično uljudna i formalna prema njemu. Ipak, ispod površine oboje smo znali.

Nakon deset dana rekao mi je da se vratim u London.

Rekla sam: "Slika nije gotova."

Rekao je: "Jedva sam i počeo. Istina je, Elsa, kako te ne mogu naslikati."

Rekla sam: "Zašto?"

Rekao je: "Jako dobro znaš zašto, Elsa. I zato moraš otići. Ne mogu misliti na sliku - ne mogu misliti na ništa osim tebe."

Bili smo u vrtu Batterv. Bio je sunčan ljetni dan. Bilo je ptica i zujavih insekata. Trebalo je biti sretno i mirno. Ali nisam imala takav dojam. Osjećala sam se- nekako - tragično. Kao da sam - kao da sam mogla naslutiti ono što će se dogoditi.

Znala sam kako moj povratak u London neće biti od koristi, ali sam rekla: "U redu, idem ako tako kažeš."

Amyas je rekao: "Dobra djevojka."

Otišla sam. Nisam mu pisala.

Izdržao je deset dana, a onda je došao. Bio je tako mršav i iscrpljen i jadan da me šokiralo.

Rekao je: "Upozorio sam te, Elsa. Nemoj reći kako te nisam upozorio."

Rekla sam: "Čekala sam te. Znala sam da ćeš doći."

Uzdahnuo je i rekao: "Ima stvari koje su presnažne za bilo kojeg muškarca. Zbog misli na tebe ne mogu ni jesti, spavati i odmarati se."

Rekla sam kako mi je to poznato i kako je isto i sa mnom, i bilo je od prvog trenutka kad sam ga ugledala. Bila je to Sudbina i nije imalo smisla opirati joj se.

Rekao je: "Nisi se previše opirala, zar ne, Elsa?" Rekla sam kako se uopće nisam opirala.

Rekao je kako je poželio da nisam toliko mlada, a ja sam rekla kako to nije bitno. Pretpostavljam kako mogu reći da smo nekoliko idućih

tjedana bili sretni. Ali sreća nije baš prava riječ. Bilo je to nešto dublje i stravičnije od toga.

Bili smo stvoreni jedno za drugo i pronašli smo jedno drugo - i oboje smo znali kako zauvijek moramo biti zajedno.

Ali također se dogodilo nešto drugo. Nezavršena slika počela je opsjedati Amyasa. Rekao mi je: "Vraški smiješno, prije te nisam mogao slikati - sama si mi smetala u tome. Ali želim te naslikati, Elsa. Želim te naslikati kako bi ta slika postala moje najbolje djelo. Sada žudim uzeti kistove u ruku i promatrati te na zidinama s konvencionalnim plavim morem i dostojanstvenim engleskim drvećem - a ti - ti - sjediš tamo poput neskladnog trijumfalnog povika."

Rekao je: "I moram te tako naslikati! I ne smije me se smetati i zamarati scenama dok ću to raditi. Kad dovršim sliku reći ću Caroline istinu i raščistiti ćemo cijelu zavrzlamu."

Rekla sam: "Hoće li Caroline stvarati probleme oko razvoda?"

Rekao je kako ne misli da hoće. Ali sa ženama se nikad ne zna.

Rekla sam kako mi je žao što će biti tužna, ali nakon svega, rekla sam, ovakve se stvari događaju.

Rekao je: "Jako lijepo i razumno, Elsa. Ali Caroline nije razumna, nikad nije bila razumna, i definitivno se neće osjećati razumno. Znaš, ona me voli."

Rekla sam kako mi je to jasno, ali ako ga ona voli, na prvo će mjesto staviti njegovu sreću, i u svakom slučaju ne bi ga željela zadržati ako on želi slobodu.

Rekao je: "Život uistinu može biti objašnjen zapanjujućim izrekama moderne literature. Priroda ima krvave zube i pandže, ne zaboravi."

Rekla sam: "Sigurna sam kako smo u današnje vrijeme dovoljno civilizirani?" a Amyas se nasmijao. Rekao je: "Civilizirani ljudi, malo sutra! Caroline bi najvjerojatnije željela uzeti sjekiru i umlatiti te. Možda to također i učini. Zar ne shvaćaš, Elsa, kako će patiti -patiti? Zar ne znaš što znači patnja?"

Rekla sam: "Onda joj nemoj reći."

Rekao je: "Ne. Do prekida mora doći. Moraš mi pripadati kako treba, Elsa. Pred cijelim svijetom. Otvoreno moja."

Rekla sam: "Pretpostavljam kako ti neće dati razvod?"

Rekao je: "Ne bojim se toga."

Rekla sam: "Čega se onda bojiš?"

A onda je polagano rekao: "Ne znam..."

Znate, poznavao je Caroline. Ja nisam.

Da sam barem znala...

Vratili smo se na Alderburv. Stvari su ovoga puta bile komplicirane. Caroline je postala sumnjičava. To mi se nije sviđalo - nije mi se sviđalo - to mi se nije nimalo sviđalo. Oduvijek sam mrzila varke i tajnovitost. Mislila sam kako bi joj trebali reći. Amyas nije htio niti čuti za to.

Najsmješnija od svega bila je činjenica kako u stvari uopće nije mario. Unatoč ljubavi prema Caroline, i nevoljkosti daju povrijedi, jednostavno nije mario za iskrenost ili neiskrenost cijele stvari. Slikao je mahnito, i ništa drugo nije bilo važno. Do tada nisam vidjela ni jednu od njegovih opsjednutosti slikanjem. Sada shvaćam koliko je veliki genij bio. Bilo je potpuno prirodno da bude tako zanesen, i uobičajene uljudne forme ponašanja nisu bile važne. Ali meni jesu. Bila sam u stravičnom položaju. Caroline me prezirala - i to s

pravom. Jedina stvar koja bi mogla popraviti situaciju bila je biti iskren i reći joj istinu.

Ali sve što je Amyas rekao bilo je kako ne želi biti opterećen scenama dok ne dovrši sliku. Rekla sam kako najvjerojatnije neće doći do scene. Caroline je imala previše dostojanstva i ponosa za to.

Rekla sam: "Želim biti iskrena u vezi svega. Mi moramo biti iskreni!"

Amyas je rekao: "K vragu s iskrenosti. Slikam, do vraga."

Shvaćala sam njegovo stajalište, ali on nije želio shvatiti moje.

I na kraju sam se slomila. Caroline je pričala o nekakvom planu koji su ona i Amyas namjerali provesti iduće jeseni. Pričala je o tome s popriličnom sigurnošću. Ja sam se odjednom počela užasno osjećati zbog onoga što smo radili - držali ju u neznanju - a također sam možda bila i bijesna jer je uistinu bila vrlo neugodna prema meni na pametan, uvijen način.

I tako sam joj rekla istinu. Na neki način još uvijek mislim kako sam bila u pravu. Iako, naravno, ne bih to učinila da sam imalo mogla naslutiti što se rezultat toga biti.

Sukob je odmah započeo. Amyas je bio bijesan na mene, ali morao je priznati kako sam rekla istinu.

Uopće nisam shvaćala Caroline. Otišli smo do Mereditha Blakea na čaj, i Caroline je savršeno glumila - razgovarala je i smijala se. Poput budale, pomislila sam kako se dobro nosi s time. Bilo je čudno kako nisam mogla napustiti kuću, ali Amyas bi poludio da sam to učinila. Mislila sam kako će Caroline možda otići. Da je otišla svima bi olakšala stvari.

Nisam vidjela kad je uzela koni. Želim biti iskrena, pa mislim kako jednostavno nije moguće da ga je uzela na način kako je opisala, s pomisli o samoubojstvu.

Ali uistinu ne vjerujem u to. Mislim kako je bila jedna od onih stravično ljubomornih, posesivnih žena koje ne žele ostaviti ništa što smatraju svojim vlasništvom. Amyas je bio njezino vlasništvo. Mislim kako je bila prilično spremna radije ga ubiti nego prepustiti - konačno i krajnje - drugoj ženi. Mislim kako je odmah odlučila ubiti ga. I mislim kako joj je Meredithova priča o kominu omogućila sredstvo za ono što je već odlučila učiniti. Bila je vrlo ogorčena i osvetoljubiva žena - osvetoljubiva. Amyas je cijelo vrijeme znao kako je opasna. Ja nisam.

Idućeg je jutro imala konačan sukob s Amyasom. Čula sam većinu s terase. Bio je sjajan - vrlo strpljiv i smiren. Preklinjao ju je da bude razumna. Rekao joj je kako jako voli i nju i dijete, i tako će uvijek biti. Učinit će sve kako bi se pobrinuo za njihovu budućnost. Onda je očvrsnuo i rekao: "Ali shvati ovo. Do vraga, oženit ću se Elsom - i ništa me neće zaustaviti. Ti i ja oduvijek smo ostavljali jedno drugo na miru. Ovakve se stvari događaju."

Caroline mu je rekla: "Učini kako kod želiš. Upozorila sam te."

Glas joj je bio prilično tih, ali u sebi je nosio čudan prizvuk.

Amyas je rekao: "Što želiš reći, Caroline?"

Rekla je: "Ti si moj i ja te nemam namjeru pustiti. Radije ću te ubiti nego prepustiti toj djevojci..."

Upravo u tom trenutku na terasi se pojavio Philip Blake. Ustala sam i prišla mu. Nisam željela da čuje.

Amyas je uskoro izašao i rekao kako je vrijeme da nastavi sa slikom. Zajedno smo otišli do Battervja. Nije puno pričao. Samo je rekao kako je Caroline tvrdoglava - ali neka za ime Božje šutim o tome. Želio se koncentrirati na ono što je radio. Još jedan dan, rekao je, i slika će biti gotova.

Rekao je: "I bit će to moje najbolje djelo, Elsa, čak i ako je plaćeno krvlju i suzama."

Malo kasnije vratila sam se do kuće kako bih uzela vestu. Puhao je hladan vjetar. Kad sam se vratila Caroline je bila tamo. Pretpostavljam kako je došla još jednom preklinjati Amyasa. Philip i Meredith Blake također su bili tamo.

Amyas je tada rekao kako je žedan i želi piće. Rekao je kako ima piva, ali nije hladno.

Caroline je rekla kako će mu poslati hladno pivo. Rekla je to potpuno prirodnim i gotovo prijateljskim glasom. Bila je glumica, ta žena. Sigurno je znala što namjerava učiniti.

Donijela ga je deset minuta kasnije. Amyas je slikao. Natočila ga je i stavila čašu pored njega. Ni jedno ju nije gledalo. Amyas je bio zaokupljen slikanjem, a ja sam morala zadržati pozu.

Amyas ga je popio kao što je oduvijek pio pivo, samo ga je iskapio u jednom gutljaju. Onda je složio facu i rekao kako ima čudan okus - ali u svakom je slučaju bilo hladno.

A čak ni onda, kad je to rekao, nisam nimalo posumnjala, samo sam se nasmijala i rekla: "Jetra."

Kad se uvjerila kako ga je popio Caroline je otišla.

Sigurno je prošlo nekih četrdesetak minuta kad se Amyas požalio na ukočenost i bolove. Rekao je kako misli da ima mišićni reumatizam. Amyas je oduvijek bio netolerantan prema lijekovima i nije volio kad mu se zanovijetalo zbog toga. Nakon što je to rekao veselo je dodao: "Starost, pretpostavljam. Zaljubila si se u škripavog starčića, Elsa." Popustila sam mu. Ali primijetila sam kako su mu noge ukočene, kako čudno hoda, i da mu je nekoliko puta preko lica prešao grč. Privukao je klupu i izvalio se, povremeno je pružao ruku kako bi na platno tu i tamo dodao malo boje. To je ponekad običavao činiti

tijekom slikanja. Samo je sjedio, zurio u mene, a onda u platno. Zato nisam pomislila kako nešto nije u redu.

Čuli smo zvono za ručak, i rekao kako on ne ide. Ostat će ovdje i nije ništa želio. To također nije bilo neuobičajeno, i bit će mu lakše nego se suočiti s Caroline za stolom.

Prilično je čudno govorio - stenjao je riječi. Ali ponekad je to činio kad nije bio zadovoljan napretkom slike. Meredith Blake došao je po mene. Obratio se Amyasu, ali Amyas je samo zagundao na njega.

Zajedno smo krenuli prema kući i ostavili ga tamo. Ostavili smo ga tamo - da sam umre. Nikad nisam vidjela puno bolesti - nisam znala puno o tome- mislila sam kako je Amyas jednostavno u slikarskom raspoloženju. Da sam znala - da sam shvatila - možda bi ga liječnik uspio spasiti...

Oh Bože, zašto nisam - sada o tome nema smisla razmišljati. Bila sam slijepa budala. Slijepa, naivna budala.

Više nema puno toga za reći.

Caroline i guvernanta otišle su dolje nakon ručka. Meredith je krenuo za njima. Ubrzo se trčeći vratio. Rekao nam je kako je Amyas mrtav.

Smjesta sam znala! Znala, mislim, kako je Caroline kriva. Još uvijek nisam pomislila na otrov. Mislila sam kako je tog trenutka otišla dolje i ili ga ustrijelila ili ubola ga nožem.

Željela sam ju srediti - ubiti ju...

Kako je mogla to učiniti? Kako je mogla! Bio je toliko vitalan, toliko pun života i veselja. Sve to ugasiti- učiniti ga mlitavim i hladnim. Samo zato da gaja ne bih imala.

Užasna žena...

Užasna, odvratna, okrutna, osvetoljubiva žena...

Mrzim ju. Još ju uvijek mrzim.

Nisu ju čak ni objesili.

Trebali su ju objesiti...

Čak je i vješanje bilo predobro za nju...

Mrzim ju... mrzim ju... mrzim ju...

Kraj priče lady Dittisham.

15. Priča Cecilie Williams

Dragi gospodine Poirot,

Šaljem vam opis događaja 19. rujna... kojima sam svjedočila.

Bila sam apsolutno iskrena i ništa nisam zatajila. Možete to pokazati Carli Crale. Možda joj nanese bol, ali ja sam oduvijek vjerovala u istinu. Prikrivanja su bolna. Čovjek mora imati hrabrosti suočiti se sa stvarnošću. Bez te hrabrosti život je besmislen. Ljudi koji nas najviše povrijede su ljudi koji nas štite od stvarnosti.

Vjerujte mi, iskreno vaša, Cecilia Williams

Zovem se Cecilia Williams. Gospođa Crale me zaposlila kao guvernantu njezine polu sestre Angele Warren 19... tada sam imala četrdeset osam godina.

Radila sam na Alderburvju, vrlo lijepom imanju u južnom Devonu koje je generacijama pripadalo obitelji gospodina Cralea. Znala sam kako je gospodin Crale poznati slikar, ali nisam ga upoznala sve dok nisam počela stanovati na Alderburvju.

Kućanstvo su sačinjavali gospodin i gospođa Crale, Angela Warren (u to vrijeme trinaestogodišnja djevojčica) i tri sluge, koji su svi već dugo bili s obitelji.

Moja je učenica bila zanimljivo i obećavajuće dijete. Bila je vrlo sposobna i bilo je zadovoljstvo učiti ju. Bila je pomalo divlja i nedisciplinirana, ali te pogreške nastaju uglavnom zbog neobuzdanog duha, a ja sam oduvijek voljele kad su moje djevojčice imale duha. Pretjerana vitalnost može se kontrolirati i dovesti na put istinske koristi i dosega.

U cjelini, Angela nije voljela disciplinu. Bila je pomalo razmažena - uglavnom od gospode Crale koja je bila previše popustljiva kad se

radilo o njoj. Utjecaj gospodina Cralea, smatrala sam, bio je loš. Jednog je dana bio apsurdno ljubazan prema njoj, a drugog nepotrebno grub. Bio je čovjek raspoloženja - to je najvjerojatnije dugovao onome što oblikuje umjetnički temperament.

Ja nikad nisam shvaćala zašto bi umjetnički temperament trebao biti isprika čovjeku za manjak uljudne samokontrole. Ja se nisam divila slikama gospodina Cralea. Likovi mi nisu izgledali pravilno, boje su bile prenaglašene, ali naravno, mene u tim stvarima nisu pitali za mišljenje.

Uskoro sam se jako vezala za gospođu Crale. Divila sam se njezinom karakteru i otpornosti prema teškoćama njezinog života. Gospodin Crale nije bio vjeran suprug, i mislim kako je ta činjenica bila uzrok velike boli. Odvažnija bi ga žena napustila, ali gospođa Crale čini se nikad nije razmišljala o nečemu takvom. Trpjela je njegove nevjere i opraštala mu ih - ali moram reći kako ih nije šutke prihvaćala. Bunila se - i to žestoko!

Na suđenju je rečeno kako su živjeli poput mačke i psa. Ne bih se tako izrazila - gospođa Crale imala je previše ponosa da bi se taj izraz mogao upotrijebiti, ali svađali se jesu. I to pod navedenim okolnostima smatram potpuno normalnim.

Bila sam s gospođom Crale više od dvije godine kad se na sceni pojavila gospođica Elsa Greer. Došla je na Alderbury u ljeto 19... Gospođa Crale nije ju do tada upoznala. Bila je prijateljica gospodina Cralea, i rekla je kako je tamo zbog slikanja portreta.

Odmah je bilo jasno kako je gospodin Crale očaran djevojkom i kako djevojka ne čini ništa čime bi ga obeshrabrila. Ponašala se, po mom mišljenju, prilično besramno, bila je izuzetno neuljudna prema gospođi Crale i otvoreno je očijukala s gospodinom Craleom.

Naravno, gospođa Crale nije mi ništa rekla, ali mogla sam vidjeti kako je uznemirena i nesretna, i učinila sam sve što je bilo u mojoj moći kako bi joj skrenula misli s toga i smanjila njezino opterećenje.

Gospođica Greer svakog je dana pozirala gospodinu Craleu, ali primijetila sam kako slika ne napreduje brzo. Imali su, nema sumnje, drugih tema za razgovor!

Moja učenica, drago mi je što to mogu reći, vrlo je malo primjećivala od onoga što se događalo. Angela je na neki način bila mlada za svoje godine. Iako je njezin intelekt bio dobro razvijen, uopće nije bila ono što bih mogla nazvati nezrela. Činilo se kako nema želje za čitanjem nepoželjnih knjiga, nije pokazivala znakove morbidne znatiželje poput djevojčica njezinih godina.

Ona zbog toga nije vidjela ništa neželjeno u prijateljstvu gospodina Cralea i gospođice Greer. Ipak, nije voljela gospođicu Greer i smatrala ju je glupačom. Tu je bila u potpunosti u pravu. Gospođica Greer imala je, pretpostavljam, odgovarajuće obrazovanje, ali nikad nije otvorila knjigu i uopće nije bila upoznata s tadašnjim literarnim asocijacijama. Što više, nije mogla izdržati nikakvu intelektualnu diskusiju.

Bila je u potpunosti obuzeta svojim izgledom, odjećom i muškarcima.

Angela, mislim, nije shvaćala da je njezina sestra nesretna. U to vrijeme nije bila osobito osjećajna osoba. Provodila je puno vremena u vragolastim zabavama, poput penjanja na drveće i divljačkoj vožnji biciklom. Također je obožavala čitati i pokazivala je izuzetan ukus u onome što joj se sviđalo i što nije.

Gospođa Crale uvijek je pazila skrivati bilo kakve znakove potištenosti od Angele, i trudila se biti vedra i vesela kad je djevojčica bila u blizini.

Gospođica Greer vratila se u London - zbog čega smo, kažem vam, svi bili izuzetno zadovoljni! Ni sluge ju nisu voljele, kao ni ja. Bila je osoba koja uzrokuje puno nepotrebnih problema i zaboravljala reći hvala vam.

Gospodin Crale uskoro je otišao, i naravno, ja sam znala kako je otišao za djevojkom. Bilo mi je jako žao gospođe Crale. Vrlo je intenzivno proživljavala ove stvari. Bila sam jako ogorčena na gospodina Cralea. Kad čovjek ima šarmantnu, gracioznu, inteligentnu suprugu nema se pravo prema njoj ružno ponašati.

Ipak, i ona i ja smo se nadale kako će afera uskoro završiti. Nismo to spominjale jedna drugoj -jednostavno nismo - ali ona je jako dobro znala što sam ja mislila o tome.

Na nesreću, nekoliko tjedana kasnije njih dvoje se ponovno vratilo. Činilo se kako će se poziranje nastaviti.

Gospodin Crale sada je mahnito slikao. Činilo se kako je manje zaokupljen djevojkom nego njezinom slikom. Ipak, shvatila sam kako je ovo uobičajena stvar kroz kakve smo već prolazili. Ta je djevojka zabila svoje pandže i bila je ozbiljna. U njezinim je rukama bio mekan poput voska.

Stvar se pogoršala dan prije njegove smrti -17. rujna. Ponašanje gospođice Greer posljednjih nekoliko dana bilo je nepodnošljivo drsko. Osjećala se samouvjereno i željela je naglasiti svoju važnost. Gospođa Crale ponašala se poput prave dame. Bila je ledeno ljubazna, ali onoj drugoj jasno je pokazala što misli o njoj.

Tog dana, 17. rujna, dok smo sjedili u dnevnoj sobi nakon ručka, gospođica Greer apsurdno je izjavila kako će preurediti sobu kad bude živjela na Alderburyju.

Naravno, gospođa Crale nije dopustila da to prođe bez reakcije. Suprotstavila se, a gospođica Greer imala je drskosti reći, pred svima nama, kako će se udati za gospodina Cralea. Govorila je o udaji za oženjenog muškarca - i to je rekla njegovoj supruzi!

Bila sam vrlo, vrlo ljuta na gospodina Cralea. Kako se usuđuje ovoj djevojci dopuštati da mu vrijeđa suprugu u njezinoj vlastitoj dnevnoj

sobi? Ako je želio pobjeći s djevojkom, trebao je pobjeći s njom, a ne ju dovesti u supruginu kuću i odobravati njezinu drskost.

Unatoč onome što je sigurno osjećala, gospođa Crale nije izgubila dostojanstvo. Njezin se suprug upravo tada pojavio i ona je smjesta zahtijevala potvrdu.

On je, što nije bilo nimalo čudno, bio bijesan na gospođicu Greer zbog nepromišljenog otežavanja situacije. Uz sve ostalo, on je bio u podređenom položaju, a muškarci ne vole biti u podređenom položaju. To smeta njihovoj taštini.

Stajao je tamo, div od čovjeka, izgledao krotko i budalasto poput školarca. Njegova je supruga vladala situacijom. Budalasto je promrmljao kako je to istina, ali nije namjeravao da tako sazna.

Nikad nisam vidjela ništa slično prijekornom pogledu koji mu je uputila. Izašla je iz sobe uzdignute glave. Bila je prelijepa žena - ljepša od one prenakićene djevojke - i hodala je poput kraljice.

Nadala sam se, svim srcem, kako će Amyas Crale biti kažnjen za okrutnost koju je iskazao i sramotu koju je nanio strpljivoj i plemenitoj ženi.

Po prvi sam puta pokušala gospođi Crale reći nešto o onome što sam osjećala, ali me ona zaustavila.

Rekla je:

"Moramo se pokušati ponašati kao i inače. Tako će biti najbolje. Svi idemo do Mereditha Blakea na čaj."

Tada sam joj rekla:

"Mislim kako ste divni, gospođo Crale."

Rekla je:

"Ne znate..."

Onda se, prije no što je izašla iz sobe, vratila i poljubila me. Rekla je:

"Vi ste mi toliko velika utjeha."

Onda je izašla iz sobe, mislim da je plakala. Vidjela sam ju kad su kretali. Nosila je šešir širokog oboda koji joj je skrivao lice - šešir koji je rijetko nosila.

Gospodin Crale bio je nervozan, ali pokušao je izgladiti stvari. Gospodin Philip Blake ponašao se uobičajeno. Gospođica Greer izgledala je poput mačke koja je progutala vrapca. Zadovoljno je prela!

Krenuli su. Vratili su se oko osamnaest sati. Te večeri nisam vidjela gospođu Crale na samo. Na večeri je bila prilično tiha i povučena, rano je otišla na spavanje. Mislim kako nitko nije znao koliko pati.

Večer je protekla u svađi između gospodina Cralea i Angele. Opet su potegnuli pitanje škole. Bio je nervozan i na rubu, a ona je bila neuobičajeno naporna. Cijela je stvar bila riješena i kupljena joj je odora, nije bilo smisla opet započinjati svađu, ali ona ju je ipak iznenada odlučila započeti. Nema sumnje kako je osjetila napetost u zraku koja je na nju djelovala kao i na ostale. Bojim se kako sam bila prezaokupljena vlastitim mislima kako bih ju pokušala ušutkati kao što sam i trebala. Sve je završilo njezinim bacanjem utega za papir na gospodina Cralea i jurenjem iz sobe.

Otišla sam za njom i oštro joj rekla kako me sram što se ponaša poput derišta. ali još je uvijek bila poprilično nekontrolirana, pa sam pomislila kako ju je bolje ostaviti na miru.

Oklijevala sam trebam li otići kod gospođe Crale, ali sam na kraju zaključila kako bi ju to, možda, uznemirilo. Od tada žalim što nisam svladala svoju neodlučnost i ustrajala da porazgovara sa mnom. Daje to učinila stvari bi možda ispale drugačije. Nije imala nikoga,

znate, kome bi se povjerila, lako se divim njezinoj samokontroli, s žaljenjem priznajem kako to ponekad može biti kap koja će prekriti čašu. Prirodno izbacivanje osjećaja puno je bolje.

Srela sam gospodina Cralea na putu prema mojoj sobi. Rekao je laka noć, ali ja nisam odgovorila.

Idući je dan, sjećam se, bio prekrasan. Čovjek je tijekom buđenja osjećao kako u takvom sveopćem spokoju čak i muškarac mora doći pameti.

Prije silaska na doručak otišla sam u Angelinu sobu, ali ona je već ustala i nije je bilo. Uzela sam poderanu suknju koju je ostavila na podu i ponijela ju sa sobom kako biju ona zakrpila nakon doručka.

Ipak, ona je iz kuhinje uzela marmeladu i kruh i izašla van. Nakon što sam doručkovala krenula sam ju tražiti. Spominjem ovo kako bih objasnila zašto tog jutra nisam bila s gospođom Crale koliko sam možda trebala. Ipak, u to sam vrijeme smatrala kako je moja dužnost pronaći Angelu. Bila je vrlo zločesta i neposlušna u vezi popravka odjeće, a ja joj nisam namjeravala dopustiti neposluh u vezi toga.

Nije bilo njezinog kupaćeg kostima i zbog toga sam krenula na plažu. Nije joj bilo traga ni u vodi ni na kamenju, pa sam pomislila kako je možda otišla do gospodina Mereditha Blakea. Njih su dvoje bili veliki prijatelji. Odveslala sam preko i nastavila potragu. Nisam ju pronašla i naposljetku sam se vratila. Gospoda Crale, gospodin Blake i gospodin Philip Blake bili su na terasi.

Tog je jutra bilo jako vruće ako niste stajali na vjetru, a kuća i terasa bile su u zavjetrini. Gospođa Crale pitala je jesu li za hladno pivo.

Pored kuće je tijekom viktorijanskih dana izgrađen mali staklenik. Gospodin Crale nije ga volio, i nije korišten za biljke, nego je pretvoren u neku vrstu bara s brojnim bocama gina, vennoutha, limunade, piva i slično na policama, i malim hladnjakom koji je svakog jutra punjen ledom i u kojem je stalno bilo piva.

Gospođa Crale otišla je po pivo i ja sam krenula s njom. Angela je bila pored hladnjaka i upravo je vadila bocu piva.

Gospođa Crale hodala je ispred mene. Rekla je:

"Želim bocu piva kako bih ju odnijela Amyasu."

Sada je toliko teško znati jesam li trebala nešto posumnjati. Njezin glas, gotovo sam sigurna, bio je savršeno nominalan. Ali moram priznati kako sam u tom trenutku bila koncentrirana, ne na nju, nego na Angelu. Angela je bila pored hladnjaka i bilo mi je drago što je izgledala crveno i krivo.

Bila sam prilično stroga s njom, a na moje je iznenađenje ona bila prilično krotka. Pitala sam ju gdje je bila, a ona je rekla na kupanju. Rekla sam: "Nisam te vidjela na plaži." Ona se nasmijala. Onda sam ju pitala gdje joj je jakna, a ona je odgovorila kako ju je sigurno ostavila na plaži.

Spominjem ove detalje kako bih objasnila zašto sam dopustila gospođi Crale da odnese pivo u Batterv vrt.

Ostatak jutra mi je u priličnoj magli. Angela je donijela kutiju za šivanje i zakrpala suknju bez daljnjih pobuna. Ja mislim kako sam pokrpala neke kuhinjske krpe. Gospodin Crale nije došao na ručak. Bilo mi je drago što je imao barem toliko učtivosti.

Nakon ručka gospođa Crale i ja išli smo do Battervja. Željela sam uzeti Angelinu jaknu s plaže. Zajedno smo krenule. Ona je ušla u Batterv - ja sam nastavila kad sam čula njezin krik zbog kojeg sam se vratila. Kao što sam vam rekla kad ste me posjetili, rekla mi je da se vratim u kuću i nazovem liječnika. Na putu sam srela gospodina Mereditha Blakea i onda se vratila gospođi Crale.

To je bila moja izjava koju sam ispričala na istrazi i kasnije na suđenju.

Ono što ću sada napisati nikad nisam rekla nikome živome. Nije mi postavljeno ni jedno pitanje na koje sam neiskreno odgovorila. Ipak, bila sam kriva za skrivanje stanovitih činjenica - ne kažem se zbog toga. Opet bih to učinila. Svjesna sam kako se otkrivanjem ovoga izlažem osuđivanju, ali mislim kako nakon toliko vremena nitko više neće tu stvar uzimati za ozbiljno - osobito zato što je Caroline Crale osuđena bez mojih dokaza.

Znači ovako se to dogodilo.

Kao što sam rekla, srela sam gospodina Mereditha Blakea, i što sam brže mogla vratila se natrag. Nosila sam sandale i oduvijek sam bila lakog koraka. Otvorila sam vrata Battervja i ugledala sljedeće.

Gospoda Crale žustro je brisala pivsku bocu na stolu s njezinim mpčićem. Nakon što je to učinila uzela je ruku svog mrtvog supruga i pritisnula prste na pivsku bocu. Cijelo je vrijeme osluškivala i bila na oprezu. Strah koji sam joj vidjela na licu rekao mi je istinu.

Tada sam znala, bez mogućnosti bilo kakve sumnje, kako je Caroline Crale otrovala svog supruga. I ja ju, inače, uopće nisam krivila. Natjerao ju je preko praga ljudske izdržljivosti, i sam je kriv za sudbinu koja ga je snašla.

Nikad nisam spomenula događaj gospodi Crale i ona nikad nije saznala da sam ju vidjela.

Kći Caroline Crale ne smije živjeti u laži. Koliko god joj bolna istina bila, istina je jedina važna stvar.

Recite joj, od mene, da ne osuđuje majku. Bila je otjerana u krajnost koju žena koja voli ne može izdržati. Na njezinoj je kćeri da shvati i oprost.

Kraj priče Cecilie Williams.

16. Priča Angele Warren

Dragi gospodine Poirot,

Ispunjavam obećanje, zapisala sam sve čega se sjećam u vezi stravičnog događaja prije šesnaest godina. Ali tek kad sam počela shvatila koliko se malo sjećam. Sve dok se događaj nije odigrao, znate, nema ničega s čim bi nešto povezali.

Imam samo maglovita sjećanja na ljetne dane - i izolirane incidente, ali ne mogu sa sigurnošću reći čak ni kojeg se ljeta to dogodilo! Amyasova je smrt jednostavno bila grom iz vedra neba. Nije bilo naznaka nečeg takvog, i čini mi se kako sam propustila sve što je dovelo do nje.

Pokušavala sam razmisliti je li ju trebalo očekivati ili ne. Je li većina petnaestogodišnjih djevojčica slijepa, gluha i tupoglava kao što sam ja bila?

Možda jesu. Bila sam brza u procjenjivanju raspoloženja ljudi, ali nikad se nisam zamarala što je pitanjem što je mogao biti uzrok tih raspoloženja.

Pored toga, upravo sam počela otkrivati ljepotu pisane riječi. Stvari koje sam čitala, poeziju -Shakespearea - odjekivale bi u mojoj glavi. Sada se sjećam kako sam hodala vrtom iza kuhinje i u nekoj vrsti ekstatičnog delirija sama sebi ponavljala "pod staklastim zelenim prozirnim valom"... Bilo je to toliko lijepo da sam to neprestano morala ponavljati.

Pomiješane s ovim novim otkrićima i uzbuđenjima bile su sve stvari koje sam obožavala činiti otkad znam za sebe. Plivanje, penjanje na drveće, jedenje voća, neslane šale s konjušarom i hranjenje konja.

Caroline i Amyasa shvaćala sam zdravo za gotovo. Bili su središnji likovi mog svijeta, ali nikad nisam razmišljala o njima ili o njihovim

poslovima ili o onome što su mislili i osjećali.

Nisam baš primijetila dolazak Else Greer. Smatrala sam ju glupačom i nisam ju čak ni smatrala privlačnom. Prihvatila sam je kao nekog bogatog, ali napornog, koga je Amyas slikao.

U stvari, prva stvar u vezi cijele tragedije bilo je ono što sam čula na terasi kad sam jednog dana nakon ručka pobjegla - Elsa je rekla kako će se oženiti Amyasom! To mi je zvučalo apsurdno. Sjećam se kako sam zadirkivala Amyasa zbog toga. To je bilo u vrtu Handcrossa. Rekla sam mu:

"Zašto Elsa kaže kako će se udati za tebe? Ne može. Ljudi ne mogu imati dvije žene - to je bigamija i za to se ide u zatvor."

Amyas se stvarno naljutio i rekao: "Kako si do vruga ti čula za to?"

Rekla sam kako sam čula kroz prozor knjižnice.

Tada je bio ljući nego ikada, i rekao kako je krajnje vrijeme da krenem u školu i odučim se navike prislušivanja.

Još se uvijek sjećam ogorčenja koje sam osjetila kad je to rekao. Jer je bilo nepošteno. Apsolutno i krajnje nepošteno.

Ljutito sam zamucala kako nisam prislušivala - i u svakom slučaju, rekla sam, zašto je Elsa rekla takvu glupost?

Amyas je rekao kako je to samo šala.

To me trebalo zadovoljiti. I jest - gotovo. Ali ne potpuno.

Elsi sam na povratku rekla. "Pitala sam Amyasa što si mislila kad si rekla kako ćeš se udati za njega, a on je rekao kako je to samo šala."

Imala sam osjećaj kako će ju to ušutkati. Ali ona se samo nasmiješila.

Nije mi se sviđao taj njezin osmijeh. Otišla sam u Carolineinu sobu. Odijevala se za večeru. Otvoreno sam ju pitala je li moguće da se Amyas oženi Elsom.

Sjećam se Carolineinog odgovora kao da ga sada slušam. Sigurno je govorila apstraktno.

"Amyas će se oženiti Elsom samo ako ja budem mrtva", rekla je. To me u potpunosti razuvjerilo. Smrt mi se činila udaljena godinama. Ipak, još sam uvijek bila jako ljuta na Amyasa zbog onog što je poslijepodne rekao, i divljački sam ga napadala tijekom večere, i sjećam se žestoke svađe, izjurila sam iz blagovaonice, otišla u krevet i plačući zaspala.

Ne sjećam se puno poslijepodneva kod Mereditha Blakea, iako se sjećam kako nam je čitao odlomak iz Fedona u kojem se opisuje Sokratova smrt. Nikad to nisam čula. Mislila sam kako je to najdivnija, najljepša stvar koju sam ikad čula. Toga se sjećam - ali se ne sjećam kad je to bilo. Koliko se sada mogu sjetiti, moglo je biti u bilo kojem trenutku tog ljeta.

Također se ne sjećam ničega što se dogodilo idućeg jutra, iako sam razmišljala i razmišljala. Imam maglovit osjećaj kako sam se sigurno kupala, i mislim kako sam morala nešto zakrpati.

Ali sve je mutno i nejasno sve do vremena kad je Meredith Blake zadihan dojurio, lice mu je bilo sivo i čudno. Sjećam se šalice za kavu koja je pala sa stola -Elsa je to učinila. I sjećam se kako je trčala- odjednom je punom brzinom trčala stazom - na licu je imala stravičan izraz.

Neprestano sam samoj sebi govorila: "Amyas je mrtav." Ali to mi jednostavno nije zvučalo stvarno.

Sjećam se dolaska dr. Faussetta i njegovog smrknutog lica. Izgubljeno sam lutala uokolo i petljala se ljudima pod noge. Imala sam neugodan osjećaj. Nisu mi dopustili otići dolje i vidjeti Amyasa.

Došle je policija i zapisivala stvari i notese, i naposljetku su donijeli njegovo tijelo na nosilima, prekriveno plahtom.

Gospođica Williams kasnije me odvela u Carolineinu sobu. Caroline je sjedila u fotelji i izgledala je vrlo blijedo i bolesno.

Poljubila me i rekla mi kako želi da odem što je moguće prije, sve je bilo strašno, ali nisam brinula ili razmišljala o tome više nego što sam morala. Trebala sam se pridružiti Carli kod lady Tressillian jer je ova kuća morala biti što je moguće praznija.

Zagrnila sam Caroline i rekla kako ne želim otići. Željela sam ostati s njom. Rekla je kako zna to, ali bolje je za mene da odem, a time ću joj također umanjiti i brige. Gospođica Williams zacvrkutavši je dodala:

"Najbolji način na koji možeš pomoći sestri, Angela, jest da učiniš što želi i ne buniš se."

Zato sam rekla kako ću učiniti sve što je Caroline željela. A Caroline je rekla: "To je moja draga Angela." Zagrnila me i rekla kako nemam razloga za brigu, i da govorim i razmišljam o svemu što je moguće manje.

Morala sam sići dolje i razgovarati s višim inspektorom. Bio je jako ljubazan, pitao me kad sam posljednji put vidjela Amyasa i puno drugih pitanja koja su mi se tada činila prilično besmislena, ali čiji smisao, naravno, sada shvaćam. Zadovoljio se činjenicom kako mu ne mogu reći ništa više od onog što je već čuo od ostalih. Rekao je gospođici Williams kako ne vidi nikakav problem u mom odlasku na Ferribv Grange kod lady Tressillian.

Otišla sam tamo, i lady Tressillian bila je vrlo dobra prema meni. Ali naravno, uskoro sam morala saznati istinu. Caroline je uhićena gotovo odmah. Bila sam toliko prestravljena i zapanjena da sam se prilično jako razboljela.

Kasnije sam čula kako je Caroline užasno zabrinuta zbog mene. Na njezino sam insistiranje poslana iz Engleske prije početka suđenja. Ali to sam vam već rekla.

Kao što vidite, napisala sam vrlo malo. Nakon našeg razgovora pokušala sam se prisjetiti ono malo mučnih sjećanja, tražila sam detalje u ponašanju ili reakcijama osoba. Ne sjećam se ničega što bi odgovaralo krivnji. Elsine mahnitosti. Meredithova sivog zabrinutog lica. Philipove tuge i bijesa - sve mi se činilo prirodnim. Ipak, pretpostavljam kako je netko mogao glumiti?

Znam samo ovo, Caroline to nije učinila.

Prilično sam sigurna u to, i uvijek ću biti, ali nemam dokaza osim intimnog poznavanja njezinog karaktera.

Kraj priče Angele Warren.

17. Zaključci

Carla Lemarchant podigla je pogled. Oči su joj bile ispunjene umorom i boli. Umornim je pokretom maknula kosu s čela.

Rekla je:

"Sve je ovo toliko zapanjujuće." Dodirnula je gomilu pisama. "Jer je gledište svaki put drugačije! Svi moju majku doživljavaju na drugačiji način. Ali činjenice su iste. Svi se slažu s činjenicama."

"Je li vas čitanje obeshrabrilo?"

"Da. Vas nije?"

"Ne, za mene su ovi opisi vrlo vrijedni - vrlo informativni."

Poirot je govorio polagano i oprezno.

Carla je rekla:

"Željela bih da ih nikad nisam pročitala!"

Poirot ju je pogledao.

"Ah - znači tako se osjećate?"

Carla je s gorčinom rekla:

"Svi misle kako je ona to učinila - svi osim ujne Angele, a ono što ona misli nije važno. Nije imala nikakvog razloga za to. Ona je samo jedna od odanih ljudi koji nikad neće odustati od uvjerenja. Ona neprestano govori: 'Caroline to nije mogla učiniti.'"

"Tako vam zvuči?"

"Kako bi mi inače moglo zvučati? Shvatila sam, znate, da ako to moja majka nije učinila, onda je sigurno netko od tih petoro ljudi. Čak sam imala i teorije zašto."

"Ah! To je zanimljivo. Recite mi."

"Oh, to su samo teorije. Philip Blake, na primjer. On je broker, bio je najbolji prijatelj mog oca- moj mu je otac najvjerojatnije vjerovao. Umjetnici su obično nepažljivi kad se radi o novcu. Možda je Philip Blake bio u škripcu i upotrijebio je novac mog oca. Možda je prevario oca da nešto potpiše. Onda je cijela stvar mogla izaći na vidjelo - i samo ga je očeva smrt mogla spasiti. To je jedna od stvari koju sam pomislila."

"Uopće nije loša ideja. Što još?"

"Pa, tu je Elsa. Philip Blake rekao je kako je bila prepametna da bi petljala s otrovom, ali ja mislim kako to uopće nije istina. Pretpostavimo da je moja majka otišla kod nje i rekla joj kako se neće razvesti od oca- kako ju ništa neće natjerati na razvod. Možete reći što želite, ali ja mislim kako Elsa ima buržoaski um- željela je biti respektabilno udana. Mislim kako je Elsa bila savršeno sposobna ukrasti otrov — onog je poslijepodneva imala dobru prigodu - i možda je namjeravala moju majku ukloniti s puta otrovavši ju. Mislim kako bi to bilo prilično svojstveno Elsi. A onda je, nekom stravičnom pogreškom, Amyas uzeo otrov umjesto Caroline."

"Opet, nije loše zamišljeno. Što još?"

Carla je polagano rekla:

"Pa, mislila sam - možda - MeredithV

"Ah - Meredith Blake?"

"Da. Znate, zvuči mi poput osobe koja bi ubila. Mislim bio je tupavi tip kojem su se ostali smijali, i u sebi je to prezirao. Onda se moj otac

oženio djevojkom s kojom se on želio oženiti. Moj je otac bio uspješan i bogat. A on je i napravio sve one otrove! Možda ih je uistinu radio jer mu se sviđala pomisao kako će jednog dana moći nekoga ubiti. Morao je privući pažnju na krađu otrova kako bi sa sebe skinuo sumnju. Ali on je bio najvjerojatnija osoba koja ga je uzela. Možda je, čak, i želio Caroline obješenu jer ga je nekoć davno odbila. Znae, mislim kako je jedna stvar koju vam je napisao prilično sumnjiva - kao ljudi rade stvari koje nisu karakteristične za njih. Pretpostavimo da je mislio na sebe kad je to napisao?"

Hercule Poirot je rekao:

"U pravu ste barem u ovome - ne treba sve što je napisano uzeti kao istinu. Ono što je napisano možda je napisano s namjerom da navede na krivi trag."

"Oh, znam. To sam imala na umu."

"Još neke ideje?"

Carla je polagano rekla:

"Pitala sam se - prije no što sam pročitala ovo - o gospođici Williams. Izgubila je posao, znate, kad je Angela krenula u školu. A da je Amyas iznenada umro Angela nakon svega najvjerojatnije ne bi otišla. Mislim, da je prošlo kao prirodna smrt — što se vrlo lako moglo dogoditi, pretpostavljam, da Meredith nije otkrio nestanak koniina. Pročitala sam o koniinu, i nema nikakvih osobitih pokazatelja nakon smrti. Mogli su pomisliti kako se radi o sunčanici. Znam kako samo gubljenje posla ne zvuči kao vrlo adekvatan motiv za ubojstvo. Ali ubojstva se neprestano počinjavaju za apsurdno neadekvatne motive. A sredovječna, možda prilično nesposobna guvernanta možda se uznemirila jer nije vidjela nikakvu budućnost pred sobom."

"Kao što sam rekla, to sam mislila prije no što sam pročitala ovo. Ali gospođica Williams uopće ne zvuči tako. Ne zvuči nimalo

nesposobno -"

"Nimalo. Ona je još uvijek vrlo učinkovita i inteligentna žena."

"Znam. Čovjeku je to jasno. A također i zvuči apsolutno iskreno. To me najviše uznemiruje. Oh, vi znate - vi, shvaćate. Vi ne marite, naravno. Cijelo ste vrijeme isticali kako želite istinu. Pretpostavljam kako smo dobili istinu! Gospođica Williams je u pravu, čovjek mora prihvatiti istinu. Nije dobro graditi život na laži jer tako želite vjerovati. Onda dobro - mogu to podnijeti! Moja majka nije bila nevinna! Napisala mi je ono pismo jer je bila slaba i nesretna i željela me poštediti. Ne osuđujem ju. Možda bih se i ja također trebala tako osjećati. Ne znam što vam zatvor čini. A također ju ne krivim - ako se osjećala tako očajno zbog oca, pretpostavljam kako joj nije bilo pomoći. Ali također ni oca ne krivim u cijelosti. Shvaćam - barem djelomično - kako se on osjećao. Tako prepun života - i tako prepun želje... Nije si mogao pomoći - bio je takav. I bio je veliki slikar. Mislim kako je to dovoljan izgovor."

Okrenula je svoje rumeno, uzbuđeno lice prema Herculeu Poirotu i ponosno podigla bradu.

Hercule Poirot je rekao:

"Pa -jeste li zadovoljni?"

"Zadovoljna?" rekla je Carla Lemarchant. Glas joj se slomio na riječi.

Poirot se nagnuo naprijed i očinski ju potapšao po ramenu.

"Slušajte", rekao je. "Odustali ste od borbe sada kada se tek treba boriti. U trenutku kad ja, Hercule Poirot, imam prilično dobru ideju što se dogodilo."

Carla je zurila u njega. Rekla je:

"Gospođica Williams voljela je moju majku. Vidjela ju je - vlastitim očima - kako namješta dokaz samoubojstva. Ako vjerujete onome što je rekla -"

Hercule Poirot je ustao. Rekao je:

"Mademoiselle, to što Cecilia Williams kaže kako je vidjela vašu majku kako namješta otiske prstiju Amyasa Cralea na pivskoj boci - na pivskoj boci, ne zaboravite - to je jedina stvar koju sam trebao saznati kako bih bio definitivno siguran, jednom za svagda, da vaša majka nije ubila vašeg oca."

Nekoliko je puta kimnuo glavom i izašao iz sobe ostavivši zbunjenu Carlu koja je gledala za njim.

Poirot postavlja pet pitanja.

"Pa, gospodine Poirot?"

Glas Philipa Blakea bio je nestrpljiv.

Poirot je rekao:

"Moram vam se zahvaliti na izvanrednom i lucidnom opisu Craleove tragedije."

Philip Blake izgledao je prilično samozadovoljno.

"Jako lijepo od vas", promrmljao je. "Uistinu je iznenađujuće koliko sam se sjetio kad sam počeo pisati."

Poirot je rekao:

"To je zadivljujuće jasna priča, ali bilo je malih propusta, zar ne?"

"Propusta?" Philip Blake se namrštio.

Hercule Poirot je rekao:

"Vaša priča, hoćemo li tako reći, nije bila u potpunosti iskrena." Glas mu je očvrsnuo. "Informiran sam, gospodine Blake, kako je barem jednu noć tijekom ljeta gospođa Crale viđena kako izlazi iz vaše sobe u pomalo kompromitirajuće doba noći."

Tišinu je razbijalo jedino teško disanje Philipa Blakea. Naposljetku je rekao: "Tko vam je to rekao?"

Hercule Poirot je odmahnuo glavom.

"Nije važno tko mi je rekao. To što znam, to je važno."

Opet je uslijedila tišina; Philip Blake se onda odlučio. Rekao je:

"Slučajno ste, čini mi se, naletjeli na čisto privatnu stvar. Priznajem kako se to ne slaže s onime što sam napisao. Ipak, slaže se više no što biste mogli pomisliti. Sada sam vam prisiljen reći istinu."

"Gajio sam određeno neprijateljstvo prema Caroline Crale. Istovremeno me jako privlačila. Možda je ovo drugo nastalo iz onog prvog. Prezirao sam moć koju je imala nad mnom i pokušao i eliminirati privlačnost konstantnim razmišljanjem o njezinim najgorim osobinama. Nikad mi se nije sviđala, ako shvaćate. Ali u bilo kojem bi mi trenutku bilo lako s njom voditi ljubav. Bio sam zaljubljen u nju kao dječak, a ona me nije primjećivala. To mi nije bilo lako oprostiti."

"Moja se prigoda ukazala kad je Amyas u potpunosti izgubio glavu zbog Greerice. Bez ikakve namjere rekao sam Caroline kako ju volim. Ona je prilično hladno odgovorila: 'Da, to sam oduvijek znala.' Kakve li drskosti!"

"Naravno da sam znao kako ona mene nije voljela, ali vidio sam kako je uznemirena i nervozna zbog Amyasove trenutne afere. To je stanje u kojem lako možete očarati ženu. Složila se doći u moju sobu te noći. I došla je."

Blake je zastao. Sada mu je bilo teško pronaći riječi.

"Došla je u moju sobu. I onda, s mojim rukama oko nje, rekla mi prilično hladno kako ne vrijedi! Nakon svega, rekla je. ona je bila žena za jednog muškarca. Bila je žena Amyasa Cralea, u dobru i zlu. Priznala je kako se prema meni jako loše ponašala, ali i rekla kako si nije mogla pomoći. Zamolila me da joj oprostim."

"I ostavila me. Ostavila me! Pitate li se, gospodine Poirot, je li moja mržnja možda ustostručena? Pitate li se jesam li joj ikad oprostio? Za uvredu koju mi je nanijela - kao i za činjenicu da je ubila prijatelja kojeg sam volio najviše na svijetu!"

Philip Blake divlje je drhtao i izjavio:

"Ne želim razgovarati o tome, čujete li? Dobili ste svoj odgovor. Sada odlazite! I nikad mi više nemojte ovo spomenuti!"

"Želim znati, gospodine Blake, red kojim su vaši gosti onog dana izašli iz laboratorija?"

Meredith Blake se pobunio.

"Ali, dragi moj Poirote. Nakon šesnaest godina! Kako bih se mogao sjetiti? Rekao sam vam kako je Caroline izašla posljednja."

"Sigurni ste u to?"

"Da - osim ako - mislim..."

"Idemo sada tamo. Moramo biti potpuno sigurni, znate."

Još uvijek protestirajući, Meredith Blake je poveo. Otključao je vrata i otvorio kapke. Poirot je autoritativno progovorio.

"A sada, prijatelju. Pokazali ste svojim gostima vaše zanimljive biljne preparate. Zatvorite oči i zamislite "

Meredith Blake je poslušao. Poirot je iz džepa izvukao rupčić i lagano mahnuo njime. Blakeove nosnice lagano su se pomaknule,

promrmljao je:

"Da, da - zanimljivo kako se stvari vrate. Caroline je, sjećam se, imala svijetlu haljinu boje kave. Philip je izgledao kao da mu je dosadno... Oduvijek je moj hobi smatrao prilično idiotskim."

Poirot je rekao:

"Sjetite se, spremate se napustiti sobu. Idete u knjižnicu gdje ćete pročitati odlomak o Sokratovoj smrti. Tko je prvi napustio sobu -vi?"

"Elsa i ja - da. Prva je izašla van. Ja sam bio odmah iza nje. Razgovarali smo. Stajali smo i čekali ostale da izađu kako bih opet mogao zaključati vrata. Philip - da, Philip je izašao sljedeći. I Angela - pitala ga je što su bikovi i medvjedi. Nastavili su hodnikom. Amyas za njima. Stajao sam i mirno čekao - Caroline, naravno."

"Znači prilično ste sigurni kako je Caroline ostala zadnja. Jeste li vidjeli što je radila?"

Blake je odmahnuo glavom.

"Ne, leđima sam bio okrenut prema sobi, znate. Razgovarao sam s Elsom -dosađivao joj, pretpostavljam - pričao sam kako se određene trave moraju sakupljati tijekom punog mjeseca prema drevnom praznovjerju. A onda je Caroline izašla - pomalo je žurila - i ja sam zaključao vrata."

Zastao je i pogledao Poirota, koji je vraćao rupčić u džep. Meredith Blake s gađenjem je šmrknuo i pomislio: "Ah, tip stvarno koristi mirisi"

Na glas je rekao:

"Prilično sam siguran u to. To je bio red. Elsa, ja, Philip, Angela i Caroline. Je li vam to imalo pomoglo?"

Poirot je rekao:

"Sve se slaže. Slušajte. Želim ovdje organizirati okupljanje. Neće, mislim, biti teško..."

"I?"

Elsa Dittisham rekla je to gotovo požudno - poput djeteta.

"Želim vam postaviti pitanje, madame."

"Da?"

Poirot je rekao:

"Nakon što je sve završilo - suđenje, mislim -je li vas Meredith Blake pitao hoćete li se udati za njega?"

Elsa je zurila. Izgledala je samozadovoljno - kao da joj je dosadno.

"Da-jest. Zašto?"

"Jeste li bili iznenađeni?"

"Jesam li? Ne sjećam se."

"Što ste rekli?"

Elsa se nasmijala. Rekla je:

"Što mislite što sam rekla? Nakon Amyasa -Meredith?"

To bi bilo smiješno! To je bilo glupo s njegove strane. On je oduvijek bio prilično glup."

Iznenada se nasmijala.

"Želio me, znate, zaštititi - 'brinuti se za mene' - tako je to sročio! Poput svih ostalih mislio je kako je suđenje bilo teško za mene. I reporteri! I gomila koja me nije voljela! I blato koje je bačeno na mene."

Zamislila se na trenutak. Onda je rekla:

"Siroti stari Meredith! Takav seronja!" i opet se nasmijala.

Hercule Poirot opet se susreo s mudrim prodornim pogledom gospođice Williams, i opet je osjetio kako godine nestaju i on postaje krotki i poslušni dječak.

Postojalo je, objasnio je, nešto što je želio pitati.

Gospođica Williams željela je čuti pitanje.

Poirot je pažljivo birajući riječi polagano rekao:

"Angela povrijeđena je u vrlo ranom djetinjstvu. U mojoj im bi lješkama našao sam dvije verzije koje se odnose na to. U jednoj od njih izjavljeno je kako je gospođa Crake bacila uteg za papir na dijete. U drugoj da je dijete napala štangom. Koja je od ovih verzija točna?"

Gospođica Williams britko je odgovorila:

"Nikad nisam čula ništa o štangi. Utég za papir točna je priča."

"Tko vam je to rekao?"

"Sama Angela. Rekla mi je to na samom početku."

"Što je točno rekla?"

"Dotaknula je obraz i rekla: 'Caroline mi je ovo učinila kad sam bila beba. Bacila je uteg za papir na mene. Nikad joj to nemojte spominjati, molim vas, jer ju to jako uznemiruje.'"

"Je li vam sama gospođa Crale spomenula događaj?"

"Samo usputno. Pretpostavila je kako znam priču. Sjećam se kako je jednom rekla. 'Znam kako mislite da sam razmazila Angelu, ali znate, uvijek ću osjećati kako nema stvari kojom se mogu iskupiti za ono što sam joj učinila.' A drugom je prilikom rekla: 'Znati kako ste doživotno unakazili drugo ljudsko biće najteži je teret koji čovjek može nositi.'"

"Hvala vam, gospođice Williams. To je sve što sam želio znati."

Cecilia Williams oštro je rekla:

"Ne razumijem vas, gospodine Poirot. Pokazali ste Carli moju priču o tragediji?"

Poirot je kimnuo.

"A vi i dalje -" zastala je.

Poirot je rekao:

"Razmislite malo. Da prolazite pored ribarnice i u izlogu ugledate dvanaest riba, mislili bi kako su sve prave, zar ne? Ali jedna od njih mogla bi biti preparirana."

Gospođica Williams žustro je odgovorila:

"Prilično nevjerovatno i u svakom slučaju -"

"Ah, nevjerovatno, da, ali ne i nemoguće -jer je moj prijatelj jednom odnio prepariranu ribu (time se inače bavio, znate) kako bi ju usporedio s pravima! A da u dnevnoj sobi u prosincu ugledate vazru s orhidejama rekli biste da su umjetne - ali mogle bi biti prave, dopremljene avionom iz Bagdada."

"Kakvo je značenje ovih gluposti?" zahtijevala je gospođica Williams.

"Pokušavam vam dokazati kako su oči uma one s kojima čovjek u stvari gleda..."

Poirot je lagano usporio kad se približio naselju stambenih zgrada iza Regent Parka. Stvarno, kad razmisli o tome, uopće nije želio ništa pitati Angelu Warren. Jedino pitanje koje joj je želio postaviti moglo je čekati...

Ne, bila je to njegova neutaživa žeđ za simetrijom koja ga je dovela ovamo. Petoro ljudi - treba biti pet pitanja! Tako je urednije. To je bolje zaokruživalo stvari.

Ah, dobro - smislit će nešto.

Angela Warren pozdravila ga je s nečim bliskim iščekivanju. Rekla je:

"Jeste li štogod saznali? Jeste li štogod otkrili?"

Poirot je polagano kimnuo glavom u najboljoj maniri kineskog mandarina. Rekao je:

"Napokon sam napredovao."

"Philip Blake?" Bilo je to na pola puta između izjave i pitanja.

"Mademoiselle, trenutno ne želim reći ništa više. Trenutak još nije došao. Vas ću zamoliti da budete tako dobri i dođete u Handcross Manor. Ostali su se složili."

Lagano se namrštila i rekla:

"Što namjeravate učiniti? Rekonstruirati nešto što se dogodilo prije šesnaest godina?"

"Vidjeti, možda, s boljeg mjesta. Doći ćete?"

Angela Warren polagano je rekla:

"Oh, da, doći ću. Bit će zanimljivo opet vidjeti te ljude. Sada ću ih vidjeti, možda, iz jasnije perspektive (kao što ste rekli), nego onda."

"Donijet ćete pismo koje ste mi pokazali?"

Angela Warren se namrštila.

"To je pismo moje. Pokazala sam vam ga iz dobrog i važnog razloga, ali nemam namjeru dopustiti da ga čitaju bezosjećajni stranci."

"Ali dopustit ćete mi da vam budem savjetnik u ovoj stvari?"

"Neću učiniti ništa slično. Ponijet ću pismo sa sobom, ali sama ću prosuditi, a usuđujem se reći kako je moja prosudba dobra poput vaše."

Poirot je u znak predaje raširio ruke. Ustao je kako bi krenuo. Rekao je:

"Dopuštate li da vam postavim jedno malo pitanje?"

"Koje?"

"U vrijeme tragedije, pročitali ste, zar ne, Mjesec i šest penija Somerseta Maughama?"

Angela je zurila u njega. Onda je rekla:

"Mislim-pa, da, istina." Pogledala ga je s otvorenom znatiželjom.

"Kako ste znali?"

"Želio sam vam dokazati, mademoiselle, kako sam i u maloj nevažnoj stvari nešto poput čarobnjaka. Postoje stvari koje znam bez potrebe da mi se kažu."

18. Rekonstrukcija

Poslijepodnevno sunce obasjavalo je laboratorij Handcross Manora. U sobu su doneseni stolci i stol, ali služili su samo kako bi naglasili njezinu zapuštenost, a ne ju uljepšali.

Pomalo nervozno, cupkajući brk, Meredith Blake, tiho je razgovarao s Carlom. Jednom je glasnije rekao: "Draga moja, jako si nalik majci - a istovremeno također nisi."

Carla je pitala: "Po čemu sam poput nje, a po čemu nisam?"

"Imaš njezinu put i način na koji se krećeš, ali ti si - kako da se izrazim - pozitivnija no što je ona ikad bila."

Namršteni Philip Blake zurio je kroz prozor i nervozno kuckao po okviru. Rekao je:

"Koji je smisao ovoga? Savršeno subotnje poslijepodne -"

Hercule Poirot požurio se nali ti ulje na uzburkanu vodu.

"Ah, ispričavam se - neoprostivo je, znam, otkazati golf. Mais voyons, gospodine Blake, ovo je kći vašeg najboljeg prijatelja. Izaći ćete joj u susret, zar ne?"

Batler je najavio: "Gospođica Warren."

Meredith joj je krenuo u susret. Rekao je: "Lijepo od tebe što si odvojila vrijeme, Angela. Zaposlena si, znam."

Poveo ju je do prozora.

Carla je rekla. "Bog, ujna Angela. Pročitala sam tvoj članak u jutrošnjem The Timesu. Lijepo je imati čuvenu rođakinju." Pokazala

je visokog, privlačnog mladića sivih očiju. "Ovo je John Ratterv. On i ja ćemo se - nadam se - vjenčati."

Angela Warren je rekla: "Oh! - Nisam znala..."

Meredith je otišao dočekati idućeg gosta.

"Pa, gospođice Williams, prošlo je dosta godina od našeg posljednjeg susreta."

Mršava, krhka i nepopustljiva, stara je guvernanta ušla u sobu. Oči su joj na trenutak zamišljeno zastale na Poirotu, a onda prešle na visoki lik širokih ramena odjeven i tvid.

Angela Warren prišla je kako bi ju pozdravila i uz osmijeh rekla: "Opet se osjećam poput školarke."

"Jako sam ponosna na tebe, draga", rekla je gospođica Williams. "Osvjetlala si mi obraz. Ovo je Carla, pretpostavljam? Neće me se sjećati. Bila je jako mala..."

Philip Blake nervozno je rekao: "Što je sve ovo? Nitko mi nije rekao -"

Hercule Poirot je rekao: "Ja to zovem -ja - izlet u prošlost. Hoćemo li svi sjesti? Onda ćemo biti spremni kad stigne posljednji gost. A kad ona dođe moći ćemo nastaviti s našim poslom - uznemiravanjem duhova."

Philip Blake je izjavio: "Kakva je ovo glupost? Nećete održati seansu, zar ne?"

"Ne, ne. Samo ćemo porazgovarati o stanovitim davnim događajima - raspraviti o njima i, možda, jasnije vidjeti njihov slijed. Što se tiče duhova, oni se neće materijalizirati, ali tko kaže kako nisu ovdje, u ovoj sobi, iako ih ne možemo vidjeti. Tko može reći kako Amyas i Caroline Crale nisu ovdje - i slušaju?"

Philip Blake je rekao: "Apsurdna glupost -" i zastao kad su se vrata ponovno otvorila i batler najavio lady Dittisham.

Elsa Dittisham došla je s onim laganim prezirom dosade karakterističnim za nju. Nasmiješila se Meredithu, hladno pogledala Angelu i Philipa, i otišla do stolca uz prozor, malo udaljenog od ostalih. Skinula je krzno s vrata i prebacila ga preko naslona. Minutu ili dvije gledala je po sobi, onda Carlu, djevojka joj je uzvratila pogled i zamišljeno procijenila ženu koja je unijela kaos u živote njezinih roditelja. Na njezinom mladom licu nije bilo animoziteta, samo znatiželja.

Elsa je rekla: "Ispričavam se zbog kašnjenja, gospodine Poirot."

"Lijepo od vas što ste došli, madame."

Cecilia Williams lagano je frknula. Elsa je animozitetu u njezinim očima odgovorila potpunom nezainteresiranošću. Rekla je:

"Ne bih te prepoznala, Angela. Koliko je prošlo? Šesnaest godina?"

Hercule Poirot iskoristio je trenutak.

"Da, prošlo je šesnaest godina od događaja o kojem ćemo govoriti, ali dopustite mi da vam najprije kažem zašto smo ovdje."

I u nekoliko sažetih rečenica objasnio je Carlinu molbu i svoje prihvaćanje zadatka.

Brzojenastavioignorirajućiolujukojasepojavljivala na Philipovom licu, i šok na Meredithovom.

"Prihvatio sam zadatak - krenuo sam otkriti -istinu."

Carla Lemarchant, u velikom starinskom stolcu, čula je Poirotove riječi u magli, u daljini.

Rukom je sakrila oči i pomno proučavala pet lica. Je li mogla zamisliti nekog od njih kako ubija? Egzotična Elsa, rumena guvernanta, hladna, sposobna Angela Warren?

Bi li mogla - ako se potruđi - zamisliti kako netko od njih ubija nekoga? Da, možda - ali to ne bi bilo odgovarajuće ubojstvo. Mogla je zamisliti Philipa Blakea kako, u napadu bijesa, guši neku ženu - da, to je mogla zamisliti... A mogla je zamisliti Mereditha Blakea kako revolverom prijeti provalniku — i slučajno puca... Mogla je zamisliti Angelu Warren kako također puca iz revolvera, ali ne slučajno. Bez osobnih osjećaja na djelu - sigurnost ekspedicije ovisi o tome! I Elsu, u nekom fantastičnom dvorcu kako govori sa svog kreveta prekrivenog orijentalnom svilom: "Bacite hulju sa zidina!" Sve divlja mašta - i čak ni najvećim silama nije mogla zamisliti kako mala gospođica Williams ubija nekoga! Još jedan fantastičan prizor: "Jeste li ikad ubili nekoga, gospođice Williams?" "Nastavi sa svojom aritmetikom, Carla, i ne postavljalj blesava pitanja. Vrlo je zlo ubiti nekoga."

Carla je pomislila: "Sigurno sam bolesna - moram prestati s ovime. Slušaj, budalo, slušaj onog malog čovjeka koji kaže da zna."

Hercule Poirot je pričao.

"To je bio moj zadatak - ubaciti se u rikverc, ah, i vratiti se u prošlost i otkriti što se stvarno dogodilo."

Philip Blake je rekao: "Svi znamo što se dogodilo. Pretvarati se kako se dogodilo nešto drugo je glupo - to je to, obična glupost. Lažima izvlačite novac od ove djevojke."

Poirot si nije dopustio ljutnju. Rekao je:

"Kažete, svi znamo što se dogodilo. Govorite gluposti. Prihvaćena verzija stanovitih činjenica nije uvijek istinita. Sjedne strane, na primjer, vi, gospodine Blake, niste voljeli Caroline Crale. To je prihvaćena verzija vašeg ponašanja. Ali bilo tko s imalo znanja o

psihologiji mogao je shvatiti kako je istina čista suprotnost. Oduvijek ste bili ludo zaljubljeni u Caroline Crale. Prezirali ste tu činjenicu, pokušavali ju anulirati konstantnim ponavljanjem njezinih loših osobina i naglašavanjem vaše mržnje. Na isti je način gospodin Meredith Blake imao dugogodišnju tradiciju obožavanja Caroline Crale. U njegovoj priči o tragediji govori kako je prezirao ponašanje Amyasa Cralea zbog nje, ali samo ste trebali pažljivo pročitati između redaka i uvidjeli biste kako je dugogodišnje obožavanje gotovo iščezlo, i mlada, lijepa Elsa Greer okupirala je njegovo srce i um."

Meredith se zagrcnuo, a lady Dittisham se nasmiješila.

Poirot je nastavio.

"Spominjem ove stvari samo kao ilustraciju, iako imaju utjecaj na ono što se dogodilo. U redu, onda, počinjem svoje putovanje u prošlost - kako bi o tragediji saznao sve što mogu. Reći ću vam kako sam putovao. Razgovarao sam s odvjetnikom koji je branio Caroline Crale, tužiteljem, starim odvjetnikom koji je intimno poznao obitelj Craleovih, odvjetničkim pisarom koji je bio na sudu tijekom suđenja, policijskim inspektorom zaduženim za slučaj - i naposljetku sam došao do pet očevidaca koji su bili na prizorištu. I iz svega toga sastavio sam sliku - mozaik žene. I saznao ove činjenice:"

"Kako Caroline Crale nikad nije izjavila nevinost (osim u pismu kćeri)."

"Kako Caroline Crale nije pokazala strah na suđenju, kako je u stvari pokazala jedva malo interesa, kako je u potpunosti prihvatila poraz. Kako je u zatvoru bila tiha i mirna. Kako je u pismu koje je napisala sestri odmah nakon presude sebe smatrala krivom za sudbinu koja ju je snašla. I kako je po mišljenju svih s kojima sam razgovarao (s jednom iznimkom) Caroline Crale bila je kriva.'"

Philip Blake kimnuo je glavom. "Naravno da jest!"

Hercule Poirot je rekao:

"Alija nisam angažiran kako bih prihvatio mišljenje ostalih. Ja sam morao sam istražiti dokaze. Istražiti činjenice i uvjeriti se kako se psihologija slučaja slaže s njima. Kako bih to učinio pažljivo sam proučio policijska izvješća, a također sam i uspio uvjeriti petoro ljudi koji su bili na prizorištu da mi napisu svoje viđenje tragedije. Ta su viđenja bila vrlo dragocjena jer sadržavaju određene stvari koje mi policijski spisi nisu mogli dati - to jest: A, stanovite razgovore i incidente koji, s policijskog stanovišta, nisu bili značajni; B, mišljenja samih ljudi što je Caroline Crale mislila i osjećala (što se pravno ne može prihvatiti kao dokaz); C, stanovite činjenice koje su namjerno prešućene policiji."

"Bio sam u poziciji sam ocijeniti slučaj. Nema nimalo sumnje kako je Caroline Crale imala dobar motiv za ubojstvo. Voljela je supruga, javno je priznala kako ju je namjeravao ostaviti zbog druge žene, i po vlastitom priznanju bila je ljubomorna žena."

"Kako bi od motiva došli do sredstva, u njenoj je ladici pronađena prazna bočica parfema koja je sadržavala koniin. Na njoj nije bilo otisaka osim njezinih. Kad ju je policija pitala, priznala je kako ga je uzela iz sobe u kojoj se sada nalazimo. Bočica koniina također je na sebi imala njezine otiske. Pitao sam gospodina Mereditha Blakea kojim je redoslijedom petoro ljudi toga dana napustilo sobu -jer mi se teško zamislivim činilo kako bi itko mogao uzeti otrov dok je u sobi bilo petoro ljudi. Ljudi su ovim redoslijedom napuštali sobu - Elsa Greer, Meredith Blake, Angela Warren i Philip Blake, Amyas Crale i naposljetku Caroline Crale. Što više, gospodin Meredith Blake bio je leđima okrenut prema sobi dok je čekao da gospođa Crale izađe, i nije bio u mogućnosti vidjeti što je radila. Imala je, kako bi se reklo, prigodu. Zato sam uvjeren da je uzela koniin. Postoji indirektna potvrda toga. Gospodin Meredith Blake prije neki mi je dan rekao : 'Sjećam se kako sam stajao ovdje i namirisao jasmin kroz otvoren prozor. 'Ali bio je rujan, i jasmin koji se nalazi pod prozorom više ne bi bio u cvatu. Jasmin inače cvjeta u srpnju i kolovozu. Ali bočica

parfema koja je pronađena u njezinoj sobi i koja je sadržavala tragove koniina također je sadržavala parfem od jasmína. Znači, smatram sigurnim kako je gospođa Crale odlučila ukrasti koniín i ne razmišljajući ispraznila bočicu parfema koju je imala u torbici."

"To sam provjerio drugi put kad sam zamolio gospodina Blakea neka zatvori oči i pokuša se sjetiti redosljeda napuštanja sobe. Miris jasmína odmah mu je potaknuo sjećanje. Mirisi utječu na nas više no što mislimo."

"Znači dolazimo do jutra kobnog dana. Činjenice za sada nisu sporne. Iznenadno otkriće gospođice Greer kako ona i gospodin Crale planiraju brak, potvrda Amyasa Crale, i velika patnja Caroline Crale. Ni jedna od ovih stvari ne ovisi o svjedočenju samo jednog svjedoka."

"Idućeg je jutra u knjižnici došlo do scene između supružnika. Prva stvar koja se čula bile su riječi Caroline Crale: 'Ti i tvoje žene!' ogorčenim glasom, a na kraju je rekla: 'Jednog ću te dana ubiti.' Philip Blake čuo je ovo iz hodnika. A gospođica Greer čula je s terase.

"Onda je čula kako je gospodin Crale zamolio suprugu da bude razumna. Čula je kako je gospođa Crale rekla: 'Radije ću te ubiti nego prepustiti toj djevojci.' Uskoro nakon ovoga Amyas Crale je izašao i oštro rekao Elsi Greer da mu ide pozirati. Uzela je vestu i pridružila mu se."

"Za sada nema nikakve psihološke nepravilnosti. Svi su se ponašali onako kako se očekivalo. Ali sada dolazimo do nečega što jest neskladno."

"Meredith Blake otkriva krađu, naziva brata; sastaju se na obali i prolaze pored vrta Batterv gdje Caroline Crale sa suprugom vodi diskusiju o Angelinom odlasku u školu. To mi je vrlo čudno. Suprug i supruga žestoko se posvađaju, svađa završava Carolineinom

prijetnjom, a ipak, nekih dvadesetak minuta kasnije, ona odlazi dolje i počinje trivijalnu raspravu."

Poirot je pogledao Mereditha Blakea.

"U vašoj ste priči naveli stanovite riječi koje je Crale rekao. To su bile: 'Sve je sređeno - ja ću se pobrinuti za pakiranje.' Točno?"

Meredith Blake je rekao: "Nešto takvo - da."

Poirot se okrenuo prema Philipu Blakeu.

"Vi se isto sjećate?"

Philip se namrštitio.

"Nisam se sjećao sve dok to niste spomenuli - ali sada se sjećam. Nešto jest spomenuto o pakiranju?"

"Od strane gospodina Cralea - ne gospođe Crale?"

"Amyas je to rekao. Čuo sam samo kako je Caroline rekla kako će to biti teško za djevojčicu. U svakom slučaju, kakve to veze ima? Svi znamo kako je Angela nakon dan ili dva otišla u školu."

Poirot je rekao: "Nije vam jasno zašto se protivim. Zašto bi Amyas Crale pakirao djevojčicu? To je apsurdno, definitivno! Tu je bila gospođa Crale, tu je bila gospođica Williams, sluškinja. Pakiranje je ženski posao - ne muški."

Philip Blake nestrpljivo je rekao:

"Zašto je to važno? To nema nikakve veze sa zločinom."

"Mislite? Za mene, to je bila prva bitna stvar. A odmah nakon nje uslijedila je druga. Gospođa Crale, očajna žena, slomljena srca, koja je nedavno prijetila suprugu i koja je definitivno razmišljala ili o

samoubojstvu ili ubojstvu, sada potpuno uljudno odlučuje suprugu donijeti hladno pivo."

Meredith Blake polagano je rekao: "To nije čudno ako je planirala ubojstvo. To bi, sigurno, i učinila. Pretvarala se!"

"Mislite? Odlučila je otrovati supruga, već ima otrov. Njezin suprug ima zalihu piva u vrtu Batterv. Ako ima imalo inteligencije definitivno će otrov staviti u jednu od tih boca u trenutku kad nema nikoga."

Meredith Blake se usprotivio.

"To nije mogla učiniti. Netko drugi ga je mogao popiti."

"Da, Elsa Greer. Želite li mi reći kako je Caroline Crale, nakon što je odlučila ubiti supruga, proradila savjest pa nije također željela ubiti djevojku?"

"Ali nemojmo sada o tome. Držimo se činjenica. Caroline Crale obećala je suprugu poslati hladno pivo. Vratila se do kuće, uzela bocu iz hladnjaka i odnijela mu ju. Natočila mu je čašu i dala mu ju."

"Amyas Crale ju je iskapio i rekao. 'Danas sve ima šugav okus.'"

"Gospođa Crale vraća se do kuće. Ruča i ponaša se prilično uobičajeno. Spomenuto je kako je izgledala pomalo zabrinuto i zamišljeno. To nam ne pomaže —jer nema kriterija o ponašanju ubojice. Postoje hladnokrvni ubojice i uzbuđeni ubojice."

"Nakon ručka opet se zaputila u Batterv. Pronašla je supruga mrtvog i čini, hoćemo li se tako izraziti, očito uobičajene stvari. Pokazuje emocije i šalje guvernantu da nazove liječnika. Sada dolazimo do činjenice koja prije nije bila poznata." Pogledao je gospođicu Williams. "Ne protivite se?"

Gospođica Williams bila je prilično blijeda. Rekla je: "Nisam vas prisegnula na šutnju."

Tiho, ali s efektom, Poirot je ispričao što je guvernanta vidjela.

Elsa Dittisham se promeškoljila. Zurila je u odrpanu ženu u velikom stolcu. S nevjericom je rekla: "Vidjeli ste ju kako je to učinila?"

Philip Blake skočio je na noge.

"Ali to rješava stvar!" viknuo je. "To ju rješava jednom za svagda."

Hercule Poirot blago ga je pogledao. Rekao je: "Ne baš."

Angela Warren oštro je rekla: "Ne vjerujem." Uputila je oštar neprijateljski pogled u pravcu male guvernante.

Meredith Blake cupkao je brk, bio je zapanjen. Samo je gospođica Williams ostala smirena. Sjedila je vrlo uspravno, a na svakom obrazu nalazila se točka crvenila.

Rekla je: "To sam vidjela."

Poirot je polagano rekao: "Tu, naravno, imamo samo vašu riječ..."

"Imate samo moju riječ." Pogled prodornih sivih očiju susreo se s njegovim pogledom. "Nisam navikla, gospodine Poirot, da se sumnja u moju riječ."

Hercule Poirot se naklonio. Rekao je:

"Ne sumnjam u vašu riječ, gospođice Williams. Ono što ste vidjeli odigralo se upravo tako - i zbog toga što ste vidjeli shvatio sam kako Caroline Crale nije kriva- nije bilo teorije za njezinu krivnju."

John Ratterv, visoki, nervozni muškarac, u tom je trenutku po prvi puta progovorio. Rekao je: "Zanima me zašto to mislite, gospodine Poirot?"

Poirot se okrenuo prema njemu.

"Naravno. Reći ću vam. Gospođica Williams vidjela je - vidjela je kako Caroline Crale pažljivo nervozno briše otiske prstiju i stavlja one mrtvog supruga na pivsku bocu. Obratite pažnju, na pivsku bocu. Ali koniin je bio u čaši - ne u boci. Policija nije pronašla tragove koniina u boci. U boci nikad nije ni bilo koniina. A Caroline Crale to nije znala."

"Ona koja je navodno otrovala supruga nije znala kako je otrovan. Mislila je da je otrov u boci."

Meredith se usprotivio: "Ali zašto -"

Poirot ga je u trenu prekinuo.

"Da-zašto? Zašto je Caroline Crale tako očajnički ustrajala na teoriji samoubojstva? Odgovor jest sigurno prilično jednostavan. Jer je znala tko ga/e otrovao i bila je spremna učiniti sve - istrpjeti sve - radije nego da ta osoba bude osumnjičena."

"Sada više nemamo puno. Tko bi ta osoba mogla biti? Bi li zaštitila Philipa Blakea? Ili Mereditha? Ili Elsu Greer? Ili Ceciliju Williams? Ne, postojala je samo jedna osoba koju bi pod svaku cijenu pokušala zaštititi."

Zastao je: "Gospođice Warren, ako ste donijeli sestrično posljednje pismo, volio bih kad biste ga na glas pročitali."

Angela Warren je rekla: "Neću."

"Ali, gospođice Warren -"

Angela je ustala. Glas joj je odzvanjao, hladno poput čelika.

"Jako dobro shvaćam što želite reći. Želite reći, zar ne, kako sam ja ubila Amyasa Crale, a moja je sestra to znala. U potpunosti negiram tu optužbu."

Poirot je rekao: "Pismo..."

"Pismo je namijenjeno samo za mene."

Poirot je pogledao prema mjestu gdje je dvoje najmlađih ljudi u sobi zajedno stajalo.

Carla Lemarchant je rekla: "Molim te, ujna Angela, zar ne želiš učiniti ono što te gospodin Poirot zamolio?"

Angela Warren ogorčeno je rekla: "Stvarno, Carla! Zar nemaš nimalo srama? Ona je bila tvoja majka - ti Carlin je glas odjeknuo, jasno i žestoko.

"Da, bila je moja majka. I zato te imam pravo pitati. Govorim u njezino ime. Želim da pročitaš to pismo."

Angela Warren polagano je izvadila pismo iz torbice i dala ga Poirotu. Ogorčeno je rekla:

"Da vam ga barem nikad nisam pokazala."

Okrenula im je leđa i zagledala se kroz prozor.

Dok je Hercule Poirot na glas čitao posljednje pismo Caroline Crale, sjene u kutovima postale su gušće. Carla je iznenada dobila osjećaj kako je u sobi još netko, dobiva oblik, sluša, diše, čeka. Pomislila je: "Ona je ovdje - moja majka je ovdje. Caroline - Caroline Crale je ovdje u ovoj sobi!"

Hercule Poirot je zastao. Rekao je:

"Svi ćete se složiti, mislim, kako je ovo izuzetno pismo. Preljepo pismo, također, ali definitivno izuzetno. Jer u njemu postoji jedan veliki propust - ne postoji izjava nevinosti."

Angela Warren nije okrenula glavu kad je rekla: "To je bilo nepotrebno."

"Da, gospođice Warren, to je bilo nepotrebno. Caroline Crale nije morala sestri reći kako je nevinna- jer je mislila kako je njezina sestra već upoznata s tom činjenicom - definitivno upoznata s njom. Caroline Crale brinula se samo kako utješiti i smanjiti mogućnost Angelina priznanja. Neprestano ponavlja - U redu je, draga, sve je u redu."

Angela Warren je rekla: "Zar ne shvaćate? Željela je da budem sretna, to je sve."

"Da, željela je da budete sretni, to je očito. Bila je opsjednuta time. Imala je dijete, ali nije mislila na dijete- to će doći kasnije. Više od ničega bila je opsjednuta sestrom. Sestra je morala biti utješena, ohrabrena kako treba nastaviti sa životom, biti sretna i uspješna. I kako teret prihvaćanja ne bi bio prevelik, Caroline je pridodala jednu vrlo značajnu frazu: 'Čovjek mora platiti svoje dugove. '"

"Ta fraza sve objašnjava. To se eksplicirao odnosi na teret koji je Caroline godinama nosila sve otkad je, u napadu nekontrolirana bijesa, bacila uteg za papir na mlađu sestru i unakazila ju za cijeli život. Sada, napokon, ima prigodu platiti dug. I ako vam to zvuči utješno, reći ću vam kako iskreno vjerujem da je plaćanjem tog duga Caroline Crale našla mir i spokoj veći no što je mislila da postoji. Zbog vjerovanja kako plaća dug, suđenje i osuda nisu joj mogli ništa. To je neobično za reći o osuđenoj ubojici -ali imala je sve što ju je činilo sretnom. Da, više no što možete zamisliti, kao što ću vam uskoro i dokazati."

"Vidite, po ovom objašnjenju sve dolazi na svoje mjesto što se tiče Carolineinih reakcija. Pogledajte slijed događaja s njezinog stajališta. Za početak, prethodna večer, događa se nešto što ju je podsjetilo na njezino nedisciplinirano djetinjstvo. Angela je na Amyasa bacila uteg za papir. To je, ne zaboravite, ona učinila nekoć davno. Angela je vrisnula kako želi vidjeti Amyasa mrtvog. Onda, idućeg jutra, Caroline dolazi do hladnjaka i pronalazi Angelu kako petlja po pivu. Sjetite se riječi gospođice Williams: 'Angela je bila tamo. Izgledala je

krivo...' Krivo zbog neposlušnosti, bilo je ono na što je gospođica Williams pomislila, ali za Caroline, Angelino lice ispunjeno krivnjom, kad je uhvaćena na djelu, imalo je drugačije značenje. Ne zaboravite kako je Angela barem jednom ubacila nešto u Amyasovo piće. To je bila ideja koju je opet mogla dobiti."

"Caroline je uzela bocu koju joj je Angela dala i odlazi do Battervja. Tamo ju je natočila i dala Amyasu koji je složio facu kad ju je iskapio i izgovorio one značajne riječi: 'Danas sve ima šugav okus.'"

"Caroline tada nije posumnjala - ali nakon ručka otišla je do Battervja i pronašla supruga mrtvog - i nije nimalo sumnjala kako je otrovan. Ona to nije učinila? Tko onda jest? I cijela joj se stvar vraća poput munje -Angeline prijetnje, Angelino lice kad je iznenađena kod piva - krivnja - krivnja - krivnja. Je li dijete to učinilo?"

Kao osvetu Amyasu, možda ga nije namjeravalo ubiti, samo je namjeravalo da mu bude zlo? Hi je to učinilo zbog nje, Caroline? Je li shvatila i prezirala Amyasovo napuštanje njezine sestre? Caroline se sjetila - oh, jako dobro - vlastitih nediscipliniranih nasilnih .emocija u Angelinim godinama. I u mislima joj se oblikovala samo jedna pomisao. Kako zaštititi Angelu? Angela je dirala bocu - Angelini otisci bit će na njoj. Brzo ju je obrisala. Kad bi samo svi povjerovali kako se radi o samoubojstvu. Ako su Amyasovi otisci jedini pronađeni. Pokušava namjestiti ukočene prste na bocu - očajnički se trudi - sluša hoće li netko doći..."

"Kad ovu pretpostavku prihvatite kao istinitu, onda se sve nakon toga slaže. Njezina stalna briga za Angelu, ustrajnost da ju drži podalje, podalje od svega što se događa. Strah da policija bezrazložno ispituje Angelu. I naposljetku velika želja da Angela napusti Englesku prije početka suđenja. Jer se uvijek bojala kako bi se Angela mogla slomiti i priznati."

19. Istina

Angela Warren polagano se okrenula. Njezine oči, okrugle i prodorne, promatrale su lica ispred nje.

Rekla je:

"Slijepe budale - svi do jednog. Zar vam nije jasno kako bih priznala da sam to učinila! Nikad ne bih dopustila da Caroline pati za nešto što sam ja učinila. Nikada!"

Poirot je rekao:

"Ali petljali ste po pivu."

"Ja? Petljala po pivu?"

Poirot se okrenuo prema Meredithu Blakeu.

"Slušajte, monsieur. Po vašoj priči o događajima, čuli ste zvukove iz ove sobe, koja se nalazi ispod vaše spavaće sobe, u jutro odigravanja zločina."

Blake je kimnuo.

"Ali to je samo bila mačka."

"Otkud znate da je bila mačka?"

"Ja - ne mogu se sjetiti. Ali bila je to mačka. Prilično sam siguran kako je to bila mačka. Prozor je bio otvoren taman dovoljno da se mačka uvuče unutra."

"Ali nije ostavljen tako. Mogao se pomicati. Mogao je biti podignut i čovjek je mogao ući i izaći."

"Da, ali ja znam da je to bila mačka."

"Niste vidjeli mačku?"

Blake je polagano i zapanjeno rekao:

"Ne, nisam ju vidio —" Zastao je i namršti se. "A ipak znam."

"Ja ću vam sada reći zašto znate. U međuvremenu istaknut ću ovo. Netko je mogao tog jutra doći do kuće, ući u vaš laboratorij, uzeti nešto s police i nestati bez da ste ga vidjeli. A sada, ako je taj netko došao s Alderburvja to nije mogao biti Philip Blake, ni Elsa Greer, ni Amyas Crale niti Caroline Crale. Svi dobro znamo što je to četvero radilo. To ostavlja Angelu Warren i gospođicu Williams. Gospođica Williams bila je ovdje - sreli ste ju kad ste izašli. Rekla vam je kako traži Angelu. Angela je rano otišla na kupanje, ali gospođica Williams nije ju vidjela u vodi, niti igdje na kamenju. Mogla je lako preplivati na ovu stranu - u stvari to je i učinila kasnije kada je bila na kupanju s Philipom Blakeom. Pretpostavljam kako je preplivala na drugu stranu, došla do kuće, uvukla se kroz prozor i uzela nešto s police."

Angela Warren je rekla: "Nisam učinila ništa slično- nisam - barem -"

"Ah!" Poirot je trijumfalno uzviknuo. "Sjetili ste se. Rekli ste mi, zar ne, kako ste uzeli malo 'mačje trave'- tako ste rekli -"

Meredith Blake oštro je rekao:

"Odoljen! Naravno."

"Točno. To je razlog zbog kojeg ste bili sigurni kako se radi o mački. Vaš je nos jako osjetljiv. Namirisali ste blagi, neprijatan zadržak odoljena bez da ste, možda, toga bili svjesni - ali vašoj je podsvjesti to značilo 'Mačka'. Mačke vole odoljen i ići će bilo kamo zbog njega. Odoljen ima prilično odvratni okus, i vaš opis dan prije dao je nestašnoj gospođici Angeli ideju da stavi malo u Amyasovo pivo koje, znala je, uvijek pio na eks."

Angela Warren začuđeno je rekla: "Je li to uistinu bilo toga dana? Savršeno se sjećam kako sam ga uzela. Da, i sjećam se kako sam izvadila pivo, Caroline je došla i gotovo me uhvatila! Naravno da se sjećam... Ali nikad to nisam povezala s tim danom."

"Naravno da niste -jer u vašem umu nije bilo veze. Dva su vam događaja bili potpuno zasebni. Jedan je bio u vezi s nestašlucima - drugi je bio bombastična tragedija koja je stigla bez upozorenja i uspjela je bez problema izbrisati sve manje incidente iz vašeg pamćenja. Ali ja, ja sam primijetio kako ste kad ste govorili o tome rekli: 'Uzela sam, i tako dalje, i tako dalje, kako bih stavi/a u Amyasovo piće.' Niste rekli kako ste to i učinili."

"Ne, jer nisam uspjela. Caroline je došla upravo kad sam otvarala bocu. Oh! " Bio je to krik. "I Caroline je pomislila - pomislila je kako sam ja -!"

Zastala je. pogledala je oko sebe. Tiho, svojim uobičajenim smirenim glasom rekla je: "Pretpostavljam kako svi također mislite isto."

Zastala je, a onda odriješito rekla: "Ja nisam ubila Amyasa. Ne kao rezultat zlobne šale. Da jesam nikad ne bih šutjela."

Gospođica Williams oštro je rekla:

"Naravno da ne bi, draga moja." Pogledala je Herculea Poirota. "Nitko osim budale ne bi to pomislio."

Hercule Poirot blago je rekao:

"Ja nisam budala i ne mislim tako. Ja jako dobro znam tko je ubio Amyasa Cralea."

Zastao je.

"Uvijek postoji opasnost prihvaćanje činjenica kao dokazanih, a one uopće nisu takve. Razmotrimo situaciju na Alderburyju. Vrlo stara

situacija. Dvije žene i jedan muškarac. Uzeli smo zdravo za gotovo kako je Amyas Crale odlučio napustiti suprugu zbog druge žene. Ali ja vam sada govorim kako nikad nije namjeravao učiniti nešto takvo."

"I prije je bio očaran ženama. Opsjedale su ga neko vrijeme, ali to je brzo završavalo. Žene u koje se zaljubljavao obično su bileiskusne žene - nisu od njega previše očekivale. Ali ovoga puta žena jest očekivala. Ona uopće nije, znate, bila žena. Bila je djevojka, i po riječima Caroline Crale, bila je strahovito iskrena... Možda je bila čvrsta i sofisticirana u govoru, ali u ljubavi je bila zastrašujuće jednomna. Jer je bila opsjednuta Amyasom Craleom i pretpostavila je kako on osjeća isto za nju. Bez ikakvog je razmišljanja zaključila kako je njihova ljubav doživotna. Bez pitanja je pretpostavila kako će on napustiti suprugu."

"Ali zastoju, reći ćete, Amyas Crale nije razuvjerio? A moj je odgovor- slika. Želio je dovršiti sliku."

"To nekim ljudima zvuči nevjerojatno - ali ne nekome tko poznaje umjetnike. A već smo u principu prihvatili to objašnjenje. Onaj razgovor između Cralea i Mereditha Blakea sada je puno jasniji. Craleu je bilo neugodno - potapšao je Blakea po leđima i optimistično ga uvjerio kako će na kraju sve biti u redu. Za Amyasa Cralea, znate, sve je bilo lako. Slikao je, pomalo okružen onime što on opisuje parom ljubomornih, neurotičnih žena - ali nijednoj neće dozvoliti miješanje u najvažniju stvar njegova života."

"Ako Elsi kaže istinu slika neće biti dovršena. Možda je u početku navale osjećaja prema njoj spomenuo kako će napustiti Caroline. Muškarci govore takve stvari kad su zaljubljeni. Možda je jednostavno odavao takav dojam, kao što i sada ostavlja takav dojam. Nije mario što Elsa misli. Neka misli što želi. Sve samo da još dan ili dva šuti."

"Onda - onda će joj reći istinu - među njima je gotovo. Nikad nije bio čovjek opterećen skrupulama."

"Pokušao je, kad smo već kod toga, mislim, ne uletjeti u vezu s Elsom. Upozorio ju je kakav je čovjek - ali ona nije željela čuti upozorenje. Jurila je na svojoj Sudbini. A za čovjeka poput Cralea žene su bile plijen. Da ste ga pitali vrlo bi vam vjerojatno rekao kako je Elsa mlada - brzo će to preboljeti. Tako je radio um Amyasa Cralea."

"Njegova supruga bila je u stvari jedina osoba za koju je mario. Nije previše brinuo zbog nje. Morat će trpjeti još samo nekoliko dana. Bio je bijesan na Elsu jer se izlajala pred Caroline, ali i dalje je optimistično mislio kako će 'sve biti u redu'. Caroline će mu oprostiti, kao što je često već činila, a Elsa - Elsa će jednostavno morati 'progutati'. Tako su beznačajni bili životni problemi za čovjeka poput Amyasa Cralea."

"Ali mislim kako se iduće večeri uistinu zabrinuo. Zbog Caroline, ne zbog Else. Možda je otišao do njezine sobe, a ona nije željela razgovarati. U svakom slučaju, nakon neprospavane noći, odveo ju je u stranu i rekao istinu. Bio je očaran Elsom, ali to je prošlost. Kad dovrši sliku više ju nikada neće vidjeti."

"A kao odgovor na to, Caroline Crale ljutito je viknula: 'Ti i tvoje žene!' Ta fraza, vidite, stavila je Elsu u klasu s ostalima - onim ostalima koje su nastavile svojim putovima. I ljutito je dodala: 'Jednog ću te dana ubiti.'"

"Bila je bijesna, prezirala je njegovu bešćutnost i okrutnost prema toj djevojci. Kad ju je Philip Blake vidio na hodniku promrniljala je samoj sebi. 'To je tako okrutno!', mislila je na Elsu."

"Što se tiče Cralea, izašao je iz knjižnice, pronašao Elsu s Philipom Blakeom i oštro joj rekao da nastavljaju s poziranjem. Ali nije znao kako je Elsa Greer sjedila pod prozorom knjižnice i sve čula. A

kasnije je lagala kad je prepričavala razgovor iz knjižnice. Ne zaboravite, postoji samo njezina riječ."

"Zamislite šok kad je čula brutalnu istinu!"

"Večer prije Meredith Blake nam je rekao kako je, dok je čekao Caroline da izađe, stajao na vratima, leđima okrenut sobi. Razgovarao je s Elsom Greer. To znači da je ona bila okrenuta prema njemu i kako je ona bez problema mogla preko njegovog ramena vidjeti što Caroline radi - i kako je ona bila jedina osoba koja je to mogla vidjeti."

"Vidjela je Caroline kako uzima otrov. Nije ništa rekla, ali sjetila se dok je sjedila pod prozorom knjižnice."

"Kad je Amyas Crale izašao van rekla je kako ide po vestu, otišla u sobu Caroline Crale kako bi potražila otrov. Žene znaju gdje druge žene skrivaju stvari. Pronašla gaje, bila je pažljiva kako ne bi obrisala otiske prstiju ili ostavila vlastite, i tekućinom napunila naliv pero."

"Onda je sišla dolje i s Craleom otišla u Batterv vrt. I tamo mu je, bez sumnje, natočila pivo koje je on na uobičajeni način iskapio."

"U međuvremenu, Caroline Crale bila je uistinu nervozna. Kad je vidjela Elsu kako dolazi u kuću (ovoga je puta stvarno došla po vestu) Caroline je šmugnula do Battervja suprugu očitati bukvicu. Sramotno je to što čini! Neće to trpjeti! To je nevjerojatno okrutno i teško za djevojku! Amyas je, nervozan što ga se prekida, rekao kako je sve sređeno - kad slika bude gotova on će spakirati djevojku! 'Sveje sređeno -ja čuju otpraviti. Kažem ti.'"

"A onda su čuli korake braće Blake, Caroline je izašla van, pomalo posramljena, i promrmljala nešto o Angeli i školi, puno posla, i naravno, dva su muškarca pomislila kako je razgovor koji su načuli imao veze s Angelom, i 'Ja ću ju otpraviti' postaje 'Ja ću ju spakirati.'"

"A Elsa je, s vestom u rukama, došla stazom, smirena i nasmijana, i opet zauzela pozu."

"Računala je, nesumnjivo, kako će Caroline biti osumnjičena, a bočica koniina bit će pronađena u njezinoj sobi. Ali Caroline je sada postupila upravo onako kako je Elsi odgovaralo. Donijela je hladno pivo i suprugu napunila čašu."

"Amyas ga je iskapio, složio facu i rekao: 'Danas sve ima šugav okus.'"

"Zar ne shvaćate koliko je ta primjedba važna? Sve ima šugav okus? Znači bilo je nešto prije piva koje je imalo šugav okus koji je još uvijek osjećao u ustima. I još jedna stvar. Philip Blake spomenuo je kako je Crale lagano zateturao i zapitao se 'je li pio'. Ali to prvo teturanje je prvi znak koniina na djelu, a to znači kako mu je dan neko vrijeme prije nešto mu je Caroline donije tu hladnu bocu piva."

"A Elsa Greer sjedila je na sivom zidu i pozirala, a pošto nije smio posumnjati sve dok ne bude prekasno, veselo je i prirodno razgovarala s Amyasom Craleom. Ugledala je Mereditha na klupi, mahnula i nastavila glumiti i za njega."

"A Amyas Crale, čovjek koji je prezirao bolest i odbijao joj se predati, uporno je slikao sve dok mu ruke nisu odbile poslušnost i jezik počeo petljati, izvalio se na klupu, bespomoćan, ali još uvijek bistrog uma."

"Oglasilo se zvono iz kuće i Meredith je ustao s klupe i sišao prema Battervju. Mislim kako je u tom kratkom trenutku Elsa napustila svoje mjesto i ulila posljednje kapi otrova u pivsku čašu u kojoj se nalazilo ono posljednje nevino piće. (Riješila se naliv pera na putu prema kući - smrskala gaje.) Onda je na vratima dočekala Mereditha."

"Iz sjena je dopiralo blistanje. Meredith ga nije jasno vidio - samo svog prijatelja ispruženog u poznatom položaju, vidio je kako skreće oči sa slike u zlokobnom pogledu."

"Koliko je Amyas znao ili pretpostavljao? Koliko je njegova svijest znala ne možemo reći, ali njegove ruke i oči su znale."

Hercule Poirot pokazao je sliku na zidu.

"Trebao sam znati čim sam prvi put ugledao tu sliku. Jer to je izuzetna slika. To je slika ubojice koju je naslikala žrtva - to je slika djevojke koja promatra ljubavnika kako umire..."

20. Posljedice

U tišini kojaje uslijedila- prestravljennoj, zapanjenoj tišini, sunce je polagano zalazilo, posljednje zrake napustile su prozor kroz koji su obasjavale tamnu kosu i bijelo krzno žene kojaje tamo sjedila.

Elsa Dittisham se promeškollila i progovorila. Rekla je:

"Odvedi ih, Meredith. Ostavi me s gospodinom Pohotom."

Nepomično je sjedila sve dok se vrata nisu zatvorila za njima. Onda je rekla: "Jako ste pametni, zar ne?"

Poirot nije odgovorio.

Rekla je: "Što očekujete? Priznanje?"

Odmahnuo je glavom.

Elsa je rekla:

"Jer neću učiniti ništa takvo! I neću ništa priznati. Ali ono što ćemo ovdje reći, zajedno, nije važno. Jer će se raditi o vašoj riječi protiv moje."

"Točno."

"Želim znati što ćete učiniti?"

Hercule Poirot je rekao:

"Učinit ću sve što je u mojoj moći kako bi vlasti dodijele posthuman oprost Caroline Crale."

Elsa se nasmijala. Rekla je: "Kakav apsurd! Dobiti oprost za nešto što niste učinili." A onda je rekla: "Što je sa mnom?"

"Iznijet ću svoje zaključke pred odgovorne ljude.

Ako oni odluče kako postoji mogućnost podizanja optužnice protiv vas onda će možda to i učiniti. Po mom mišljenju nema dovoljno dokaza - postoje samo indicije, nema činjenica. Što više, neće biti voljni optužiti nekoga na vašem položaju osim ako ne budu imali dobro opravdanje za nešto takvo."

Elsa je rekla:

"Nije me briga. Da stojim na optuženičkoj klupi, borim se za život - u tome bi možda nečega i bilo -nečega živog - uzbudljivog. Mogla - bih uživati."

"Vaš suprug ne bi."

Pogledala gaje.

"Mislite da imalo marim što će moj suprug osjećati?"

"Ne, ne mislim. Mislim kako nikada u život niste marili što će bilo koja druga osoba osjećati. Da jeste, mogli ste biti sretnija."

Oštro je rekla:

"Zašto me sažalijevate?"

"Jer, dijete moje, imate puno toga za naučiti."

"Što moram naučiti?"

"Sve emocije odraslih - sažaljenje, sućut, razumijevanje. Jedine stvari koje znate — koje ste oduvijek znali - su ljubav i mržnja."

Elsa je rekla:

"Vidjela sam kako je Caroline uzela konjin. Mislila sam kako se namjerava ubiti. To bi pojednostavnilo stvari. A onda sam, idućeg

jutra, saznala. Rekao joj je kako nimalo ne mari za mene - mario Je, ali to je bila prošlost. Kad dovrši sliku otpravit će me. Nema se zbog čega brinuti, rekao je."

"A ona - bilo joj je žao mene... Shvaćate li što mi je to učinilo? Pronašla sam otrov, dala mu ga i gledala ga kako umire. Nikad se nisam osjećala toliko živo, ushićeno, toliko moćno. Gledala sam ga kako umire..."

Raširila je ruke.

"Nisam shvaćala kako ubijam sebe — ne njega. Poslije sam ju vidjela uhvaćenu u zamku - ali ni to nije bilo dovoljno. To ju nije moglo povrijediti - nije marila - pobjegla je od svega - polovicu vremena uopće nije bila tamo. I ona i Amyas su pobjegli - otišli su nekamo gdje nisam mogla do njih. Ali oni nisu umrli. Ja sam umrla."

Elsa Dittisham je ustala. Došla je do vrata. Ponovila je:

"Ja sam umrla... "

Na hodniku je prošla pored dvoje mladih ljudi čiji je život upravo počinjao.

Vozač je otvorio vrata automobila. Lady Dittisham je ušla i vozač joj je oko nogu omotao krzno.